

udenrigs

Mali og omegn

Militante grupper truer

*Hvorfor Frankrig
gik ind?*

*Hollandes afrikanske
eventyr*

Indflydelseskontoen

Peter Brückner om *Danmarks udenrigspolitiske
udfordringer*

Iran: Et regime i vildrede
Danmarks udenrigstjeneste
Svensk forsvar
Kina på niveau med USA
Putins vaklende trone

1 · 2013

Verdenshavet og Holmens Kanal: Uforsvarligt **2**

Noter i marginen: Briterne vil blive, men ... *Vibeke Sperling* **4**

TEMA

De militante grupper truer fortsat i Mali *Manni Crone* **7**

Hvorfor Frankrig gik ind i Mali ? *Ulla Holm* **16**

François Hollandes afrikanske eventyr *Erling Bjøl og Denise Séheux* **27**

Mali og indflydelseskontoen *Tage Baumann* **40**

BAGGRUND

Danmarks udenrigspolitiske udfordringer *Peter Brückner* **46**

En blød supermagt *Martin Marcussen* **54**

Svensk forsvar på kurs mod kollaps *Johan Tunberger* **62**

Iran: Et regime i vildrede går til valg *Vibeke Sperling* **70**

Kina er kommet på niveau med USA *Hugo Gården* **78**

Putins vaklende trone *Jan Jakob Floryan* **93**

På afgrundens rand *Rasmus Glenthøj* **106**

LITTERATUR

Verden i 2030 – ifølge National Intelligence Council

Frede Vestergaard **114**

I vor tid – med Bjøl *Uffe Østergård* **120**

Bognoter **123**

Læren af Mali

Krisen i Mali har afsløret manglerne ved den multilaterale sikkerhedsarkitektur i den vestafrikanske samarbejdsorganisation Ecowas, Den Afrikanske Union (AU) og FN. Det første svar efter militærkuppet i Mali i marts 2012 var en beslutning om at udstationere en multidimensional Ecowas-mission, Micema. Det blev ved planerne. Så kom AU's initiativ til en afrikansk ledet mission i Mali (Afisma), som der heller ikke kom meget ud af. Og så greb Frankrig ind.

Vurderet ud fra målet, at trænge jihadistisk offensiv tilbage, har den franske intervention været en succes, men der mangler en exitstrategi, for problemerne er langt fra løst. Jihadisterne truer stadig, men endnu værre er nok, at landet, der er på størrelse med Frankrig og Tyskland tilsammen, ikke hænger sammen.

Politisk kaos gav tuaregerne i nord mulighed for at etablere et eget separatistisk styre, og islamistiske krigere med erfaringer fra regionens mange krige strømmede ind. Da Frankrig greb ind kontrollerede separatisterne to tredjedele af Mali. Social uro i Mali har historiske rødder i kravene fra tuareger, men den transformation af det afrikanske kontinent, som er foregået over de sidste ti år, spiller også en enorm rolle.

Mali er en central brik som mellemstation mellem Afrikas kritiske regioner, Maghreb, Sahel, Sahara og Guinea Golfen, et ressourcerigt land, hvor fremtidige konflikter uundgåeligt vil udspille sig. Ueberørte uranreserver i områder, hvor tuaregerne bor, er en af grundene til stor støtte til en uduelig regering.

Fokus på terrorisme alene risikerer at bortlede opmærksomheden fra Malis største problemer: Korrupsion og elendig regeringsførelse. Det internationale samfund må presse og støtte Malis regering til at tage reelt ansvar. Den må søge kompromis med repræsentanter for alle samfundsgrupper og minoriteter og sikre, at selv de mest isolerede områder føler sig inkluderet. I den sammenhæng må der også tages hensyn til de enorme grænseområder, hvor strømmen af våben og militante grupper fortsat er intensiv. *International Crisis Group* slår fast, at uden regionale sikkerhedsmekanismer, der involverer alle Nord- og Vestafrikas lande, vil enhver sejr over terrorisme, ekstremisme og narkohandel i Mali kun være midlertidig. Danmark har bidraget med et Hercules transportfly til støtte for franskmændene imod terrorister. Hvad med en dansk indsats for Malis befolkning?

Redaktionen

Uforsvarligt

Med Nick Hækkerup har Danmark fået en forsvarsminister, der vil reformere forsvaret. Det kan der være mange gode grunde til. Problemet er blot, at han selv vil bestemme det meste. Det forslag til Lov om ændring af lov om forsvarets formål, opgaver og organisation m.v., ministeren fremsatte den 20. marts i år er uklart og mangelfuldt, men giver til gengæld ministeren store beføjelser til at indrette forsvaret efter sit eget hoved.

Lovens centrale paragraf 11 lyder i sin fulde længde: "Forsvarschefen har efter forsvarsministerens nærmere bestemmelse kommandoen over hæren, søværnet og flyvevåbnet". Bemærk ordene: "efter forsvarsministerens nærmere bestemmelse"! Altså ikke Folketingets eller forsvarsforligspartiernes bestemmelse. Men spørgsmålet om forsvarschefens rolle er helt afgørende, når man vil reformere forsvarets ledelse.

Hvor forsvarschefen hidtil har haft den fulde kommando over de tre værn og en række støttestrukturer, vil det nu kunne ændres efter ministerens 'nærmere bestemmelse'. Det kan i givet fald føre til, at forsvarschefen kun får den operative kommando. Men måske ikke engang det.

For der er også planer om at samle de tre værns operative kommandoer i én værnssfælles operativ kommando. Det kan være en god idé, der ikke blot kan give besparelser, men formentlig også en klarere koordinering i planlægning og gennemførelse af internationale operationer.

Der er imidlertid endnu ikke taget stilling til den nye værnssfælles kommandos organisering og placering. Men den skal vel have en chef? Får han så reelt kommandoen over de indsatte styrker, eller vil det fortsat være forsvarschefen? Hvis det ikke fastlægges på forhånd, er der lagt op til uklar ansvarsfordeling og revirkamp. Og hvem bliver den overordnede chef for de såkaldte funktionelle tjenester, primært personeltjenesten og materieltjenesten, der er af afgørende betydning for den operative indsats?

Dertil kommer spørgsmålet om, hvem der skal være ministerens og regeringens militærfaglige rådgiver, når der skal indsættes militære styrker i internationale operationer. Forsvarschefen eller den værnssfælles operative chef? Ingen af de nævnte spørgsmål er afklaret.

Endelig er der sagen om forsvarschefens (og hans stabs) fysiske pla-

cering. Ministeren ønsker, at forsvarschefen placeres i ministeriets departement. Hvordan det kan gøres, har været behandlet i en tværministeriel arbejdsgruppe. Den har opstillet og diskuteret tre såkaldte 'modeller' for forswarets øverste ledelse. Men trods de fine ord om 'synergi', 'implementeringskraft' osv., går rapporten behændigt uden om sagens kerne:

Hvordan bliver forholdet mellem departementschefen og forsvarschefen? Selvom forsvarschefen får direkte referat til ministeren i militærfaglige spørgsmål, kan konstruktionen ikke undgå at skabe problemer. Reelt bliver den civile departementschef forsvarschefens overordnede i det daglige arbejde. Det rummer – uagtet forsvarschefens gode vilje – en fare for politisering af den militærfaglige rådgivning. Erfaringerne fra USA bl.a. i tiden op til Irak-krisen er skræmmende.

Et af motiverne bag reformen er at give ministeren (og hans departement) mere kontrol over forsvaret. Forsvarsministeren vil bryde med den 'klassiske' sondring mellem på den ene side departementet som ministerens 'sekretariat' med henblik på den *overordnede* politiske og økonomiske styring og planlægning samt lovgivningsarbejdet og forholdet til Folketinget og på den anden side løsningen af de løbende driftsopgaver, der mest hensigtsmæssigt varetages af fagspecifikke styrelser eller direktorater. Den sondring har

særlig relevans i betragtning af forswarets særlige karakter.

Er ministerens ønske om at bryde med denne model nu også i hans velforståede egeninteresse? Med magten følger ansvaret også for detaljerne i den daglige drift af en stor og kompliceret organisation med helt specielle faglige forhold, som ministeren kun har begrænsede muligheder for at vurdere. Efter de påtænkte reformer vil ministeren ikke længere, som sine forgængere, have mulighed for at skyde ansvaret for problematiske enkeltsager over på forsvarschefen og hans medarbejdere.

Den brede formulering i paragraf 11 i forslaget til ny forsvarslov og de ideer om forswarets fremtidige organisering, forsvarsministeren har luftet ved forskellige lejligheder, lægger op til en af de mest gennemgribende ændringer af forswarets forhold i mange år. De påtænkte ændringer er mere vidtrækkende end hovedparten af de ændringer, der tidligere er blevet gennemført på baggrund af analyser og indgående drøftelser i forsvarskommissioner med repræsentanter for de politiske partier, forswarets ledelse og uafhængige eksperter.

Kan det virkelig være meningen at gennemføre så principielle ændringer uden yderligere analyse og debat?

Navigator

Briterne vil blive, men ...

Den britiske europaminister ser mange fordele for briterne i EU og ønsker ikke britisk udtræden. Men han støtter, at briterne skal afgøre det ved en folkeafstemning, selv om briterne ville stemme sig ud af EU, hvis folkeafstemningen blev afholdt nu.

Storbritanniens europaminister, David Lidington, virkede faktisk helt begejstret for unionen, da han talte i Det Udenrigspolitiske Selskab. Men som premierminister David Cameron i sin berømte tale i januar er det ikke det eksisterende EU, men et genforhandlet britisk medlemskab, som Lidington taler for. Til spørgsmålet, hvad Storbritannien egentlig vil i EU, siger europaministeren: "Være et aktivt og positivt medlem, der insisterer på, at EU lever op til dette århundredes udfordringer, bliver et mere konkurrencedygtigt, omkostningsbevidst, fleksibelt og demokratisk Europa, der giver svar på borgernes bekymringer".

Til kommentaren, at det vel var mål, som alle EU-lande kunne enes om, svarede Lidington: "Til en vis grad, men eurozonens problemer har taget opmærksomheden fra langsigtede mål. (EU kommissionens formand José Manuel Barroso har fortalt mig, at otte ud af

hans ti timers daglige arbejde drejer sig om euroen, så er der jo ikke meget tid til alt det andet". Lidington understregede, at der ikke er udsigt til, at Storbritannien vælger euro'en, så EU må finde en balance imellem eurogruppen og landene udenfor, "en balance, som kan holde, også når stadig flere lande bliver medlemmer af eurozonen".

Den 56-årige David Roy Lidington har været britisk konservativt parlamentsmedlem for Aylesbury siden 1992 og europaminister siden 2010 med ansvar for Storbritanniens forhold til EU-lande samt til Rusland og det Østlige Partnerskab.

Han afviser den generelle opfattelse, at Storbritannien isolerer sig stadig mere i det europæiske fællesskab: "Storbritannien er langt fra isoleret, når man ser på EU's historie. Storbritannien spillede en central rolle for skabelse af det indre marked og for EU's udvidelse østover. Og hvem kræver, at EU tilpasse sig dette århundrede? Storbritannien!". Europaministeren fremhæver 'den aktive britiske rolle' for et effektivt svar på Irans atomprogram, det arabiske forår og miljøproblemer: "Men vi udsteder ikke blankochecks til EU."

Vi taler mere lige ud af posen end

andre i EU og er mere offensive i den offentlige europæiske debat. Tyskland og Holland er bange for vores tale om at bringe magt tilbage til nationalstaterne, men det lyder jo som det samme, når de taler om nærhedsprincippet«.

Folkeafstemning om EU

David Cameron har lagt op til en britisk folkeafstemning om EU efter næste britiske valg. Det har bidraget til usikkerheden om det britiske engagement i fællesskabet. Også det afviser Lidington: "Vi må en gang for alle have afklaret vort medlemskab. Usikkerheden er gammel og ikke skabt af Cameron. Vi er gået med til traktat efter traktat uden folkeafstemninger. Briterne siger, at når Irland kan få folkeafstemning om EU, hvorfor så ikke os? Briterne skal vide, at de nu har det sidste ord at skulle have sagt".

Ifølge en analyse foretaget af *Financial Times* vil kun 33 procent af briterne nu stemme for at blive, mens et flertal vil stemme landet ud af EU. "Det er ikke det, Cameron vil", siger Europaministeren, der medgiver, at det bliver uendelig svært at overbevise briterne om EU's fordele.

"Den store folkelige skepsis er ikke kun et britisk fænomen", understreger Lidington og henviser til efter hans opfattelse mere 'urovækkende' protester med højredrejninger i blandt andet Frankrig, Græ-

kenland og Ungarn, ikke mindst skabt af stigende utilfredshed med EU.

EU sakker nu længere bagud i forhold til USA og opstigende økonomier i Latinamerika og Asien, fremhæver Europaministeren: "Hvis det fortsætter, vil næste generation af EU-borgere ikke have råd til den levestandard, som vi tager for givet i dag". Han peger på, at der ikke eksisterer noget indre marked for den stigende internethandel eller på endnu vigtigere områder som energi.

Lidington taler både for og imod øget integration. At styrke det indre marked medgiver han kræver mere integration end i dag.

"Når det gælder det indre marked, ønsker vi dybere, men differentieret integration og meget mindre detailregulering fra Bruxelles", siger han.

Bro til Europa for USA?

Storbritannien ser sig gerne som bro imellem USA og EU, men af udtalelser fra Det Hvide Hus i Washington fremgår, at USA kun kan bruge Storbritannien som en sådan bro, hvis det er et stærkt Storbritannien i EU.

"Ja, USA ønsker, at vi skal være ledende i EU og vi er os fuldt bevidste, at vi er stærkere i Washington, Beijing og Delhi, hvis vi er stærke i EU. Men det kræver befolkningens samtykke", siger Lidington og peger på, at de nationale parlamenter må

NOTER I MARGINEN

styrkes, “eventuelt gennem repræsentation i et andetkammer i Europa-parlamentet”.

Om skarp kritik af Lidington internt i hans konservative parti, hvor mange har krævet, at Cameron finder en anden europaminister, der er skrappere i omgangen med EU, siger europaministeren:

“Jeg tror, at flertallet blandt de konservative har erkendt, at vi har større økonomisk og diplomatisk vægt som medlem af EU, men det betyder ikke, at vi vil tilslutte os Europas Forenede Stater. Her har (udenrigsminister) William Hague ret i, at vi skal være i EU, men ikke ledes af EU. Men vi ved, at vi som EU-medlem har tiltrukket enorme investeringer. Det er blandt en af fordelene, også at retssamfundene er blevet styrket i Europa med inddragelsen af nye demokratier. Når

jeg er i Warszawa og Tallinn, er det jo ikke til at mærke, at det var kommunistiske lande for blot tyve år siden”.

Formand for det Europæiske Råd, Herman Van Rompuy, sagde i sidste måned som reaktion på Camerons krav om genforhandling af Lissabontraktaten: “Hvordan kan man opmuntre en ven til at ændre sig, når hans øjne søger efter overfrakken?”.

David Lidington medgiver, at der er en mulighed for, at briterne ved en folkeafstemning tager frakken og forlader EU: “Men demokrati er risikofyldt. Der er jo også risiko ved parlamentsvalg, som demokratiet ikke kan undvære”.

Vibeke Sperling er redaktør af Udenrigs og udenrigskorrespondent på dagbladet Politiken.

De militante grupper truer fortsat i Mali

Manni Crone

Islamistiske grupper havde måneder til at forberede sig på udenlandsk intervention, så i dag er truslen fra dem mere dynamisk, kompleks og uforudsigelig

En række militante islamistiske grupper, der i 2012 havde erobret hele den nordlige del af Mali, var begyndt at rykke mod syd, da Frankrig i januar 2013 indledte en militær intervention imod dem. Islamisterne truede med at indtage en strategisk vigtig lufthavn i Sévaré og på sigt måske ligefrem hovedstaden Bamako.

Det er nok kommet bag på de fleste, at Danmark pludselig blev engageret i en krig i Mali med et Hercules-fly til rådighed for de franske styrker, for hvad er det overhovedet, der foregår i dette land? Og hvad er det for militante grupper, som den internationale intervention er rettet mod?

I 2012 havde de islamistiske grupper AQIM (al-Qaeda i Islamisk Maghreb), Ansar Dine samt Mujao (Bevægelsen for Enhed og Jihad i Vestafrika) taget kontrol med de tre

store byer i Nordmali: Gao, Timbuktu og Kidal.

Disse grupper kom ikke udefra, men havde befundet sig i Nordmali i årevis. AQIMs algeriske emirer havde her fundet et fristed, hvor de kunne spinde guld på narkosmugling og kidnapninger, og lederne af Ansar Dine var lokale tuareger fra Kidal. Men i 2012 opstod der en ny situation, som banede vejen for, at disse grupper kunne erobre Nordmali og gennemføre deres fælles politiske projekt, nemlig et sharia-baseret styre.

Tuaregoprør og statskup

2012 skulle blive et sandt *annus horribilis* for Mali, der havde været regnet for at være et stabilt mønsterdemokrati i Vestafrika. I januar 2012 havde tuaregerne i Nordmali startet

et oprør. Siden Fransk Sudan i 1960 blev selvstændigt under navnet Mali, havde den nordlige, ørkenrige del af landet, hvor tuaregerne holder til, været økonomisk marginaliseret, og derfor havde tuaregerne med jævne mellemrum gjort oprør.

De to seneste oprør i 1992 og 2006 var mundet ud i nogle fredstraktater, som lovede øget selvstyre til den nordlige del af Mali, samt at tuaregerne i højere grad skulle integreres i Malis nationale hær. Men de privilegier, som fulgte med en øget decentralisering, blev monopoliseret af en lille, snæver elite. Visse tuaregledere blev forgyldt, mens andre blev forbigået, og det gav anledning til frustration.

Oprøret i 2012 var dog delvist udløst af situationen i Libyen. Der var en lang tradition for, at tuareger fra Mali og Niger drog til Libyen for at blive lejesoldater i Gaddafis hær. Men da Gaddafis regime brød sammen i 2011, flygtede disse tuareger med tunge våben og kamperfaring tilbage til Mali, hvor de gik i gang med at forberede et oprør.

I slutningen af 2011 havde de samlet forskellige tuaregrupper til én nationalistisk separatistbevægelse, MNLA (Den nationale Bevægelse for Befrielse af Azawad). MNLA ønskede ikke flere politiske aftaler med Malis regering, men ville den gang kæmpe for Nordmalis eller 'Azawads' selvstændighed.

Den erfarne tuaregleder Iyad ag Ghali, der havde været med til at

starte to tidligere oprør, så sig selv som den naturlige leder af MNLA. Men under intern rivalisering blandt tuaregerne blev han imidlertid vræget til posten. Da han samtidig blev forbigået som leder af Ifoghas-klanen, valgte han i slutningen af 2011 at danne sin egen militante gruppe, Ansar Dine, som i modsætning til den nationalistiske gruppe MNLA havde en islamistisk dagsorden.

Selv om de to tuaregrupper MNLA og Ansar Dine havde forskellige mål, kæmpede de i starten af oprøret side om side og fik hurtigt drevet Malis hær ud af det nordlige Mali. Hærens sammenbrud i nord førte den 22. marts til et militærkup i hovedstaden Bamako. Yngre officerer fra 'de røde baretter' var stærkt utilfredse med den udbredte korruption i regeringen og navnlig, at de såkaldt 'grønne baretter', der havde et tæt forhold til præsidenten, blev favoriseret.

Et mytteri i en militærgarnison i Kati syd for Bamako udviklede sig den 22. marts til et decideret statskup. Kuppet blev officielt retfærdiggjort med, at regeringen ikke havde givet hæren tilstrækkelige midler til at sikre det nordlige Mali. Det betød enden på 20 års demokratisk styre, som i stigende grad var blevet præget af korruption.

De vestafrikanske ECOWAS-lande fik hurtigt presset kuplederen Amadou Sanogo til at træde tilbage. Det skete på betingelse af, at han kunne være med til at håndplukke en ny

regering og i det hele taget bevare en magtfuld position i kulisserne af det politiske liv.

Hærens kollaps i nord førte til, at MNLA den 6. april kunne erklære hele den nordlige del af Mali – Azawad – for selvstændigt. Men knap var sejrslagene hejst, før MNLA blev snigløbet af deres tidligere allierede fra Ansar Dine, som nu havde fundet nye legekammerater i de islamistiske grupper AQIM og Mujao.

Denne udvikling skyldes dels intern rivalisering blandt tuaregerne, dels at MNLA gik meget hårdhændet til værks. Fodfolket i MNLA bestod delvist af 'fremmede', der havde været mange år i Libyen, og som ikke afholdt sig fra at plyndre og voldtage 'deres egne'. Det er således sandsynligt, at der i befolkningen har været en vis efterspørgsel efter, at de islamistiske grupper i statens fravær gik ind og ydede beskyttelse mod MNLA.

AQIM og Mujao

I løbet af juni og juli blev MNLA således drevet ud af de store byer i nord, som de islamistiske grupper herefter i al fordragelighed kunne fordele imellem sig. Mujao regerede i Gao, Ansar Dine kontrollerede tuaregbyen Kidal, mens AQIM og Ansar Dine samarbejdede om at regere i den historiske by Timbuktu.

AQIM er oprindeligt en algerisk oprørsbevægelse, mens Mujao, der blev dannet i 2011 som en udbryder-

gruppe af AQIM, har mauretanske ledere. Begge grupper opererer på kryds og tværs af grænser i hele Sahara. Ansar Dines er derimod en lokal gruppe, hvis ledere er tuareger fra Kidal.

Det giver dog ikke mening at tale om 'fremmede' versus 'maliske' grupper. Regeringer i Mali og Algeriet har forsøgt at skabe et skel mellem de 'fremmede terrorgrupper', der skulle bekæmpes, og de 'lokale tuaregggrupper' fra Mali, som man skulle forhandle med.

Men selv om AQIM oprindeligt stammer fra Algeriet, og Mujao har mauretansk ledelse, er disse grupper på hjemmebane i Nordmali.

AQIM har befundet sig i Nordmali i over 10 år, og gruppen har haft en meget bevidst strategi om at blive integreret i området. AQIM's medlemmer har giftet sig ind i lokale familier, og mange af de penge, de har tjent på smugleri og kidnapninger, er blevet brugt til at hjælpe de fattige. AQIM har fx betalt overpris for varer, udstyret folk med telefoner og SIM-kort og har sørget for medicin og lægehjælp til de fattige.

AQIM er altså ikke en fremmed terrorgruppe, der er kommet udefra og har tvunget sharia ned over hovedet på de lokale, men en gruppe, som over de sidste 10 år har slået sig ned i Nordmali og har haft en social funktion i området.

AQIM blev oprindeligt dannet i 2006, da den militante algeriske oprørsgruppe GSPC sluttede sig til al-

Qaeda og tog navnet al-Qaeda i Islamisk Maghreb. I dag, hvor de militante grupper er trængt i defensiven i Nordmali, er det formentlig AQIM, som har størst kapacitet og modstandsdygtighed, og det skyldes bl.a. gruppens lange erfaring med borgerkrig, terrorisme og asymmetrisk krig.

Strengt taget går AQIM's historie nemlig tilbage til 1991, hvor et autoritært algerisk militærregime annullerede et demokratisk valg, fordi det islamistiske parti FIS (Front Islamique du Salut) var gået af med sejren. På den baggrund valgte dele af FIS at gå under jorden og danne den væbnede gruppe GIA (Groupe Islamique Armée). Dannelsen af GIA faldt sammen med, at mange algeriske *mujahideen*, der havde været i Afghanistan for at kæmpe mod Sovjetunionen, vendte tilbage til Algeriet med militant erfaring og en meget rigoristisk forståelse af islam (salafisme).

GIA førte guerillakrig mod den algeriske stat, men udførte også ekstremt voldelige angreb mod civile, som ikke levede op til deres religiøse standarder. Internt i GIA var der utilfredshed med denne ekstreme vold mod civile, som gjorde GIA upopulær i befolkningen.

På den baggrund opstod i 1998 udbrydergruppen GSPC (Groupe salafiste pour la prédication et le combat), der koncentrerede sig om at lave attentater mod den algeriske stat. I takt med at Algeriet optrappe-

de sine anti-terrorbestræbelser, blev GSPC trængt mod syd og begyndte derfor at udvide sin aktionsradius i Sahara. Denne udvikling skyldtes først og fremmest Mokhtar Belmokhtar, der omkring 2000 sluttede sig til GSPC og herefter organiserede en militant gruppe (*katiba*), som opererede i det sydlige Algeriet og Nordmali.

Belmokhtar havde startet sin karriere i en træningslejr i Afghanistan omkring 1990, men var i 1993 vendt tilbage til Algeriet, hvor han først havde været med i GIA, derefter GSPC og AQIM. Han er altså en professionel militant med lang erfaring, som primært har ageret i Sahel-området. Her har han været involveret i 'gangster-jihadisme' i form af cigaret- og narkosmugling, hvilket har givet ham øgenavnet 'Mr. Marlboro'.

Regional al-Qaeda-gruppe

Efter terrorattentatet i New York den 11. september 2001 var der personer i GSPC, som ønskede, at gruppen skulle slutte sig til al-Qaeda, og da amerikanske tropper i 2003 gik ind i Irak, fik denne fraktion vind i sejlene. I 2004 overtog Abdelmalek Droukdel ledelsen af GSPC. Han bejlede til al-Qaedas ledelse, og i 2006 blev GSPC til al-Qaeda i Islamisk Maghreb.

Der var dog ikke kun tale om et navneskifte, men også delvist om en ny strategi. Som nyslået al-Qaeda-

gruppe havde AQIM ambitioner om at ramme det, der i al-Qaedas terminologi hedder 'den fjerne fjende', dvs. vestlige mål. De har dog hidtil afholdt sig fra angreb i Europa. I stedet har gruppen slået sig på at tage vestlige statsborgere som gidsler i Sahel-regionen, og i de fleste tilfælde har det indbragt store løsesummer.

Da GSPC midlertidigt havde tabt den nationale kamp i Algeriet og var trængt ned i Sahel, kunne gruppen bruge al-Qaedas *brand* som led i en regionaliserings- og internationaliseringsstrategi. GSPC kunne nu fremstå som en potent, regional al-Qaeda-filial og ikke blot som en falleret algerisk oprørsgruppe.

I Nordmali havde AQIM som sagt fundet et fristed uden for algerisk territorium. Så længe AQIM ikke rettede angreb mod Malis stat og afstod fra at tage gidsler på Malis territorium, vendte Malis regering det blinde øje til. Ofte blev gidsler, der var taget til fange i nabolandene, overflyttet til Nordmali, hvor regeringen så kunne høste diplomatisk anerkendelse ved at få gidslerne frigivet.

Velgørehedsorganisation

De store summer fra gidseltagninger er som sagt bl.a. blevet brugt til at købe goodwill i Timbuktu, hvor AQIM primært holdt til. Her fungerede AQIM som en slags islamisk valgørehedsorganisation, der tog

vare på de fattige og spenderede penge på de lokale maraboutere (religiøse autoriteter), der blev udstyret med biler, penge og våben

De seneste år har AQIM's aktiviteter i 'region syd' dog været præget af intern konkurrence mellem de to emirer i Sahara-zonen, Mokhtar Belmokhtar og Abu Zeid. AQIM's øverste emir i Algeriet, Abdelmalek Droukdel, anså Belmokhtar for at være for uafhængig og forsøgte i flere omgange at sende regionale emirer ned til Sahara for at sætte ham på plads.

Belmokhtar nægtede imidlertid at indordne sig under en struktur med en overordnet, der var udsendt fra Algeriet. I oktober 2012 kom det til et regulært brud med AQIM, og Belmokhtar dannede kort efter en ny militant gruppe (*katiba*) – "dem, der underskriver med blod" –, som bare få dage efter den franske intervention stod bag den store gidselaffære på et gasanlæg i Algeriet.

Et brud betyder dog ikke nødvendigvis, at grupperne ikke fremover kan arbejde sammen. Der foregår løbende en fragmentering af de militante grupper i området. Visse grupper splittes op, nye opstår, og alliancer kan skiftes ud fra den ene dag til den anden.

Denne konstante fragmentering skyldes sjældent ideologiske uoverensstemmelser, men oftere personlig rivalisering, penge eller opportunistisk rivalisering. Mujao og Belmokhtars gruppe har begge brudt med AQIM i

henholdsvis 2011 og 2012, hvilket dog ikke forhindrer dem i i dag at kæmpe side om side med AQIM.

Islamistisk tuareggruppe

Selv om AQIM og Mujao er al-Qaeda-relaterede grupper med en bredere regional og international dagsorden, havde disse grupper alligevel et udmærket samarbejde med den islamistiske tuareggruppe Ansar Dine, der var dannet i 2011 for at tilfredsstille Iyad og Ghali's personlige ambitioner. Ghali var en slags opkomling, der ikke kom fra Ifoghasstammens ledende familier, men tilhørte en ny generation af tuareglidere – de såkaldte *big men* –, der som eks-rebeller eller narkosmuglere havde opbygget en position, hvor de stod i et modsætningsforhold til de traditionelle autoriteter.

I løbet af 2012 havde Ansar Dine en central placering, fordi gruppen med stor snilde forstod at spille på flere heste. På den ene side havde Ansar Dine en tæt alliance med AQIM og Mujao om at regere i Nordmali, men på den anden side deltog gruppen løbende i politiske forhandlinger med regeringerne i Mali, Algeriet og Burkina Faso. Disse lande ønskede at isolere 'terrorgrupperne' og finde en politisk løsning på konflikten i Nordmali ved at lave en *deal* med MNLA og Ansar Dine.

Iyad og Ghali havde oprindeligt startet sin karriere i Libyen i begyn-

delsen af 1980'erne, hvor han var indrulleret i Gaddafis hær. I slutningen af 1980'erne kom han tilbage til Mali og var med til at starte tuaregoprørene i 1990 og 2006. Ag Ghali har altid haft en meget pragmatisk tilgang til konflikter og været indstillet på at finde politiske løsninger, især hvis det kunne tjene hans egne interesser. Han spillede således en afgørende rolle i de politiske forhandlinger, som i 1991 og 2006 førte til de kontroversielle fredstraktater. Ved flere lejligheder fungerede han også som forhandler, når GSPC – Belmokhtar eller Abu Zeid – havde taget gidsler i regionen og overført dem til Nordmali, og ved flere lejligheder lykkedes det ham at få frigivet gidslerne.

Som sagt er Ansar Dine en *islamistisk* tuareggruppe, hvis politiske program først og fremmest gik ud på at indføre sharia i de områder, gruppen kunne erobre. Ansar Dine har hele tiden været villig til at indgå i politiske forhandlinger, men har samtidig understreget, at der var ét punkt, som ikke stod til forhandling, nemlig sharia.

Det er da også netop spørgsmålet om sharia, som i ideologisk forstand adskilte Ansar Dine fra den sekulære tuareggruppe MNLA. Ud over personlige skærmydsler mellem lederne fra de to grupper er deres politiske projekter nemlig direkte modstridende.

MNLA havde i udgangspunktet et sekulært, nationalistisk projekt, idet

de kæmpede for en selvstændig tuaregstat i Azawad. Ansar Dine kæmpede ikke for en stat til tuaregerne, som er dybt splittede, men for et sharia-baseret styre. Og da sharia ikke kender nogen grænser, er deres projekt ikke knyttet til en specifik nation eller et specifikt territorium.

Religionens betydning

Sharia er et komplekst begreb, der kan forstås og fortolkes på et utal af måder. I lighed med al-Qaeda-grupperne har Ansar Dine en salafistisk forståelse af sharia, hvor sharia opfattes som en lov, der skal implementeres med eventuel støtte fra et islamisk politi.

Man skal dog ikke overvurdere religionens betydning. Lederne af de salafistiske grupper er ikke religiøse fanatikere, men først og fremmest erfarne, professionelle militante, der har været involveret i borgerkrige, oprør, terroraktioner og gidseltagninger i årevis. De er derfor vant til at befinde sig i en kontekst, hvor deres chance for at overleve afhænger af deres evne til at manøvrere i en specifik strategisk situation, og hvor de hele tiden er afhængige af den lokale befolkning.

Internt i AQIM foregik der diskussioner om, hvorvidt det var klogt eller ej at gennemføre de hårdeste sharia-straffe. AQIM's øverste emir i Algeriet, Droukdel, udsendte fx en erklæring, hvor han opfordrede AQIM's emirer til at fare lempeligt

frem og være meget forsigtig med at eksekvere de hårdeste sharia-straffe. Han foreslog ligefrem, at man skulle lade Ansar Dine være ansvarlig for at gennemføre straffe, mens AQIM på dette område skulle holde sig diskret i baggrunden.

Fra tiden i GIA havde Droukdel lært, at overdreven vold mod civile kan blive et problem for en organisation, som er afhængig af at være på god fod med lokalbefolkningen. I den tid AQIM regerede i Timbuktu, gennemførte gruppen en enkelt amputation i modsætning til den yngre og mindre erfarne gruppe Mujao, som gennemførte 15 amputationer i Gao.

Den militante praksis er altså ikke styret af en abstrakt, ideologisk forståelse af islam, men derimod af pragmatiske overvejelser samt en evne til at tilpasse sig den konkrete situation.

Efter invasionen

Der er ingen tvivl om, at den internationale intervention har været et hårdt slag for de militante grupper, der for blot få måneder siden havde kronede dage i Nordmali.

De har nu foretaget en 'taktisk tilbagetrækning'. Nogle er flygtet ud af landet, andre har forskanset sig i Ifoghas-massivet i den nordøstlige del af Mali. Her er de belejret af specialtropper fra Frankrig og Tchad, der råder over avanceret efterretningsudstyr, herunder amerikanske

overvågningsdroner. Dertil kommer, at mange af de militante, bl.a. AQIM-emiren Abu Zeid, er blevet dræbt.

Hvad angår Ansar Dine er gruppen i opløsning. Tuaregerne er kendt for stor taktisk fleksibilitet, og da franske tropper nærmede sig Kidal, fandt Ifoghas-klanens leder, Alghabass ag Intalla, det opportunt at bryde med høgene omkring Ghali. I stedet dannede han MIA (Azawads Islamiske Bevægelse), der nu tager skarpt afstand fra 'terrorgrupperne' og bejler til den tidligere modstander MNLA, som igen er den stærke tuareggruppe i Kidal.

Men selv om de militante islamistiske grupper er trængt i defensiven, råder de alligevel over en række fordele, som man ikke skal undervurdere.

For det første har de haft god tid til at planlægge og koordinere, hvordan de skulle reagere på en intervention. Siden ECOWAS i september 2012 anmodede FN om en resolution, der gjorde interventionen mulig, har udsigten til at det ville ske, været på bordet. De militante grupper har altså haft månedsvis til at planlægge, hvordan de skulle håndtere forskellige scenarier i forbindelse med en intervention. De har indrettet sig i Ifoghas-massivet med skjulesteder og bombeværksteder, og den store gidselaffære i Algeriet i januar 2013, som Belmokhtar stod bag, var ikke flikket sammen i al hast, men havde været planlagt i månedsvis.

Dertil kommer, at de militante, som nu befinder sig i Ifoghas-massivet, udgør en lille elite af professionelle og dedikerede militante, hvoraf nogle har lang erfaring med borgerkrig, ørkenkrig, terrorisme og andre former for asymmetrisk krigsførelse. De kender området på kryds og tværs og er vant til et spartansk liv i ørkenen, hvor man sover på jorden og lever under meget ringe hygiejniske forhold. Desuden har de erfaring med ørkenkrig, hvilket – med undtagelse af soldater fra Tchad – ikke gælder deres modstandere.

Selv om AQIM, Mujao, Ansar Dine og Belmokhtars *katiba* er trængt i defensiven i Ifoghas-massivet, er de stadig i stand til at føre asymmetrisk krig. I løbet af de sidste måneder har især Mujao været i stand til at gennemføre flere selvmordsangreb i de tre store byer i Nordmali. Disse attentater vidner om, at grupperne stadig har en vis opbakning i befolkningen, idet nogle af attentaterne blev gennemført med våben, der var skjult hos lokale i byerne.

Truslen mere kompleks

Selv om den franske 'operation Serval' sigter mod at 'genetablere Malis territoriale integritet', er konflikten ikke længere begrænset til Mali. Det viste det store terrorangreb i Algeriet med al tydelighed. Den største trussel mod vestlige mål i regionen i

dag kommer dog ikke kun fra de grupper, som i 2012 befandt sig i Nordmali, men også fra deres vidt forgrenede netværk af støtter og sympatisører.

Det betyder, at denne trussel i dag er blevet mere dynamisk, kompleks og uforudsigelig. I februar 2013 tog Ansaru fra Nigeria en række vestlige og libanesiske gidsler til fange i det nordøstlige Nigeria, som gengæld for 'aggression mod islam i Afghanistan og Mali', og efterfølgende har disse grupper taget syv franskmænd, herunder fire børn, som gidsler i Cameroun, ligeledes som gengæld for 'krigen mod islam i Mali'.

De militante islamistiske grupper fra Nigeria, Boko Haram og Ansaru, har tidligere haft direkte kontakt med AQIM, idet medlemmer af disse grupper i 2012 fik træning i Timbuktu-området. Da den franske in-

tervention startede, hastede de tilbage til Nigeria.

Sidst men ikke mindst har de militante grupper tiden på deres side. De kan gå under radaren og vente på gunstigere tider. I modsætning til den franske hær, der har travlt med at komme ud af en omkostningsfuld konflikt, hvor franske *boots on the ground* aldrig har været et ønskescenario, og hvor opbakningen i Frankrig svinder dag for dag. Det er derfor ikke overraskende, at Frankrig nu presser på for at få et FN-mandat til en fredsbevarende styrke med et offensivt mandat.

Manni Crone er seniorforsker ved DIIS med Mellemøsten som hovedområde. Ekspert i terrorisme, Nordafrika og Sahel, Mali, ekstremisme, radikalisering og islamisme.

Hvorfor Frankrig gik ind i Mali?

Ulla Holm

Frankrig besluttede hurtigt at intervenere i Mali, men har ikke nogen klar exitstrategi. Frankrigs problem vil blive, at svage stater kalder på Kina, når det gælder økonomi, og på Frankrig, når de frygter oprørere

Den franske præsident, François Hollande, er blevet en højt profileret statsmand på grund af militærinterventionen i Mali. Hr. 'normal' er blevet 'rigtig normal', fordi fransk udenrigspolitisk identitet tilsiger høj cigarføring på den udenrigspolitiske arena. I sin tale til de franske ambassadører i august 2012 erklærede Hollande: "Vore universelle værdier har oplyst verden. De bør lede vore internationale handlinger. De berettiger os at blive lyttet til. Andre lande håber, at vi spiller en nyttig rolle i verden. Hvis Frankrig er tavs og kuldkær, mister Frankrig anseelse".

Denne udtalelse ligger fuldkommen i tråd med tidligere præsidenters erklæringer om Frankrigs rolle i verden. I den franske udenrigspolitiske selvopfattelse involverer fransk '*mission civilisatrice*' udenrigspolitisk

aktivisme. Frankrig er ikke sig selv, hvis ikke landet handler ud over de franske grænser. At handle eller ikke at handle er et spørgsmål om udenrigspolitisk liv eller død. Det drejer sig om nationalstatens eksistens. Afdøde præsident Mitterrand erklærede således i 1980'erne kort og fyndigt 'at handle er at eksistere'.

I etikkens navn

Frankrig som bannerfører af universelle værdier som demokrati og menneskerettigheder er en fast bestanddel af fransk udenrigspolitisk selvopfattelse. Med militærinterventionen i Mali ville Frankrig vise, at når andre stater ikke ville tage affære over for grusomheder mod dele af befolkningen, ja så måtte Frankrig handle i etikkens navn.

En vigtig legitimering for interventionen var derfor pligten til at beskytte det nordlige Malis befolkning mod den voldelige udgave af sharia.

Hertil kommer, at Frankrig som tidligere kolonisateur af vestafrikanske lande stadig betragter sig som udefrakommende 'beskytter' af landene.

En anden faktor, der sikkert har været medvirkende til interventionen, er 'spill-over'-effekten fra interventionen i Libyen, som daværende præsident Sarkozy tog initiativet til. Den socialistiske Hollande vil vise, at han er lige så aktivistisk som den borgerlige Sarkozy.

Der er imidlertid en politisk forskel mellem interventionen i Libyen og i Mali. I Libyen var det Gaddafi-regimet, der blev bekæmpet. I Mali er det regimet, der støttes for at undgå nedsmeltning af staten. Frankrig er bekymret for, at Mali vil blive en fejlslagen stat.

Hvis man med fejlslagen stat mener, at store dele af det nationale territorium undslipper statens kontrol og voldsmonopol, så har Mali siden uafhængigheden i 1960 være en fejlslagen stat. I det nordlige Mali har der ofte været tuaregoprør mod regeringen i hovedstaden Bamako. Grænserne mellem Sahel-staterne har altid været porøse og derfor ukontrollerbare i forhold til smuglere og narkohandlere.

Når Hollande, udenrigsminister Fabius, forsvarsminister Le Drian,

FN og EU således erklærer, at formålet med aktionen er at *genetablere* Malis enhed og territoriale integritet, er der tale om en sandhed med modifikationer. Det handler snarere om *etablering* af Malis enhed.

Kampen mod terror

Nødvendigheden af (gen)etablering af den territoriale enhed skyldes angsten for udbredelsen af islamisk terror til hele Sahel-området. Franske statsborgere er blevet kidnappet i Sahel-området i de senere år. Ledere af Al-Qaeda i det Islamiske Maghreb (AQIM) har ofte truet Frankrig med bål og brand. Frankrig selv har været genstand for islamistiske attentatforsøg.

Da den maliske midlertidige præsident Traoré i januar opfordrede Frankrig og Europa til at redde Mali fra islamiske terroristers march mod hovedstaden Bamako, handlede Hollande lynhurtigt. Ifølge Hollande var interventionen en 'krig mod terrorisme'. Ikke siden George W. Bushs tale om 'global krig mod terroren' i forbindelse med 9/11 har en statsleder så tydeligt erklæret krig mod terrorister. Men ifølge Hollande er det terrorister, ikke islamistiske terrorister, der skal udraderes.

Al tale om islam som trussel er bandlyst i alle Hollandes udtalelser. Hollande undgår at tale om 'civilisationernes sammenstød' for ikke at støde muslimerne i Frankrig.

Hollande fremstiller kampen mod

terror som en eksistentiel trussel – ikke alene mod Mali, men også mod Frankrig og Europa. En sådan trussel legitimerer brugen af ekstraordinære midler – dvs. militærmagt, fordi det handler om befolkningers og staters overlevelse. Det frygtelige terrorangreb i slutningen af januar 2013 mod gasfeltet In Amenas i det sydlige Algeriet, hvor flere europæiske og canadiske borgere blev dræbt, bestyrkede Hollande i, at terroren er en eksistentiel trussel mod Europa.

Flere franske terrorforskere mener imidlertid, at terroristerne i Sahel og Sahara ikke har tilstrækkelig styrke til at slå til i Frankrig og Europa. Det, der kan ske, er, at interventionen kan give terrormiljøerne i Europa blod på tanden, og at udenlandske professionelle terrorister vil slutte sig til Malis terrorister.

Terrortruslen fremstilles som den vigtigste officielle årsag til interventionen. Og den fremstilling er der opbakning til både internt i Frankrig og på internationalt plan. Der har imidlertid været røster fremme på den franske venstrefløj og blandt franske forskere, der mener, at den franske intervention tjener til at beskytte franske økonomiske interesser i Mali. Skønt de økonomiske relationer mellem Mali og Frankrig er forblevet relativt vigtige efter Malis uafhængighed i 1960, er Mali kun nummer 165 af franske økonomiske partnere. Mali eksporterer især bomuld og guld til Frankrig. Men Malis

guldmener er først og fremmest på sydafrikanske og britiske hænder. Geologer har påvist, at der i Malis undergrund findes store uranforekomster, som Frankrig selvfølgelig vil være interesseret i pga. sine atomkraftværker.

Udfordret af Kina

Franske økonomiske interesser i Afrika er udfordret af især kinesisk økonomisk 'invasion'. Kina investerer specielt i infrastruktur, transport, energi og telekommunikation. Kina er ikke 'pletet' af kolonial fortid og stiller ikke krav om overholdelse af menneskerettigheder. Kina har derfor gode diplomatiske forbindelser med regeringerne i Vestafrika.

Frankrig ser ikke med milde øjne på denne økonomiske konkurrent. Der tales oven i købet om fremkomsten af '*Chineafrique*' (kinesisk Afrika), som står i modsætning til '*Francafrique*' (fransk Afrika). Men det er ikke i Mali, at konkurrencen ytrer sig. Det er i Niger, som er den fjerde største producent af uran i verden. Frankrig har hidtil været den største udvinder af uran i Niger, men Kina arbejder på at få koncession på uranudvinding.

Frankrig er bestemt ikke uinteresset i at fastholde sine økonomiske interesser i Vestafrika og i Sahel. Men interventionen i Mali er først og fremmest dikteret af geopolitiske årsager. Bag ved terrortruslen ligger bekymringen for, at ukontrollable

områder spreder sig i Sahel og dermed hindrer 'normale' diplomatiske stat-til-stat forbindelser. Denne frygt deles af alle de svage Sahel-stater, som derfor har bakket fransk intervention op. Det gælder især Malis naboland Niger, som har været den ivrigste fortalere for fransk militærintervention.

Problemet for Frankrig i Vestafrika vil for fremtiden være, at svage stater vil kalde på Kina, når det handler om økonomiske interesser, og kalde på Frankrig, når staterne frygter at blive destabiliseret af oprørere. Frankrig kan risikere at fortsætte med at spille rollen som 'Afrikas gendarm' snarere end at være den økonomiske magt, som de frankofone afrikanske stater vil samarbejde økonomisk med.

Franske interventioner

Siden 1960, hvor de fleste franske kolonier i Afrika blev uafhængige, har Frankrig intervenseret omkring 50 gange i forsøget på at stabilisere korrupte styre, der tjener franske økonomiske og geopolitiske interesser. Disse interventioner er foregået inden for rammerne af bilaterale forsvars- og militæraftaler. Der er dog sket en betydelig reduktion af interventioner siden midten af 1990'erne.

De franske landtroppers tilstedeværelse i '*Franciafrique*' er også blevet reduceret. Efter 1960 havde Frankrig ca. 30.000 militærfolk udstation-

neret. I 1980 var antallet på 15.000. I 2012 var det helt nede på 7.000.

Reduktionen tog fart efter udgivelsen af den tredje franske hvidbog om nationalt forsvar og sikkerhed i 2008 (*Livre blanc sur la Défense et la Sécurité Nationale*). Den økonomiske og finansielle krise nødvendiggjorde effektivisering af forsvarsmidlerne samt refleksioner over Frankrigs primære strategiske interesser. Disse blev diagnosticeret til at befinde sig i en 'krisebue' fra Mauritien – over Sahel – og til Pakistan. Frankrig skulle ifølge hvidbogen især koncentrere sig om kriser i Sahel og i Maghreb (Nordafrika). Effektiviseringen skulle ikke underminere fransk militær tilstedeværelse i Afrika, men den skulle koncentreres i få permanente baser og i militære støttepunkter, der skulle sikre hurtig intervention i tilfælde af alvorlige kriser.

Frankrig har fire permanente baser i Gabon, Senegal, Djibouti og på øen La Réunion. Desuden har det spredt militære støttepunkter i Elfenbenskysten, Tchad, Burkina Faso, Mauritien, Niger, Centralafrika og Guinea-golfen. Tchad har været det land, som Frankrig mere eller mindre diskret har intervenseret mest i. Frankrig har en militærteknisk samarbejdsaftale med Tchad, men ikke en forsvarsaftale.

Samarbejdsaftalen indbefatter 'støtte uden deltagelse', hvad der er ensbetydende med uddannelse af hæren, logistisk støtte til regimet og udlevering af oplysninger om oprø-

rere. Frankrig har fire gange støttet regimet militært imod interne oprør og libyske angreb mod Tchad. Siden 1986 har den franske militære operation 'Spurvehøg' været udstationeret i Tchad. Operation 'Spurvehøg' kaldes stadig en operation til trods for, at den er permanent udstationeret i Tchad. Operationen har bl.a. en flybase med Mirage jagerfly, som nu er blevet indsat i Mali. Som tak for fransk hjælp til regimet har Tchad sendt 1800 soldater ind i det nordlige Mali, hvor de har gjort 'det beskidte arbejde' og lidt store tab.

Specialstyrker mod terrorisme

Frankrig har indgået en aftale med Nigers regering om udstationering af franske tropper til den fælles kamp mod terrorister. I Burkina Faso har Frankrig siden 2010 meget diskret udstationeret specialstyrker i kampen mod terrorismen. Denne specialstyrke (*Commandement des opérations spéciales*) består af ca. 3000 mand, som i årenes løb er blevet indsat rundt omkring i Afrika, senest i Libyen og Mali.

Frankrig har ikke en decideret forsvarsaftale med Mali, men en militærteknisk samarbejdsaftale fra 1985, som handler om uddannelse af Malis hær. Der står intet om nødvendigheden af fransk militær intervention i tilfælde af interne oprør eller ekstern indblanding fra andre afrikanske lande. Frankrig kan derfor ikke bare gå ind militært i Mali. Den

maliske regering skal direkte opfordre Frankrig til at intervenere, og det gjorde Mali.

Frankrig kunne intervenere så hurtigt i Mali på grund af landets militære støttepunkter, der omringer Mali. Disse faciliteter kan forholdsvist hurtigt mobilisere. De medfører også, at Frankrig har stor viden om sikkerhedspolitiske trusler i Vestafrika og Sahel.

Frankrig er tvunget til at neddrogse udstationering af landtropper i Vestafrika pga. landets skrantende økonomi. Den fjerde hvidbog om fransk forsvar og sikkerhed, som skulle have været publiceret i efteråret 2012, vil givetvis inkorporere erfaringerne fra interventionen i Mali. Læren bliver sikkert, at der skal sættes yderligere fart i europæisering og afrikanisering af militærinterventioner i Afrika samt i overvejelser over, hvorvidt Frankrig kan bevare sine hidtidige militære støttepunkter i Afrika.

Et nyt 'franskafrika'?

Afdøde præsident Mitterrand udtalte i 1980'erne: "Der vil ikke være en fransk historie i det 21. århundrede uden båndene til Afrika".

Lige så utænkeligt det er, at Frankrig vil opgive sin udenrigspolitiske aktivisme og sin '*mission civilisatrice*', lige så utænkeligt er det, at Frankrig vil kappe båndene over til sine tidligere afrikanske kolonier. I fransk udenrigspolitik selvforståelse er

'*Francafrique*' en forlængelse og dermed en forstørrelse af Frankrig, der muliggør, at Frankrig kan spille en global rolle. Det er denne globale rolle, som Frankrig ikke vil give afkald på, selv om den koster landet dyrt økonomisk samt udsætter Frankrig for at være 'Afrikas gendarm'.

I 1960 blev de vestafrikanske stater formelt uafhængige. Men reelt bevarede de meget tætte forbindelser til Frankrig. Det lød fra Frankrig, at det var 'samarbejde' (*coopération*), der var i centrum. Og der blev samarbejdet – i den berygtede 'afrikanske celle', som var direkte underlagt præsidenten. Økonomiske, politiske, kulturelle og militære spørgsmål blev behandlet i al hemmelighed i denne 'celle', som havde tætte venskabsforbindelser med de afrikanske ledere, ligegyldigt hvor korrupte og diktatoriske, de var.

Der er utallige fransk-afrikanske skandalehistorier om vennetjenester, eksorbitante gaveudvekslinger og delvist mafiøse økonomiske transaktioner. Sarkozy opløste 'den afrikanske celle', men de personlige relationer fortsatte under Sarkozy. Det gør de givetvis også under Hollande, selv om han – lige som Sarkozy – har forsikret, at det skal være slut med hemmelighedskræmmeri og vennetjenester.

Det er vanskeligt at ændre denne 'dybdestruktur' af tætte fransk-afrikanske forbindelser mellem politikere, virksomheder og frankofone kulturpersoner. Begge parter har en

interesse i, at symbiosen fortsætter, samt at disse forbindelser ikke bliver alt for tydelige for offentligheden.

Da Hollande blev præsident, indvarslede han en ny fransk Afrika-politik. På sin første rejse til Afrika i oktober 2012 erklærede han i en tale i Senegals hovedstad Dakar:

"Med Afrika vil jeg etablere et nyt grundlag. Vi opretholder vort engagement; men vor politik bør være anderledes end tidligere. Den bør være baseret på transparens i vore økonomiske og handelsmæssige relationer. Vi skal være med til at implementere demokratiske regler og respektere suverænitet. For fremtiden ville der være tale om Frankrig og Afrika og et ligeværdigt partnerskab mellem Frankrig og Afrika baseret på respekt, klarhed og solidaritet".

Det var ikke tilfældigt, at Hollande holdt sin tale i Dakar. For det første er Senegal det land, som af alle vestafrikanske lande er tættest knyttet til Frankrig. For det andet ville Hollande med sin tale demonstrere, at han stod for et brud med tidligere fransk afrikapolitik – især med tidligere præsident Sarkozys politik.

Sarkozy holdt i 2007 en tale i Dakar, som i høj grad skadede Frankrigs omdømme i Afrika. Sarkozy udtalte, at "Afrikas tragedie var, at det afrikanske menneske ikke fuldt ud var trådt ind i historien og aldrig rigtigt havde taget skridtet ind i fremtiden og fremskridtet". Afrikanske politikere og intellektuelle rase-

de over denne udtalelse. Den lugtede kraftigt af nedladende og essentialiserende paternalisme over for 'de vilde'. Men samtidig kritiserede han tidligere fransk afrikapolitik for at have været styret af nepotisme og personlige relationer til en korrupt elite.

Ifølge Sarkozy skulle disse 'fortidens slagter' ikke mere være kendetegnende for fransk afrikapolitik. Nu skulle demokratiseringstiltag fremmes, og der skulle ikke mere indgås hemmelige militæraftaler med diktatorer. I februar 2008 annoncerede Sarkozy derfor i Capetown i Sydafrika, at alle forsvarsaftalerne skulle genforhandles i al åbenhed, samt at den franske hær ikke mere ville intervenere i staternes indenrigspolitik.

Europæisering

Sarkozy ønskede europæisering og afrikanisering af mulige militære interventioner. Han ville gøre op med nepotisme og 'old boys' netværk. Det samme vil Hollande. Der er således ikke tale om brud men kontinuitet. Dog med den forskel, at Hollande ikke vil optræde som postkolonial faderskikkelse over for afrikanerne.

Europæisering af interventioner i Afrika har været på dagsordenen siden midten af 1990'erne. Den vigtigste årsag er, at Frankrig ønskede at være mindre synlig i Afrika efter folkemordet i Rwanda i 1994, hvor

Frankrig spillede en lidet flatterende rolle pga. sin støtte til hutuernes massakrer på tutsierne. Indflydelsen i Afrika skulle bevares; men det skulle fremmes via EU.

Meget sigende udtalte en fransk general i 2007, at "det er på europæisk niveau, at Frankrig for fremtiden skal mangedoble den magt, som er uundgåelig for at kunne handle med den nødvendige legitimitet".

Frankrig var i front, hvad angik at mobilisere europæisk opbakning til deployering af en fredsbevarende europæisk operation ved navn Artemis i Den demokratiske Republik Congo i 2003. I 2006 blev en europæisk styrke EUFOR RD Congo indsat i samme land. Det lykkedes Frankrig at overtale Tyskland til at bidrage med en tredjedel af styrken. Frankrig tog initiativet i 2008 til en europæisk operation i Tchad i forsøget på at undgå spill-over effekt fra Dafur og fra det nordlige Niger, hvor der var store politiske konflikter. Frankrig bidrog med det største antal soldater i de tre operationer.

Hollande fortsætter europæiseringssporet. Forsvarsminister Jean-Yves Le Drian udtalte således før interventionen:

"Det er ikke Frankrig, som skal hjælpe afrikanerne med at udføre operationen i Mali. Det er Europa. Vi europæere støtter de afrikanske landes operationer med uddannelse og logistik".

Frankrig har forsøgt at smelte franske og europæiske sikkerheds-

opfattelser sammen. Det er på det retoriske plan lykkedes, men euro-pæiseringssporet er ret tyndt. Nogle EU-stater har stillet transportfly til rådighed – som Danmark og Storbritannien. Andre yder økonomisk støtte, og EU sender en mission af militærtrænere af Malis hær. Men det er slet ikke den militære og økonomiske hjælp, Frankrig havde regnet med.

Uhyre dyrt for Frankrig

Interventionen koster Frankrig dyrt. Det franske forsvarsministerium har beregnet, at udgifterne er på 2,7 mio. euro dagligt, hvor interventionerne i Afghanistan og Libyen dagligt kostede henholdsvis 1,4 mio. og 1,6 mio. Mali-interventionen er den dyreste, fordi hele viften af militært isenkram er indsat. Jagerfly, bombefly, kamphelikoptere, transportfly og transportskibe er i brug, og 4.000 franske soldater og militærtrænere er udstationeret. Frankrig kan simpelthen ikke økonomisk holde til, at interventionen bliver langvarig.

Frankrig gik unilateralt ind i Mali med henvisning til FN-pagtens artikel 51: "Intet i nærværende pagt skal indskrænke den naturlige ret til individuelt eller kollektivt selvforsvar i tilfælde af et væbnet angreb mod et medlem af de Forenede Nationer, indtil sikkerhedsrådet har truffet de nødvendige forholdsregler til opretholdelse af mellemfolkelig fred og sikkerhed. Forholdsreg-

ler(ne) – skal uophørligt indberettes til sikkerhedsrådet".

Lige siden præsident Hollandes præsidentindsættelse den 15. maj 2012 stod Mali og Sahel-området højt på fransk sikkerhedspolitisk dagsorden. Ifølge Hollande kunne især Europa ikke være passiv over for den terror, som 'spredte sig kun 200 km fra det sydlige Middelhavskyst'. I den udtalelse bliver Sahel-området trukket tæt ind på Europas grænser. Sahel bliver til en forlængelse af Nordafrika, som opfattes som en del af Europas sikkerhedskompleks, som USA også opfatter som en potentiel sikkerhedstrussel.

Hollande kontaktede derfor USA, Storbritannien, Tyskland og Canada om situationen i Mali. Desuden inviterede han præsidenterne fra Guinea, Gabon, Senegal og formanden for afrikansk frankofoni – tidligere præsident i Senegal – til Paris for at diskutere, hvordan de stillede sig til afrikansk intervention i Mali. Ydermere telefonerede han til Tchads og Bukina Fasos præsidenter. Hollande sørgede dermed for at mobilisere det franske 'old boys' netværk i tilfælde af, at der skulle tages drastiske forholdsregler mod det nordlige Mali.

Hollande udtalte på Bastille-dagen den 14. juli 2012, at Frankrig kun ville yde logistisk og efterretningsmæssig støtte til Malis midlertidige regering, samt at det skulle være op til de afrikanske lande at bestemme, hvornår og hvordan en

militær intervention i det nordlige Mali skulle forløbe. Hvis en intervention skulle iværksættes, skulle der først etableres en legitim regering i Mali. En sådan regering kunne opfordre andre lande til intervention inden for rammen af FN og Den Afrikanske Union. Samtidig erklærede ECOWAS, at de var parate til at sende en militær styrke på ca. 3.000 soldater ind i Mali. Men det skulle ske med et FN-mandat i ryggen.

På fransk initiativ og med støtte fra Marokko, Togo, Sydafrika, Indien, Tyskland og Storbritannien vedtog Sikkerhedsrådet den 12. oktober 2012 resolution 2071, som banede vejen for en afrikansk militær intervention i det nordlige Mali under forudsætning af udarbejdelse af en detaljeret plan for interventionen inden 45 dage. Resolutionen opfordrede FN-medlemsstater, ECOWAS og Den Afrikanske Union til at udarbejde et fælles interventionskoncept, som skulle munde ud i deployering af en international støtteaktion under sikkerhedsrådsmandat. Formålet med interventionen skulle være at genetablere Malis suverænitæt og territoriale integritet samt at kæmpe mod den internationale terrorisme. Desuden blev Malis midlertidige regering opfordret til at begynde forhandlinger med oprørerne i det nordlige Mali.

Den 11. november 2012 holdt ECOWAS et topmøde i Nigerias hovedstad Abuja, hvor man diskutere-

de omfanget af en mulig intervention, og hvem der ville deltage med landtropper. Et par dage senere publicerede Guido Westerwelle og Fabius – henholdsvis tysk og fransk udenrigsminister – en fælles udtalelse i den franske avis *Le Figaro*. De opfordrede EU til at støtte 'deployering af en international styrke i Mali'. FN's specielle udsending i Sahel, forhenværende statsminister og EU-præsident Romano Prodi, manede til besindelse. Ifølge Prodi kunne en sådan deployering først finde sted i september 2013.

Den 27. november 2012 modtog Hollande i Paris Malis midlertidige statsminister. Formålet med besøget var at overbevise statsministeren om nødvendigheden af udarbejdelse af en køreplan for parlaments- og præsidentvalg og dialog med det nordlige Mali. Først i januar skete det på grund af interne uenigheder blandt maliske politikere og blandt hærens officerer. Hollande satte alle sine diplomatiske kræfter ind for at få endnu en resolution igennem i sikkerhedsrådet.

Den 20. december 2012 vedtog sikkerhedsrådet enstemmigt resolution 2085, der autoriserede et års deployering af en afrikansk ledet støtteoperation til Mali (AFISMA) under ECOWAS, som skulle støtte den midlertidige regering i bekæmpelsen af terrorismen i det nordlige Mali. ECOWAS fik dermed bemyndigelse til at intervenere, men ikke Frankrig.

Den 10. januar 2013 bad Frankrig om hasteindkaldelse af sikkerhedsrådet, fordi Malis regering havde 'tigget' om fransk militær hjælp. Frankrig havde derfor brug for, at FN-resolution 2085 blev benyttet hurtigere end oprindeligt planlagt. AFISMA skulle sættes hurtigt ind, således at Frankrig ikke stod alene – politisk såvel som militært. I slutningen af januar var ca. 1.400 AFISMA-soldater inde i Mali samt ca. 1800 fra Tchad, som ikke er med i AFISMA.

Fra januar til april har Frankrig løbende informeret sikkerhedsrådet om sin militære indsats.

FN-fredsstyrke

Det har vist sig, at hverken AFISMA eller Malis egne styrker er i stand til at kæmpe effektivt uden fransk militær indsats. Det er derfor i fransk interesse, at FN vedtager endnu en resolution, der bemyndiger oprettelsen af en FN-fredsbevarende styrke, der kan tage over, når Frankrig gradvist trækker sig ud af Mali fra slutningen af april 2013. Frankrig har annonceret, at inden juli 2013 vil den franske styrke være halveret til 2.000. Omkring nytår 2014 vil den igen blive halveret.

En FN-rapport fra slutningen af marts 2013 foreslår, at AFISMA integreres i en FN-fredsbevarende styrke, som kan komme op på 11.200 plus 1.440 politifolk. Rapporten foreslår desuden, at der oprettes en

'parallel styrke', der skal gå målrettet mod terroristerne. Denne styrke får ikke et FN-mandat; men den skal samarbejde med den fredsbevarende styrke. Den er dermed indirekte underlagt mandatet.

For Frankrig har oprettelsen af en fredsbevarende styrke den fordel, at Frankrig undgår at fremstå som den postkoloniale militære magt. Men hvad nu, hvis forslaget om en 'parallel styrke' bliver til virkelighed? Franske soldater vil givetvis udgøre en stor del af denne styrke pga. deres kendskab til terrænet.

Uklar exitstrategi

I hele efteråret 2012 udtalte Holland, at hvis det kom til militær intervention, ville den ikke involvere 'boots on the ground'. Under alle omstændigheder ville interventionen kun vare nogle uger. Frankrig ville ikke være i første linje. ECOWAS skulle være i front og Frankrig ville yde logistisk støtte.

Disse betingelser for en intervention holdt ikke vand. 'Støvlerne' kom straks ned på Malis jord. Efter nogle dage i Mali erklærede Holland og forsvarsministeren, at Frankrig ville blive så længe i Malis, som det var nødvendigt og, at Frankrig ikke ville forlade Mali, før alle terrorceller var udryddet.

Samtidig udtalte udenrigsminister Fabius, at Frankrig ikke kunne blive i al evighed i Mali. Han blev hurtigt indirekte modsagt af Hollande, der

udtalte, at Frankrig først ville forlade Mali, når der var etableret sikkerhed og en legitim autoritet i Mali, som ville være i stand til at sætte en demokratisk valgproces på skinner.

Det er økonomisk og politisk umuligt at forblive i Mali i lang tid. Men det vil også være et politisk nederlag, hvis de franske styrker forlader Mali i en tilstand af kaos i nord. Hvis det bliver tilfældet, vil alle de involverede parter – det være sig de afrikanske, europæiske samt FN – anklage Frankrig for at have ført alle ud i en uovervejede intervention uden exitstrategi.

Den militære intervention skal følges op af en politisk proces og forsoning mellem det nordlige Mali og Bamako. Det ligger både i de franske kort og i FN-resolutionerne. Den maliske overgangsregering offentliggjorde endelig den 29. januar 2013 køreplanen for demokratiske præsident- og parlamentsvalg i juli 2013 samt en plan for dialog mellem det nordlige og det sydlige Mali. Mon ikke Frankrig har haft en finger med i udarbejdelsen af køreplanen?

Kan der overhovedet afholdes valg så tidligt, når nu der er ca. 100.000 internt fordrevne og i titusindvis er flygtet til nabolandene? Hvordan skal de registreres? Desuden er der hele spørgsmålet om tuaregernes

fremtid og de flydende alliancer mellem smuglere, terrorister og forskellige stammer. Der er derfor stadig flere røster fremme, der advarer mod valg i juli. Men den franske udenrigsminister Fabius, som var på besøg i Bamako i begyndelsen af april, fastholder, at der skal afholdes valg i juli – og det til trods for at islamistiske terrorister igen har slået til i Timbuktu og Gao i det nordlige Mali.

Formålet med interventionen var at komme terroren til livs. Derefter blev dette formål koblet sammen med Frankrigs, EU's og FN's opfordring til at holde valg. Men terroren vil ikke være udraderet, når Frankrig begynder at trække sig, og det er svært tænkeligt at valgene i juli kan blive fair og demokratiske. Læren fra Libyen – og fra mange andre lande er – at valg ikke er en garanti for sikkerhed og legitimitet. De kan endog udløse endnu mere kaos – som i Libyen.

Frankrig gik militært ind uden at miste legitimitet. Kan det gå ud uden at miste legitimitet, hvis valgene forårsager kaos? Mon ikke valgene bliver udskudt – meget mod Frankrigs vilje?

Ulla Holm er seniorforsker emeritus.

François Hollandes afrikanske eventyr

Erling Bjøl og Denise Séheux

“Afrikas fremtid skal bygges på en styrkelse af afrikanernes evne til at styre deres egne kriser”, har den franske præsident sagt i bevidsthed om, at fremmede soldater, selv om de kommer som befriere efter tre måneder begynder at blive betragtet som besættere

Afrika stod ikke øverst på François Hollandes problemliste, da han sidste sommer blev valgt til præsident. Men allerede den 26. september kunne han i FN's åbningsdebat gøre opmærksom på, at der var ved at opstå en farlig situation i den nordlige del af Mali. Det var ved at udvikle sig til et tilflugts- og afsatsområde for den internationale terrorisme.

“Det, der sker i den nordlige del af Mali, er ikke bare en udfordring for dette lands myndigheder. Det er en trussel mod Vestafrika og Maghreb”, sagde han. “Det indebærer også en risiko for hele det internationale samfund. For når et område på størrelse med Frankrig bliver besat af terroristgrupper, som ikke bare har sat sig for at kontrollere en be-

folkning, at straffe og underkue den, men at oprette en afsætningsbase for terroristangreb mod regionens stater, står vi over for en trussel, som angår hele menneskeheden.”

Der var flere grunde til, at Mali kunne blive særlig farligt som terroristisk baseområde. Først geografiske med landets centrale beliggenhed. Det grænser op til ikke mindre end syv lande: Algeriet, Niger, Burkina Faso, Guinea, Elfenbenskysten, Senegal og Mauretania. Dertil kommer politiske forhold, som har gjort det nordlige grænseland særlig svært at kontrollere: Konflikten mellem Marokko og Algeriet om et stykke grænseland, som har udelukket samarbejde mellem de to Maghreb-stater, siden Algeriet blev selvstæn-

digt, efterfulgt af den langvarige borgerkrig i Algeriet. Valget i december 1991 førte til en sejr for det islamistiske parti *Front Islamique du Salut* (FIS), som FLN-regimet ikke ville af-finde sig med.

Krigen varede i ti år. Antallet af dræbte er ifølge François Hollande blevet anslået til op imod 200.000. Islamisterne tog derefter tilflugt i de uvejsomme kratskove og klippebjerge i Kabylien og Ifoghas i grænseområdet mellem Algeriet og Nordmali. De dannede en fællesorganisation AQIM (*Al-Quaida au Maghreb Islamiste*). Men der opstod efterhånden mere eller mindre selvstændige terroristgrupper, som gav sig af med gidselstagninger, attentater, våbenhandler, narkosmuglinger og bagholdsangreb. De mest frygtede var terrorishøvdingerne Abou Zeid og Mokhtar Belmokhtar.

Gaddafis rolle

Islamisterne fik forstærkninger i mænd, våben, køretøjer og materiel, efter at præsident Sarkozy, ivrigt tilskyndet af de nye filosofers førende talsmand Bernard-Henri Lévy, i foråret 2011 havde besluttet at standse Libyens diktator oberst Gaddafi, da denne ville knuse et oprør i Benghazi, der var udsprunget af det arabiske forår, som begyndte i Tunesien i december 2010. Gaddafi havde med sine mange oliepenge anskaffet sig rigelige forsyninger af moderne våben og materiel. Han havde også

hyret soldater fra andre dele af Afrika, ikke mindst fra Mali. Da han blev fældet, vendte de hjem og tog våben og udstyr med sig, som de kunne få afsat til de forskellige terroristgrupper i Nordmali.

Foruden de religiøst motiverede var der tuaregerne, som flere gange havde gjort oprør mod at blive styret fra 'Krokodillemosen', som Bamako egentlig betyder, i syd. Efterhånden fik AQIM kontrol med den nordlige del af Mali, inklusive byerne, og indførte sharialovgivning, der forbød alskens forlystelser samt tvang kvinderne til at gå med slør og truede dem med at blive stenet ihjel, hvis de er utro.

Imidlertid gik staten Mali mere og mere i opløsning. I november 2009 var en Boeing 727 nødlandet i nærheden af Gao i Nordmali med mellem fem og ni tons kokain fra Venezuela. Denne last forsvandt sporløst, og flyet blev brændt. En libanesisk familie og en mauretansk forretningsmand har været nævnt blandt aftagerne. Men fra da af fandt de internationale narkobaroner, at det var mere sikkert at bruge søvejen fra Latinamerika og derpå Niger Floden op igennem Mali, til man nåede karavanevejene i nord og det videre transportnet til Europa og Mellemøsten.

For at sikre denne rute, bestak man ledende generaler og efterretningsfolk i Malis hær og deres politiske chefer eller marionetter. Nogle af dem kunne ikke dy sig for at prale

med deres nye velstand ved at anskaffe sig en park af luksusbiler, som 'hele Malis forsvarsbudget' ifølge *Le Monde Diplomatique* ikke ville have været i stand til at betale. Det blev for meget for nogle yngre officerer, der i marts 2012 under ledelse af en kaptajn Sanogo greb magten i Bamako.

Præsidentens flugt

Præsidenten flygtede ud af landet. Hans post blev i overensstemmelse med forfatningen midlertidigt overtaget af parlamentsformand Dioncounda Traoré. Premierministerposten blev overdraget den ansete videnskabsmand Cheick Modibo Diarra fra NASA. Men kaptajn Sanogo bestemte, hvem der kunne være med i overgangsregeringen.

52 generaler blev efterhånden fyret. Af Malis hær var der ikke meget tilbage.

Hele den udvikling foruroligede landene i den vestafrikanske samarbejdsorganisation CEDEAO (*Communauté Economique des Etats de l'Afrique de l'Ouest*). Ni af dem (Tchad, Togo, Benin, Senegal, Niger, Guinea, Burkina Faso, Nigeria og Ghana) besluttede i foråret 2012 at danne en *Mission Internationale de Soutien au Mali* (MISMA), der skulle råde over et korps på 6.000 mand under ledelse af en nigeriansk general. Franske officerer blev tilkaldt for at deltage i planlægningen.

Selv om den ikke længere havde

nogen demokratisk regering, var der et livligt kulturliv i Bamako, der ligefrem er blevet kaldt 'Afrikas kulturelle hovedstad' (*Le Point*).

Mens islamisterne indførte deres missionske shariabestemmelser i Nordmali og fik det arabiske forår til at visne i Ægypten og selv Tunesien, blev der afholdt filmfestival i Burkina Faso, hvor en af priserne gik til en tunesisk film om kvindens kår, som blev forbudt i Tunesien. Og fransksprogede forfattere mødtes i Brazzaville for at diskutere strømningerne inden for den frodige afrikanske litteratur. Men i musiklivet var ingen by mere sprælsk end Bamako. Byen havde både et universitet og en kunsthåndværkerskole og kunstnere, der gav sig af med noget så syndigt som at male og videreføre de store afrikanske traditioner i skulpturer, der havde fascineret Montparnasse før 1914. Blandt de malerier, der kom frem, var der et, som var vendt direkte mod shariansretningen i Nord.

Tre religioner levede relativt fredssommeligt side om side, og man regner med, at der var 13 forskellige folkeslag i byen. Malis udenrigsminister kaldte sit land en 'mosaik af mindretal'. Det sorte Afrikas ufatteligt brogede etniske og sproglige mangfoldighed har skabt et helt andet behov for et fællessprog som fransk end i det homogene arabiske Nordafrika.

Af de 30.000 franske borgere, der boede i Vest- og Ækvatorialafrika,

havde 6.000 slået sig ned i Bamako.

Der var mange grunde til, at byen måtte anses for et syndens Sodoma og Gomorra af islamisterne i nord, der ønskede at få kontrol med Bamako. Dertil kom narkobaronernes interesse i Niger Floden.

Det var en tung arv, François Hollande kom til at overtage efter Sarkozy og Chirac. Af de fransksprogede lande i CEDEAO havde kun to demokratiske, stuerene regeringer, Senegal og Niger. Senegal, det land der længst havde været nært knyttet til Frankrig, var mest præget af fransk kultur. Det havde en lang tradition for militært samarbejde med Frankrig. Senegalesiske tropper havde kæmpet på Vestfronten under Første Verdenskrig og været med i krigen i Algeriet 1954-62.

Det blev da også i Dakar, François Hollande den 12. oktober for første gang formulerede sin afrikanske politik. Han anførte først åbenhed. "Vi skal sige alt til hinanden, uden indblanding, men også åbenhjertigt", sagde han. Hvad han mente hermed, understregede han dagen efter på det frankofone topmøde i Kinshasa. Han gav de diktatorer, der var ved magten takket være hans forgængere, den kolde skulder, mens han gjorde stads af Nigers regulært valgte præsident Mahamadou Issoufou. Det var også i Niger, Frankrig havde sine væsentligste økonomiske interesser, uranminerne, som var med til at forsyne atomindustrien med brændstof.

I Dakar understregede Hollande videre, at problemerne skulle tackles multilateralt, ikke bilateralt. "Afrikas fremtid skal bygges på en styrkelse af afrikanernes evne til at styre deres egne kriser", sagde han videre.

Hollande var her på linje med den politik, som regeringen Lionel Jospin havde søgt at føre under præsident Chirac og for alvor ville føre ud i livet, hvis Jospin vandt præsidentvalget i 2002. Men det gjorde han mod al forventning ikke. Han blev slået på andenpladsen i første runde af Jean-Marie Le Pen.

På mødet i Kinshasa den 13. oktober 2012 var der en diktator, der diskret havde meldt afbud på grund af sygdom, så han ikke kunne møde op for at få den kolde skulder. Han var fra Tchad, og havde siddet der, siden Mitterrands dage som præsident.

Mitterrands særlige rolle

Ingen fransk præsident havde haft så nært og personligt et forhold til det sorte Afrika som François Mitterrand, der sad på posten i fjorten år. Da han ved krigsudbruddet i 1939 blev indkaldt, blev han på grund af sin kritiske holdning til den måde, den franske hær forberedte sig på opgøret mod Nazityskland, sat til at være sergent i et senegalesisk regiment. Da det gik løs i maj 1940, blev han oprørt over at opleve, hvordan de sorte soldater hensynsløst blev brugt som kanonføde.

Miterrand blev selv såret og efterladt på en bære af sygepasserne på en landevej under et tysk styrtbombeangreb og derpå taget til fange. Han forsøgte tre gange at flygte. Efter halvandet år lykkedes det tredje gang. Han slap til Frankrig, hvor han opbyggede sin egen modstandsorganisation. Efter befrielsen følte han sig ikke hjemme i nogen af de gamle partier, som nu dukkede frem igen.

I samme situation befandt en mand sig, der havde spillet en vigtig rolle på udefronten i den frie franske modstand mod Vichy-regeringen, ikke mindst i Afrika. Han hed René Pleven. Men ikke mange havde hørt om ham. Han havde i mange år været ansat i Jean Monnets internationale investeringsfirma. Monnet havde under Første Verdenskrig som fransk repræsentant i London ydet et banebrydende bidrag i kampen mod tyskernes uindskrænkede ubådskrig ved at foreslå oprettelse af en fælles tonnagepulje. Ingen havde nu bedre forbindelser i London og Washington end Monnet.

Da fronten i Frankrig brød sammen i 1940, var Pleven med til at organisere den bro af både, der reddede først de britiske tropper, derpå en del af de franske, der var omringet i Dunkerque, over til England. Han hjalp på den måde en ensom de Gaulle til at få oprettet den første frie franske hær og flåde efter det sidste møde i den franske regering, som han var blevet optaget i som be-

lønning for to gange at have standset tyskerne.

Kun et andet medlem af regeringen havde været imod at give op. Det var koloniminister Georges Mandel. Han blev derfor opfordret til også at komme til London for at danne en eksilregering ligesom nordmændene. Han havde været Georges Clemenceaus højre hånd under Første Verdenskrig i de afgørende år 1917-18. Han vaklede. Han handlede. Hans holdning var i 'Tigerens' ånd. Men han vaklede, fordi han var jøde. Han ville ved at forlade landet give stof til den antisemitiske hetz, der omgående brød løs, da anti-Dreyfusarderne vendte tilbage til magten under marskal Pétain.

Kort inden Paris' befrielse i 1944 blev han myrdet ved et clearingsmord af franske fascister i Fontainebleau Skoven.

Mandel havde også handlet i Clemenceaus ånd, da han som koloniminister i 1938 havde udnævnt den første neger, Felix Eboué til guvernør i Afrika. Det blev i Tchad. For Clemenceau havde energisk bekæmpet den franske kolonipolitik i imperialismens tidsalder, da den ville aflede opmærksomheden fra 'Vogernes blå synsrand'. Eboué handlede i Mandels ånd, da han i august 1940 blev den første, der sluttede et fransk område til de Gaulle.

Generalen sendte Pleven til Ækvatorialafrika som sin repræsentant. Måske også, fordi han stammede fra Bretagne.

På 12 millioners vegne

I Nordfrankrig, som de Gaulle kom fra, interesserede man sig ikke så meget for kolonier. Selv forsøgte generalen en landgang i Dakar i Vestafrika i september 1940. Den mislykkedes, og han måtte dybt nedbøjet ty til Ækvatorialafrika, hvor den uforstyrrelige Pleven gav ham nyt mod til at fortsætte. Han kunne nu tale på '12 millioners vegne'.

Der blev organiseret en fri fransk styrke i Tchad, som grænsede op til det italienske Libyen. Under kommando af en ung officer, der skønt såret havde været blandt de første, der sluttede sig til de Gaulle i London. Han hed Leclerc og anførte de første indfald i Libyen. Det gik efterhånden så ilde her for italienerne, at Hitler måtte oprette et særligt Afrikakorps under general Erwin Rommel. Han lancerede i maj 1942 en lynoffensiv, der sigtede mod Kairo. Men han blev forsinket undervejs, bl.a. af en fransk brigade, der var kommet op fra Tchad og ydede forbitret modstand ved Bir Hakeim. Det blev de frie franskes første militære triumf, som for alvor vakte international opmærksomhed.

To år efter blev det general Leclercs Anden Franske Panserdivision, der først rykkede ind i Paris og modtog byens overgivelse.

Men i mellemtiden havde Felix Eboué arbejdet med planer for, hvordan de fremtidige franske statsamfund skulle være. De blev fore-

lagt på en 'imperiekonference' i Brazzaville i januar 1944, organiseret af Pleven. De Gaulle sammenfattede resultatet i en tale, hvori han sagde: "I det franske Afrika og andre steder, hvor mennesker lever under vort flag, vil der ikke være noget virkeligt fremskridt, hvis de ikke efterhånden kommer op på et niveau, hvor de bliver i stand til at deltage i ordningen af deres egne anliggender." Efterhånden som de gamle politikere igen dukkede op, fandt Pleven og Mitterrand hinanden i et forsøg på at få dannet et parti, der kunne repræsentere modstandsbevægelsen. De kaldte det *Union Démocratique et Socialiste de la Résistance* (UDSR).

Den socialist, der havde været partiets store håb, Pierre Brossolette, havde taget sig af dage, da han faldt i Gestapos hænder, så partiet igen havde måttet ty til den nu 73-årige Léon Blum, da han vendte hjem fra en internering i Tyskland. Trods det pompøse 'Union' fik UDSR kun 31 mandater ved det første valg efter krigen. Men under de parlamentariske forhold, der opstod i den Fjerde Republik, hvor 'den tredje styrke' fra 1947 kom til at manøvrere mellem kommunister og den gaullistiske Fransk Folkesamling (RPF), blev det tungen på vægtskålen. Mitterrand kom efterhånden til at overtage det ene ministerium efter det andet. Men Pleven vakte hans interesse for Afrika, som han blev stærkt optaget af under sit første besøg. Da pre-

mierministerrouletten i juli 1950 standsede ved Pleven, gjorde han Mitterrand til minister for det oversøiske Frankrig, dvs. Afrika. Mitterrand fik nu for alvor indsigt i forholdene i kolonierne og blev rystet over den behandling, de sorte fik af kolonisterne med tvangsarbejde, underbetaling og korporlig afstraffelse. De snød bønderne på vægten, når de aftog deres kaffebønder.

Mitterrand udarbejdede et reformprogram for omdannelse af den Franske Union til et forbund af demokratiske stater. Han støttede sig især til Elfenbenskystens repræsentant i den franske nationalforsamling, Houphouët-Boigny, der i 1946 havde været med til i Bamako at grundlægge det første afrikanske parti *Rassemblement Démocratique Africain*, som han blev formand for. Han forlod nu den kommunistiske gruppe i Nationalforsamlingen for at tilslutte sig Plevens og Mitterrands UDSR.

Men Plevens regering blev snart styrtet. Indokina blev det dominerende problem, indtil det i 1954 lykkedes Mendès France at få fred på grundlag af en tostatsløsning, et kommunistisk Nordvietnam og et Sydvietnam, der blev domineret af vietnamesiske katolikker. Da Japan i 1600-tallet udviste de kristne missionærer, havde de søgt tilflugt i Indokina.

Men snart blev Mendès France styrtet, og den europæiske befolkning i Algeriet fik Frankrig trukket

ind i en ny krig, der efterhånden førte til, at en hær på over 400.000 mand blev stationeret i Nordafrika uden at kunne få kuet løsrivelsesbevægelsen FLN. De Gaulle blev kaldt tilbage til magten. Han fik nu lejlighed til at føre sine tanker fra Brazzaville ud i livet. Men tiden var løbet fra dem. Der var opstået en ny 'tredje verden'. I Afrika syd for Sahara krævede de fransksprogede stater forskellige grader af selvstændighed, og i Algeriet måtte man i 1962 afslutte krigen med en fjendtlig ny stat og en masseflugt af europæere til Frankrig.

Samtidig med, at de Gaulle selv faldt i 1969 efter et indre ungdomsoprør, trådte en ny uforudsigelig og ambitiøs aktør ind på scenen i Afrika med oberst Gaddafis kup i Libyen. Han havde bl.a. territorialkrav i Tchad, og i 1976 indgik Jacques Chirac som premierminister under præsident Giscard d'Estaing på Frankrigs vegne en aftale med Tchads regering om fransk bistand i uddannelsen af dens hær.

Da Mitterrand i 1981 omsider kom til magten i Paris, havde han ikke glemt afrikanerne. Han fejrede sejren ved en højtidelig ceremoni, hvor han lagde tre røde roser på tre sarkofager i Republikkens verdslige gravkirke Panthéon. Den røde rose var blevet socialisternes partimærke. De tre mænd, han hyldede på denne måde, var det franske socialistpartis grundlægger Jean Jaurès, der blev skudt dagen før krigsudbruddet

i 1914. Jean Moulin, den første formand for frihedsrådet under besættelsen, der blev myrdet af Gestapo. Victor Schoelcher, der i 1948 havde afskaffet negerslaveriet i fransk Vestindien. I 1949 var også Felix Eboué, der var død i Kairo i maj 1944, blevet gravsat i Panthéon, af en regering, hvori Mitterrand var informationsminister og især gjorde sig bemærket ved at oprette filmfestivalen i Cannes.

I mellemtiden havde Mitterrand affundet sig med, at hans afrikanske venner flere steder havde udviklet sig til at blive en slags enevældige patriarker, der regerede ved livgarder, valgfusk, nepotisme og korrupsion samtidig med, at de som Houphouët Boigny slog sig på storslået prestigebyggeri.

Gorbatjov skaber røre

Men i hele det fransksprogede Afrika vakte Gorbatjovs politik i Østeuropa, der førte til Murens fald i 1989, røre. En del af den yngre generation i det franske Socialistparti mente derfor, at Mitterrand havde slået sig lidt for meget til tåls med de afrikanske diktatorer. Det var på tide at finde hans program fra 1950 frem af skuffen og gøre noget for demokratiet. Det blev til en programerklæring på en konference i La Baule i 1990 og et forsøg på at få indført demokrati i Togo, der havde et af de mest diktatoriske regimer. En ny, mere demokratisk regering,

blev dog snart væltet ved et kup, og Mitterrand afviste at gribe ind med henvisning til, at man ikke skulle blande sig i andre landes indre anliggender.

Da Saddam Hussein i Irak i sommeren 1990 invaderede Kuwait, reagerede USA kraftigt og knuste i begyndelsen af 1991 i løbet af 100 dage den irakiske hær med Thunderstorm, der især kom fra luften. Det skete under den første sorte forsvarsminister i USA, Colin Powell, og for første gang modsatte Sovjetunionen under Gorbatjov sig ikke den amerikanske politik i FN.

I Libyen fandt oberst Gaddafi det nu klogest at lægge roret om. Han støttede en ung officer, der havde fået sin uddannelse som pilot i Frankrig, Idriss Déby, da denne i 1990 greb magten i Tchad og lovede at tillade valg med flere partier. Gaddafi accepterede også et fransk forslag om at lade grænsestriden mellem Libyen og Tchad afgøre ved den internationale domstol i Haag, og da dommen gik ham imod, trak han i foråret 1994 sine tropper ud af det nordlige Libyen. Det blev en triumf for den politik, som Mitterrand var slået ind på, da han med Mantraoperationen i 1983 sendte franske tropper til Tchad for at adskille den libysk besatte muslimske nordlige del af landet fra de sorte provinser i syd. I mellemtiden havde ydre trusler fra Sudan og indre oprør fået Déby til indtil videre at lægge demokratieringen på hylden. Men der

blev omsider skabt en vis stabilitet i det urolige land.

Da Jean Lacouture i arbejdet med sin store Middelhavsbioografi kort inden hans død af en langvarig kræftsygdom, spurgte ham, hvad han selv anså for sin største politiske indsats, henviste han til Afrika. Da den ny generation med Lionel Jospin kom til at danne regering i januar 1997, var Chirac præsident, og premierministerens muligheder var begrænsede. Chirac kendte Nordafrika fra sin tid som officer i Algeriet under krigen. Da Sarkozy afløste Chirac i 2007 havde Gaddafi manøvreret sig ind i et så afspændt forhold til den vestlige verden, at han blev inviteret til Paris, hvor han fik lov til at slå sit beduintelt op og medbringe sine kameler. Først med Hollandes sejr i 2012, blev socialisterne igen ene om at fastlægge den franske politik i Afrika.

Hollande havde selv et vist førstehånds kendskab til Afrika. Han havde valgt at blive udstationeret i Algeriet som led i sin uddannelse på den franske magtelites foretrukne læreanstalt, forvaltningshøjskolen *Ecole Nationale d'Administration*, som de Gaulle havde fået oprettet efter befrielsen i 1944 for at få uddannet embedsmænd, der ikke havde deltaget i Vichy-regeringens samarbejds politik under besættelsen.

Men når det drejede sig om Vest- og Ækvatorialafrika, kunne han først og fremmest stole på sin nære ven fra soldatertiden, forsvarsminister

Jean-Yves Le Drian. Som borgmester i den store orlogshavn Lorient havde han god indsigt i forholdene i denne del af Afrika, hvor Frankrig havde godt 5.000 soldater udstationeret fra marineinfanteriet, 'marsvinene', og fremmedlegionen efter aftaler med staterne Senegal, Elfenbenskysten, Tchad og Gabon samt senere den Centralafrikanske Republik.

Fremmedlegionen var oprindeligt blevet oprettet for at bekæmpe indfødte oprørere i Algeriet. Man havde navnlig haft besvær med Abd el Kader, som Karen Blixens fader, Adolph Dinesen, var med til at bekæmpe, men bagefter skrev en beundrende bog om. Det indgik i Fremmedlegionens fundats, at den aldrig måtte stationeres i selve Frankrig, så den kunne bruges i indre magtkampe. Efter at Algeriet var blevet selvstændigt, måtte den derfor flyttes til andre steder i Afrika.

Men Hollande aflagde et besøg i Algeriet i december 2012 for at forbedre forholdene til regeringen i Algeriet, der selv havde haft store problemer med islamisterne. Han opnåede her en tilladelse til fransk overflyvning, hvis det skulle blive nødvendigt at gribe til våben i Mali. Den skulle snart vise sig at blive afgørende.

Da AQIM i begyndelsen af 2013 havde samlet en styrke, der kunne erobre Bamako, blev Frankrig fra flere sider opfordret til at gribe ind, men fik kun få tilsagn om støtte.

Især var man i Paris skuffet over Tysklands reaktion, mens Danmark sjældent er blevet så hyppigt omtalt i fransk radio og tv. Hollande fik bred tilslutning i Frankrig, da han den 11. januar besluttede at sætte flyvevåbenet ind mod den AQIM-kolonne, der rullede mod Bamako. To-tre dage senere ville det have været for sent, sagde den franske forsvarsminister bagefter.

Tilbage stod den opgave at rense Nordmali for terrorister. Selv om der ikke kom nogen hjælp fra det MISMA-korps, som vestafrikanerne havde besluttet at oprette, og der ikke var meget tilbage af Malis egen hær, lykkedes det ret hurtigt at erobre de vigtigste byer i nord, hvor de franske styrker blev modtaget som befriere, da jihadisterne simpelthen flygtede til det vanskeligt tilgængelige bjergområde Ifoghas. Hollande selv kunne aflægge et besøg i Mali, hvor han fik en begejstret hyldest af befolkningen i både Bamako og de erobrede nordlige byer. Men tilbage stod den langt vanskeligere opgave at erobre selve bjerglandet, der med kratskove og klippehuler var ideelt snaphaneland.

Da det kom til stykket, hvor man skulle prøve at få kontrol med AQIM's bjergland, var det kun Tchad, der kunne stille op. Déby havde opbygget en hær på 30.000 mand for at afværge ydre trusler fra Libyen og Sudan, som Middelhavet havde hjulpet ham imod 20 år før. Han afviste at have noget med

MISMA at gøre, men sendte et korps på 4.000 mand rekrutteret fra hans egen stamme og sin søn. De havde en erfaring fra samarbejde med de franske tropper, der var stationeret i landet, kendte terræn af den type, der skulle kæmpes i, og skulle vise sig at være nogle effektive forbunds-fæller.

Når det gjaldt indsats mod en guerrillastyrke, vidste franskmændene fra Afghanistan, at det vigtigste var information og overrumpling. Det lykkedes over forventning. En offensiv mod terroristernes hovedkvarter, klippefæstningen i Tigharghar-højlandet blev indledt den 18. februar. Den 2. marts kunne chefen for det tchadianske korps meddele, at han havde haft de første sammenstød med jihadisterne, og at deres to mest frygtede høvdinge Abou Zeid og Mokhtar Belmokhtar (den enøjede), var blevet dræbt.

500 franske marineinfanterister og paras, faldskærmssoldater, sammen med 1.200 tchadianere havde erobret, hvad der blev betegnet som AQIMs hovedfæstning. Det kom åbenbart bag på jihadisterne, at franske soldater kunne bevæge sig i terrænet og slås med en oppakning på 40 kg i over 40 graders varme, tilmed uden at få noget videre at spise i to-tre dage.

Til sammenligning med tidligere operationer i Algeriet rådede de imidlertid nu over kamphelikoptere og droner, der kunne anvendes til både opklaring og præcisionsslag.

Desuden havde de muligheder for at hacke sig ind på de moderne kommunikationsmidler, som jihadistene rådede over. Man slap dog ikke for mand til mand opgør til dels i mørke klippegange under jorden. For ikke bare var selve hovedkvarteret underjordisk, så det kunne modstå luftangreb. Det var også forsynet med fremskudte nedgravede forter. En del af jihadistene flygtede for at gemme sig i befolkningen, som de havde gjort i Afghanistan. Andre kæmpede til de faldt, og tchadianerne havde væsentligt større tab end de franske tropper, der kun oplevede to dræbte. Men der blev ikke taget mange fanger. Det viste sig snart, at nogle af dem, der strakte hænderne i vejret for at overgive sig, sprængte sig selv i luften, når de kom tæt nok på til at kunne tage andre med sig i døden. Adskillige af dem var kun store drenge.

Franskmændene blev forbløffede over, hvad de fandt, da de havde erobret fæstningen. Lagre med sneveis af ton af våben og ammunition. Der var fødevarer og vand til en langvarig belejring. Men bedst af alt et omfattende udstyr af computere og kommunikationsudstyr med telefonnumre og adresser ikke bare i Sahel området, men også i Europa – lækkerier for efterretningsvæsenet.

Der var også laboratorier til fremstilling af bomber og i tilknytning til fæstningen en træningslejr til uddannelse af jihadister, som man nu stadig oftere kaldte terrorister.

Da forsvarsminister Le Drian besøgte soldaterne efter to måneders krig, erklærede han dog, at man endnu ikke var ved vejs ende, kun 70 pct. af vejen. Der stod endnu en vanskeligt tilgængelig del af Mali tilbage at få kontrol med, og den tid nærmede sig, hvor militære operationer ville blive umulige på grund af regn og hede. Det skulle også snart vise sig, at terroristerne stadig kunne gøre skade med attentater og vejsidebomber.

Hessels død

Hollande fik efter Tigharghar-sejren en uventet lejlighed til at markere, at han så sin indsats mod AQIM som en fortsættelse af modstandsbevægelsens kamp mod fascismen, da en af *Résistancens* mest lysende skikkelser, Stéphane Hessel, afgik ved døden, netop som hans nye bog, en fortsættelse af *Indignez-vous!*, der var blevet en bestseller solgt i fire millioner eksemplarer i hele verden, kom i handelen. *Engagez-vous!* hed bogen meget passende til situationen.

Hessel var af tysk oprindelse, men meldte sig ligesom Pierre Mendès France til de Gaulles frie franske flyvevåben i England. Han blev i foråret 1944 sat i land i Frankrig for at opbygge et efterretningsnet. Han blev taget af Gestapo kort før Paris' befrielse og ført til koncentrationslejren Buchenwald. Hessel overlevede, mente han selv, ved hver aften at holde modet oppe ved at citere ty-

ske og franske digte for sig selv.

Endnu nogle uger inden Hessels død i en alder af 95 år kunne man høre ham i tysk radio citere et langt digt af Rainer Maria Rilke med gammelmandsstemme, men uden at tøve. Af franske digtere var Apolinaire, som bestemt ikke er let at huske, hans foretrukne. Da Mendès France dannede regering i 1954, blev Hessel hans højre hånd. Men ellers blev hans videre løbebane på det diplomatiske felt især inden for FN's menneskeretsarbejde.

Befriere, besætttere

Hessels sidste budskab til de unge blev, at de skulle engagere sig med de unge i verdens fattige lande for at få ændret den hidtidige bistandspolitik til en strategi, der sigter mod bæredygtig udvikling, som ville gavn disse lande mere end de rige. I FN burde man oprette et sikkerhedsråd for økonomisk og social udvikling, der ikke bare repræsenterer G-20 landenes interesser.

Hollande holdt den ene af hovedtalerne for ham, da han blev hyldet ved en storslået militær mindehøjtidelighed i Invalidehotellets gård.

Men Hollande vidste også, bl.a. fra Afghanistan, at fremmede soldater, selv om de kommer som befriere, efter tre måneder, begynder at blive betragtet som besætttere. Han lagde derfor vægt på, at franske tropper skulle begynde at forlade Mali i april, og holdt fast ved sit

standpunkt fra Dakar, at opretholdelsen af freden i Mali skulle internationaliseres, overtages af FN-tropper, fortrinsvis afrikanske blå hjelme, der dog nok måtte have et mere 'robust mandat', end fredsbevarende FN-tropper sædvanligvis har. Afhængig af hvordan det ville gå med den vanskelige opgave at få genopbygget en stat i Mali, der kunne fungere, opretholde ro og orden og opfylde Hollandes andet mål, at det blev et demokratisk land.

Udsigterne var ikke umiddelbart de bedste. Hvor maliske tropper deltog i erobringen af AQIM-området, fik de især til opgave at opretholde ordenen i de befriede byer. De forfaldt undertiden til misbrug af den opgave ved at hævne sig på formodede islamistiske samarbejdsfolk. Kupkaptajn Sanogo var blevet i Bamako, hvor han stadig fra kulisserne bestemte, hvem der kunne accepteres i en overgangsregering, og greb ind mod pressen, hvis den kritiserede ham.

Ellers var de afrikanske journalister nok de bedste støtter for demokratiet. Med dygtig og modig kulegravende journalistik var de på vagt mod magtmisbrug og korrupsion. Kunne de ikke komme til orde i deres egne lande, havde de adgang til de afrikanske udsendelser i *Radio France Internationale*, der utvivlsomt må være stærkt aflyttet af den omfattende fransksprogede kulturelite i Afrika. Efterhånden regner man med, at den fransksprogede verden

omfatter 220 millioner. Også nyhedsmagasinet *Jeune Afrique*, der redigeres af afrikanere i Frankrig, ligger på et højt niveau og holder godt øje med, hvad der sker i Afrika. Det lægger ikke fingrene imellem.

Men at det vil blive en langvarig proces at få oprettet en demokratisk stat i Mali, er oplagt. Da Tyskland omsider gik med til i hvert fald at deltage i opbygningen af en ny hær, erklærede forsvarsminister de Mézières, at man måtte regne med mindst et år. Hollande har optimistisk erklæret, at de franske tropper i Mali i slutningen af juli vil blive reduceret fra 4.000 til 2.000 mand og ved årets udgang være nedskåret til 1.000, samt at de efterhånden vil indgå i en FN-styrke.

En afgørende prøve blev i første omgang afholdelse af præsidentvalg. Der blev nedsat en kommission til forberedelse af et valg i juli. Men nogen oplagt kandidat var ikke i syne, og nogle oppositionspolitikere tøvede med at vende hjem. Mange frygtede, at Sanogo helt ville gribe magten, når de franske tropper er trukket tilbage.

Men det var klart, at Afrikas toneangivende politiker fra nu af ville blive Tchads præsident Idriss Déby Itno, ikke bare på grund af hans militære bedrifter i Mali, men i lige så

høj grad ved de diplomatiske indsatser, han havde gjort inden. Han havde fået nyt liv i den omfattende afrikanske Cen-Sad organisation, der strakte sig fra Marokko til Det Røde Hav. Det lykkedes ham at samle 24 af dens 28 medlemsstater til et topmøde i februar 2013 i hovedstaden N'Djamena, hvor de vedtog en ny traktat om sikkerhed og økonomisk samarbejde. I forvejen havde han optrådt som mægler i flere afrikanske stater, hvor der var konflikter mellem selvherskere og oppositionen.

I selve Tchad var der et vist spillerum for oppositionen, der til gengæld sluttede op bag præsidenten i kampen mod AQIM i Mali. "Terroristerne kender ingen grænser", erklærede han. "Det kan ryge op i fjæset på én (*vous sauter à la gueule*), hvor som helst og når som helst". Det gjaldt derfor om at arbejde sammen. Han ville selv helst kaldes 'fredspræsidenten' og satsede på at komme til at repræsentere Afrika i FN's sikkerhedsråd fra efteråret 2013. Som under Felix Eboué i 1940 var det igen Tchad, der tog foringen.

Denise Séheux er tidligere sekretær i det franske finansministerium og assistent i årtier for ægtemanden Erling Bjøl, dr.scient.pol, professor emeritus.

Mali og indflydelseskontoen

Tage Baumann

Mali-aktionen viser, at Danmark søger nye måder at gøre sig nyttig på for at købe indflydelse, men man må også finde nye stærke partnere at gøre sig nyttig for. Indflydelseskontoen er ved at flytte fra Washington til filialer i Paris og London

Den 20. december vedtog FN's sikkerhedsråd en resolution, der åbnede for magtanvendelse i den afrikanske stat Mali.

Baggrunden var frygten for, at terrorgrupper med tilknytning til al-Qaeda-netværket var ved at bide sig fast i det krigshærgede lands nordlige del. Baggrunden var også frygten for, at den overgangsregering, der var skabt, og som forsøgte at hævde sin autoritet, var ved at blive undergravet af oprørske kræfter i Malis forsvars- og sikkerhedsstyrker. Og baggrunden var desuden frygt for en humanitær katastrofe og en destabilisering af "Sahel-regionen, den større Afrika-region og det internationale samfund i sin helhed" som det hedder i Sikkerhedsrådsresolution 2085.

Den 11. januar besluttede Frankrig at påtage sig den militære opgave sammen med andre europæiske

og afrikanske lande til støtte for overgangsregeringens egne militære styrker. 16. januar besluttede Frankrig at sætte landstyrker ind.

Dagen før vedtog Danmark at sende et C-130 Hercules militærfly som logistisk støtte for de fransk ledede styrker.

Det skete på et tidspunkt, hvor den danske indsats i Irak var slut, og hvor den forsvarspolitiske dagorden var præget dels af den begyndende afvikling af indsatsen i Afghanistan dels af finanskrisen og de nedskæringer i forsvaret, som krisepolitikken nødvendigvis vil betyde.

Obamas anden periode

I det større perspektiv skete det få dage før, den amerikanske præsident Barak Obama blev indsat i sin anden præsidentperiode, og under indtryk af den nyorientering af den

amerikanske sikkerheds- og forsvarspolitik, han havde taget hul på i sin første periode, og som kort fortalt betyder tre vigtige ændringer:

For det første betyder den stigende internationale tyngde, som Kina får økonomisk, politik og militært, at USA er nødt til at fokusere på forholdet til Kina og på magt- og samarbejdsforholdene i Asien og Stillehavsområdet.

For det andet betyder den amerikanske energipolitiske udvikling, at USA i stigende grad bliver uafhængig af energiimport og derfor mindre følsom over for udviklingen i de tunge energiproducerende regioner som – og især – Mellemøsten. USA's opmærksomhed bindes med andre ord ikke længere i samme grad i regionen af strategiske grunde, omend det af politiske grunde vil vare længe, før USA fjerner sin opmærksomhed fra Israels sikkerhedsproblemer.

Og for det tredje betyder den begyndende afvikling af ISAF-styrkens engagement i Afghanistan, at USA har politisk råd til at flytte fokus fra Europa og i stedet bruge flere kræfter på Stillehavsområdet, Kina (og Indien) og det asiatiske område.

Forsvarspolitisk har den udvikling været i gang i nogle år og resulteret i nye eller forbedrede baseaftaler med lande som Australien og Singapore, men her i Obamas anden præsidentperiode siger folk med forstand på de dele, at både diplomati og den økonomiske politik må

følge op på den forsvarspolitiske nyorientering, således at også en aktiv amerikansk udenrigs- og sikkerhedspolitik vil bruge kræfter på at engagere de store vækstøkonomier Kina og Indien på bekostning af det amerikanske engagement over for Europa.

Det var næsten som en besværgelse at høre europæiske ledere forsøge at fastholde amerikanernes engagement i Europa – og næsten lige så rituel en besværgelse at høre USA's vicepræsident Joe Biden forsøge at berolige europæerne – på dette års sikkerhedspolitiske konference i München, det, der en gang hed Wehrkundetag, i begyndelsen af februar.

Mali som dansk prøve

Få dage efter den danske beslutning om at være med i Mali med lufttransport og i en pause på konferencen spurgte jeg forsvarsminister Nick Hækkerup, om Mali-operationen så var en prøve på, hvordan Danmark vil udmønte sin aktivistiske udenrigspolitik i fremtiden, hvilket han energisk bekræftede.

Det ligger i forlængelse af den logik, som drev dansk udenrigspolitik til operationer som Golfkrigen, Kosovo, Afghanistan og ikke mindst Irak. Med undtagelse af Kosovo, som kunne få direkte betydning for hele Europa og altså også for Danmark, så var dansk område, dansk befolkning og dansk handlefrihed

ikke umiddelbart truet af udviklingen i de områder, vi valgte at sende kampstyrker til, med og uden FN-mandat.

Vi gjorde det af hensyn til det, der er blevet beskrevet som 'indflydelseskontoen i Washington'. Med andre ord den tanke, at Danmark som et lille land i en verden, der ikke længere er præget af den kolde krig og Danmarks relative strategiske betydning for den vestlige alliance som frontlinjestat i den krig, må lede efter andre måder at øge sin vægt på i international sammenhæng.

Det kunne være sket på flere måder, men skiftende regeringer valgte at forsøge at øge dansk vægt i international politik og diplomati ved at knytte sig helt tæt til den stærkeste af de tilbageværende stormagter – supermagten og mono-polen USA.

Hvad vi gjorde i Kosovo, Irak og Afghanistan gjorde vi med et øje rettet mod reaktionen i Washington. Håbet var at blive styrket af amerikansk velvilje og samarbejde, også, og måske især, over for tredjelande, i NATO, i FN og i EU. Vi håbede at vinde vægt over for andre som dem, der blev modtaget på højeste niveau i Washington, som dem der havde denne verdens virkelige magthavers øre og bevågenhed.

Om det regnestykke gik op er ikke temaet her.

Det er derimod de ændrede rammebetingelser for den danske 'indflydelsesstrategi', som afslutningen af Afghanistan-operationen, spare-

krav som følge af finanskrisen og nyorienteringen af den amerikanske udenrigs- og sikkerhedspolitik betyder.

Og hvorfor de ændrede betingelser gør beslutningen om at være militært til stede i Mali med lufttransport kapaciteter logisk.

I krig efter krig

Den konservative Poul Schlüters regering sendte et dansk orlogsfartøj – i daglig tale et krigsskib – ud i den første Irak-krig (Golfkrigen), en krig USA stod i spidsen for med rygstød i FN-pagten, men uden NATO-deltagelse.

Den socialdemokratiske Poul Nyrup Rasmussens regering sendte Danmark i aktiv operation i Bosnien med, og i Kosovo uden, FN-mandat, men med NATO-deltagelse.

Den liberale Anders Fogh Rasmussens regering sendte Danmark i krig i Afghanistan med støtte i FN-pagten, fra 2006 med NATO-deltagelse, og i Irak uden FN-mandat og uden NATO-deltagelse.

Hans liberale efterfølger Lars Løkke Rasmussens regering sendte Danmark i krig i Libyen på et (over)fortolket FN-mandat og i første omgang uden, senere med NATOs deltagelse og et stort europæisk aftryk.

Mens den nuværende socialdemokratiske Helle Thorning Schmidts regering så har sendt Danmark i militær aktion på FN-mandat i Mali, en aktion uden NATOs deltagelse men

ligeledes med et stort europæisk aftryk.

Det afspejler rammebetingelser, der er under hastig forandring.

Den dybeste ændring er den amerikanske nyfokusering mod det asiatiske område, som betyder to ting: dels at europæerne må vænne sig til selv at skulle klare den praktiske udmøntning af deres militære ambitioner eller ambitioner om en aktivistisk udenrigspolitik, dels at amerikanerne har mindre brug for europæerne, som ikke har så meget at tilbyde i et Stillehavs-asiatisk scenario men fortrænges af mere oplagte samarbejdspartnere for USA: Australien, Japan, Sydkorea, Singapore...

Den mest iøjnefaldende ændring er finanskrisen, som umiddelbart slår igennem som store besparelser på forsvarsbudgetterne hinsides den oprindelige forestilling efter den kolde krigs ophør om en fredsdividende, der kunne kanaliseres ind i civilsamfundet.

Finanskrisen og de afledte forsvarsbesparelser betyder helt konkret, at et lille land som Danmark må indse, at langvarige og omkostningskrævende store operationer som Afghanistan-krigen ikke længe er en realistisk model. For slet ikke at tale om at føre to sådanne operationer (Irak og Afghanistan) samtidig.

Så hvis vi vil være 'nyttige' for andre, til gavn for en dansk 'indflydelseskonto' må vi finde nye måder at gøre nytte på. Billigere måder.

Det kan være det, Mali-bidraget er en prøvekørsel på. Luftransport er et af de områder, Danmark har valgt at vægte som en kernekapacitet.

Også det overstiger ganske vist vores nationale muligheder, men svaret er samarbejde, og slagordet er *smart defence*. I praksis udformet som et dansk-norsk-svensk samarbejde om på sigt at opbygge en større flåde af luftransportfly, indtil videre netop af C 130 Hercules typen, som så kan stilles til rådighed i operationer af Mali-typen til aflastning og nytte for de lande, der tager sig af de egentlige kampoperationer.

Smart defence

Det er ikke uproblematisk og som mange af *smart defence*-projekterne hæmmet af suverænitets-overvejelser, som det vil føre for langt at gennemgå i denne artikel, men som findes beskrevet i flere forskningsrapporter fra Center for Militære Studier på Københavns Universitet, som forsvarsministeren og forsvarsforligspartierne har bedt om at udrede problemerne omkring *smart defence*.

Hercules samarbejdet er bare et eksempel. Danmark har besluttet at spille en aktiv rolle i en lang række *smart defence*-samarbejder, dels for at kunne opretholde kapaciteter, vi ikke længere har råd til selv, dels for at spare penge på de kapaciteter, vi allerede har besluttet, at vi vil opretholde under alle omstændigheder.

Det her giver økonomisk mening,

fordi alle landes forsvarsbudgetter er under pres, og som Hercules-eksemplet viser, er Danmark ikke begrænset til samarbejde alene med NATO-partnere, men kan søge andre nære politiske venner, som svenskerne, i den her type samarbejde.

Hercules samarbejdet er et eksempel på, hvordan Danmark under de ændrede rammebetingelser kan opretholde kapaciteter, der kan være nyttige for andre i fremtiden, uden at sprænge de økonomiske rammer som Folketing og befolkning er parat til at acceptere for det danske forsvar.

Problemet for den danske 'indflydelses-politik' i Washington er, at netop Washington har mindst brug for *smart defence*-projekter. For amerikanerne kan, som de eneste, selv hele det militære spektrum. For amerikanerne er *smart defence* måske 'nice to have' men ikke 'need to have', og det påvirker naturligvis også den pris i form af politisk-diplomatisk velvilje, som amerikanerne er parate til at betale for at finde samarbejdspartnere til militære og forsvarsindustrielle projekter. Fremtiden er den modsatte: det er europæerne, der skal gøre sig lækre over for amerikanerne, og som derfor også må betale politisk og diplomatisk for at holde amerikanerne inde i større militære projekter.

Der er vi ikke endnu, men ude i horisonten ses den fremtid allerede. Så længe Afghanistan-operationen er i gang, bliver den udvikling ikke

helt tydelig, men senest efter 2014 – måske før med det kapløb mod udgangen som er i gang, også fra dansk side – må europæerne tænke alvorligt over, hvad de vil gøre, når de en dag er alene hjemme så at sige, fordi den amerikanske far er taget til Asien.

Det ved de europæiske ledere, derfor en vis europæisk nervøsitet på dettes års München-konference. Af samme grund forbereder EU et særligt topmøde i slutningen af året med kun et emne på dagordenen, nemlig sikkerheds- og forsvarspolitikken. Det bliver første gang nogen sinde, at EU holder sådan et topmøde, og for Danmark kan det blive besværligt på grund af det danske forsvarsforbehold i EU.

Det aktuelle ambitionsniveau ser ud til at gøre sådanne danske trængsler overkommelige, for i første omgang kommer diskussionen nok til at dreje sig om, hvordan EU og NATO kan få et samarbejde til at fungere. En dagsorden som Danmark kan gå helt ind for.

Den nye assymetri

Men på lidt længere sigt betyder den nye assymetri, at USA kan klare sig selv, mens ingen af europæerne kan – at Danmark ikke bare skal finde nye måder at gøre sig nyttig på for at købe indflydelse, men også skal finde nye stærke partnere at gøre sig nyttige for.

Der er ikke så mange svar, ja i

grunden kun et: de europæiske stormagter, europæisk NATO og EU.

Måske var det en overvejelse, der spillede ind, da Danmark så hurtigt og næsten uden betingelser sagde ja til at være med i aktionen i Libyen. En aktion som fra start hverken var amerikansk eller NATO-drevet, men drevet af de europæiske stormagter Frankrig og Storbritannien, og først som en nødvendig eftertanke blev forankret i NATO og med afgørende amerikansk støtte.

Man kan måske se det danske Libyen-bidrag som en trædesten på vejen til at gøre danske hoser (militær)grønne over for andre end USA i forsøget på at flytte en del af den danske indflydelseskonto fra Washington til filialer i Paris og London. I den logik er Mali-operationen prøven på, om den model kan flyve også i ren europæisk sammenhæng. Om vi med andre ord kan købe os indflydelse i Europa gennem militært aktivistiske bidrag til europæiske aktioner.

Et mål for de danske bidrag i Irak og Afghanistan var at få adgang til den amerikanske regering på højest muligt niveau – med modtagelser i Det Hvide Hus, State Department og Pentagon som førstestrepræmier. Men det kan næppe være målet med danske bidrag til europæiske aktioner, for de europæiske ledere har Danmark i forvejen adgang til på højeste niveau gennem Det Europæiske Råd, altså topmøderne i EU og de hyppige ministerrådsmøder.

Det internationale indflydelsespil er et andet i europæisk sammenhæng end i transatlantisk, og spørgsmålet er, om der er et dansk regnestykke her, der overhovedet kan gå op.

Hvis man altså i det hele taget er til teorien om indflydelseskonti. Det er langt fra alle.

Tage Baumann er journalist og mangeårig sikkerheds- og forsvarspolitisk medarbejder ved Orientering på P1 samt programmets tysklandsmedarbejder.

Danmarks udenrigspolitiske udfordringer

Peter Brückner

Udfordringen for dansk udenrigstjeneste er en flytning fra den atlantiske til den globale og den europæiske søjle. Det er et spørgsmål om rettidig omhu og om at udnytte de muligheder, som EU's fælles udenrigspolitik giver

Danmark må nedlægge sit udenrigsministerium og satse på en fælles europæisk udenrigspolitik, skrev to radikale politikere i *Politikens* kronik den 20. januar 2004.

Nu ni år senere er udenrigsministeriet endnu ikke blevet afskaffet. I mellemtiden er de to forfattere blevet ministre, Christian Friis Bach udviklingsminister og Martin Lidegaard klima- og energiminister.

I *Politiken Debat* den 4. februar sidste år, altså efter valget, der bragte S, SF og R i regering, skrev Søren Mørch en stort opsat artikel som skåret over Jeppe Åkjær temaet: "Du puslinge-land, som hygger dig i smug, mens hele verden brænder om din vugge.." Med udgangspunkt i en sønderlemmende kritik af Danmarks militære engagementer i Af-

ghanistan, Libyen og ud for Somalias kyst fnyser han: "En god del af den politiske opmærksomhed er blevet brændt af på en aktivistisk udenrigspolitik, der er perspektivløs, fordi den er uden sammenhæng med landets og befolkningens faktiske størrelse."

Selvom han ikke havde behøvet at gå så langt som de radikale politikere otte år tidligere, kan man undre sig over, at Søren Mørch fuldstændig overser eksistensen af den nye europæiske dimension i udenrigspolitikken: den fælles europæiske udenrigs- og sikkerhedspolitik (FUSP), der blev yderligere udbygget med Lissabon-traktatens oprettelse af en ny stilling som udenrigsrepræsentant (HR) og etableringen af en fælles udenrigstjeneste (FUT).

De to indlæg repræsenterer yderpoler i debatten om varetagelsen af Danmarks udenrigspolitiske interesser. Hvorledes har man fra det officielle Danmarks side stillet sig i dette spændingsfelt?

Det formelle udgangspunkt.

Af Lissabon-traktaten om Den europæiske Union artikel 24 stk. 1 fremgår at: "Unionens kompetence inden for den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik omfatter alle udenrigspolitiske områder samt alle spørgsmål vedrørende Unionens sikkerhed, herunder gradvis udformning af en fælles forsvarspolitik, der kan føre til et fælles forsvar". Og i stk. 3 hedder: "Medlemsstaterne støtter aktivt og uforbeholdent Unionens udenrigs- og sikkerhedspolitik i en ånd af loyalitet og gensidig solidaritet og respekterer Unionens indsats på dette område."

Det vil således ikke være forkert at sige, at EU's udenrigspolitik også er dansk udenrigspolitik (med respekt for forsvarsforbeholdet); dansk udenrigspolitik kan i hvert fald ikke være uforenelig med EU's uden at komme i strid med traktaten. En sådan modstrid er næppe heller tænkelig i praksis. Danmark vil jo også som medlem af EU's Ministerråd have medvirket til at fastlægge de overordnede retningslinjer og til at vedtage afgørelser om Unionens udenrigspolitiske aktioner og holdninger.

Som påpeget af Rasmus Brun Pedersen (RBP) i *Udenrigs* 1/2011 markerede udenrigsministeriets debatoplæg *Kurs mod 2020 – Dansk udenrigspolitik i nyt farvand* af 2010 på en række områder et brud med Foghæraens danske aktivisme og derved en (forsigtig) distancering fra den betoning af den atlantiske søjle i den danske udenrigspolitik, en kurs, der i 2002-03 førte til et hidtil uhørt brud (især vedr. indsatsen i Irak) med den konsensus, som i store træk har præget dansk udenrigspolitik siden Anden Verdenskrig, og til en særdeles alvorlig splittelse af EU-kredsen.

Oplægget markerede en tilbagevenden til et mere traditionelt, multilateralt spor for dansk aktivisme, en flytning fra den atlantiske til den globale og den europæiske søjle i dansk udenrigspolitik. Især argumenteres der overbevisende for vigtigheden af, at EU i 2020 "indtager en naturlig plads som en effektiv og ligeværdig stemme blandt de absolut ledende spillere på den globale scene – til gavn for Europa og for Danmark."

Som forudset af RBP var det let for den ny regeringskoalition at annamme de nye toner i 2020-papiret. Det fremgår første gang af et lidet påagtet fælles S, SF og R-valgoplæg: "En aktiv og ansvarlig udenrigspolitik" af september 2011: "Vi har en klar interesse i at styrke EU's kapacitet til at handle udenrigspolitisk, så USA og Kina ikke alene får lov at be-

stemme den internationale dagsorden.” Tilsvarende toner lyder i det særlige internationale afsnit af regeringsgrundlaget af 3. oktober 2011.

Overdrevne forventninger

Men som nævnt i 2020-oplægget forudsætter det, at EU viser handlekraft i mødet med tidens betydelige udfordringer. Som fremhævet af Poul Skytte Christoffersen (PSC) i hans artikel ‘Fælles udenrigstjeneste med fødselsvanskeligheder’ (*Udenrigs* 3. 2011) er der blevet luftet kritik af langsommeligheden i etableringen af FUT og frustration over manglende resultater, en kritik delvist baseret på overdrevne forventninger ifølge PSC. Det kan heller ikke nægtes, at EU-debatten de seneste par år altovervejende har været præget af Eurozone-krisen, og at der har nok ikke været tid og kræfter til at udvikle FUSP/FUT’en. Her til kommer, at den konservative britiske regering, der kom til magten efter Lissabon-traktatens ikrafttræden, ved flere lejligheder ligefrem har bremset forsøg på at få fut i FUT’en.

Det er rigtigt, at FUSP ser imponerende ud i bredden, der er snart ikke det udenrigspolitiske spørgsmål, som ikke figurerer på spisesedlen. Men der savnes dybde i FUSP’en; EU har endnu ikke levet op til ambitionen om at udvikle en mere gennemtænkt og sammenhængende strategi i EU's forhold til strategi-

ske partnere som USA, Kina, Indien, Brasilien, Rusland m.fl. USA's tidligere udenrigsminister, Hillary Clinton, vidste godt, hvilket nummer hun skulle ringe til, men der var (endnu) ikke så meget at tale om med EU's udenrigschef, Catherine Ashton.

Mens vi venter på bedre tider, vil jeg lufte forslag, der bygger videre på RBP's og PSC's redegørelser uden dog at gå helt så langt som de to radikale politikeres udspil.

Som påpeget af PSC har de nye faste formænd for den politiske- og sikkerhedspolitiske komité (PSC) og de underliggende arbejdsgrupper været lydhøre overfor in put fra medlemslandene. Det er efter hans opfattelse gennem indspil i arbejdsgrupper, komiteer og råd, at medlemslandene kan øve indflydelse på udformningen af EU's udenrigspolitik, en indflydelse, der er af større betydning end at sikre sig stillinger for egne diplomater i FUT'en. Jeg er ganske enig med PSC.

1. Det gør derfor ikke så meget, at det går lidt langsomt med at etablere FUSP/FUT'en. Det giver mindre medlemslande som Danmark mulighed for at finde sine fødder, inden de store medlemslande monopoliserer den ny fælles udenrigstjeneste og dens politik. Det kunne give Danmark tid til at skabe oplæg til en europæisk politik, hvor den endnu ikke findes, eller kun er sporadisk opbygget, fx en kohærent, europæisk strategi i forhold til USA og Kina,

en europæisk politik, som man fra dansk side gerne så den udviklet. Jeg er overbevist om, at der på Asia-tisk Plads er medarbejdere, der ville tænke i disse baner.

Det er altså ikke så meget et spørgsmål om varetagelse af snævre danske interesser, men hvorledes man som dansk europæer vil se den politik, der bedst ville tjene Europas – og dermed også i et bredere perspektiv danske – interesser. At tænke i større baner, at forestille sig at repræsentere hele EU's befolkning på mere end 500 mio. mennesker på et territorium, der er over 100 gange større end Danmarks, at tage hensyn til et væld af forskelligartede økonomiske interesser. Og samtidig at kunne inddrage alle de nye instrumenter, som man ikke har til rådighed i den danske udenrigstjeneste, men som findes i EU's værktøjskasse: enheder, der håndterer civil og militær krisestyring, tilgang til langt større pengemidler end nogen medlemsstats nationale udenrigstjeneste osv. Kort sagt, at tænke europæisk og handle globalt. For at parafrasere Søren Mørchs ovenfor citerede ord mod ham selv: en aktivistisk udenrigspolitik, der er perspektivrig, fordi den er i sammenhæng med Europas og dens befolknings størrelse.

Udarbejdelse af en strategi indebærer også prioriteringer, herunder hvilken plads mere værdiprægede interesser, såsom menneskerettigheder og god regeringsførelse, bør have i en strategi i forhold til Kina.

Her vil en dansk diplomat nok have et andet syn end en britisk eller fransk kollega, der måske vil være præget af sit lands fortid som stor- og kolonimagt.

Endelig kræver en god strategi en samtænkning af andre politikker, hvor andre end HR har det direkte ansvar: handelspolitikken, udviklingspolitik, udvidelses- og nabopolitikken, en opgave C. Ashton åbenbart ikke har viet særlig opmærksomhed.

FUT'en er endnu en lille tjeneste (knap 2000 i løbet af 2013), den kan langtfra selv støbe alle kuglerne til de strategier, der er nødvendige. Den danske udenrigstjeneste har her en enestående chance for at præge udviklingen, hvis vi kender vor besøgstid. Og vi behøver ikke gå enegang. Det drejer sig om at skabe alliancer med ligesindede medlemslande, typisk Sverige og Finland, men også Nederlandene og måske Tyskland, der for nylig selv har lanceret et oplæg til europæisk udenrigspolitik. I modsætning til det kommunitære samarbejde har EU-Kommissionen nemlig ikke monopol på at fremlægge forslag vedr. FUSP til beslutning i Ministerrådet.

Interesser mødes

Hvor kunne man så forestille sig danske oplæg fremlagt til europæisk strategi? Det bør nok i første omgang være på områder, hvor vi har særlige interesser og forudsætnin-

BAGGRUND

ger, og hvor vi har noget at byde på i EU-kredsen. Her kunne nævnes Arktis, hvor tre små nordiske EU-landes interesser mødes med store landes som Ruslands, USA's og Canadas. I stedet for at friholde EU bør vi involvere EU i dette område, hvor så store interesser – og stormagter – er til stede. Et sådant EU-oplæg ville ikke udelukke et nordisk forarbejde, der også inddrager de andre nordiske Arktis-lande Island og Norge. Tværtimod.

Et andet område af mere tematisk art er udviklingsministerens oplæg til en rettighedsbaseret tilgang til udviklingsbistand. Danmark er stadig en respekteret donor-stormagt, og vi har noget at tilbyde de andre EU-partnere. Det kunne være både i Danmarks og EU's interesse at tænke denne tilgang ind i en samlet EU-ramme.

Endelig kunne man forestille sig et oplæg til EU-strategi om fredsbevarende/-skabende operationer.

Med forsvarsforbeholdet in mente kan det lyde lidt paradoksalt, men vi må tænke på sigt på den dag, hvor den allerede eksisterende politiske enighed om ophævelse af dette forbehold kan virkeliggøres. Danmark er nemlig sammen med EU-partnerne Sverige, Finland og Nederlandene blandt de lande, der i EU-kredsen har de historisk længste og mest vidtfaavnende erfaringer vedr. brug af fredsbevarende/skabende operationer. Efter at SHIRBRIG har måttet opgives, kunne der vel tænkes at

være en dansk interesse i at få et europæisk projekt op at stå.

2. Selvom det som nævnt er vigtigere at præge udformningen af FUSP'en gennem deltagelse i det forberedende arbejde, er det stadig af væsentlig betydning at få dygtige danskere ansat i FUT'en. Den vedtagne ordning giver mulighed for ansættelse i en periode på fire år med mulighed for forlængelse.

Dansk kandidatmangel

Trods arbejdsløshed også inden for de relevante akademiske uddannelser kniber det stærkt med at få mønstret et rimeligt antal danske kandidater – for slet ikke at tale om at få dem ansat i FUT'en. Der er for tiden ansat 40 danskere i FUT'en, heraf 23 AC'er, men få i chefsstillinger. Det svarer til 2,5% af den samlede stab, en andel der ligger over vor uofficielle 'kvote' på 1,6%. Hvis man ser på aldersfordelingen, vil den andel om cirka fem år svinde gradvist til 0,8%. Og nyrekruttering af danske diplomater har vist sig vanskelig. Af hidtil 140 anmeldelser er det kun lykkedes at få syv danske diplomater ansat. Ingen af de 357 kandidater, der meldte sig til sidste års adgangsprøve for AC-generalister, bestod. Derfor har europaministeren nu nedsat en analysegruppe, der skal fremsætte anbefalinger med det formål at få flere danskere til at søge og hjælpe dem, der søger, igennem adgangsprøven.

Udenrigsministeriet har over en årrække på sin hjemmeside opbygget en særlig portal med oplysninger om ansættelsesmuligheder i internationale organisationer samt i EU's institutioner og organer. Disse bestræbelser bør suppleres med en aktiv dansk personalepolitik, der kan gøre det mere attraktivt for egnede kandidater at søge stillinger i EU, herunder især i FUT'en.

Der kan være mange grunde til den manglende interesse i Danmark, men jeg er sikker på, at den sidste viking ikke er død endnu. Ansættelse i FUT'en bør kædes sammen med en garanti for tilbagegang til tjeneste i Danmark kombineret med en belønning fx i form af forfremmelse el. lign. Der har været gjort forsøg på en sådan personalepolitik siden 1973, men hidtil uden de store resultater.

3. Mønstreet af danske ambassader og andre repræsentationer bør ansues mere strategisk. Vi bør fx forlade princippet om at have en dansk ambassade i alle de andre EU-landes hovedstæder. Valget af lokaliteter, hvor vi bør være aktivt til stede, bør afgøres af en langsigtet, gennemtænkt strategi, herunder hvilke af de ny EU-delegationer, som vi kan og bør samarbejde særligt nært med. At anlægge en mere europæisk dimension i tænkningen på Asiatiske Plads betyder ikke, at vor udenrigstjeneste helt kan afskaffes – i hvert fald ikke endnu som foreslået af de to radikale politikere.

For det første vil arbejdet med eksportfremme og tiltrækning af udenlandske investeringer mv., der over de seneste årtier har indtaget en stadig større plads i udenrigstjenestens arbejde, fortsat være en national opgave.

Det samme gælder konsulære opgaver, idet der dog er forudset et nærmere samarbejde mellem EU-landenes repræsentationer om beskyttelse af unionsborgere. Hertil kommer kulturelt samarbejde og rene bilaterale sager mellem Danmark og det pågældende tredjeland, herunder også EU-lande.

Og vi vil endnu have en dansk udviklingspolitik, forhåbentlig forvaltet i et stadig tættere samarbejde med de andre bi- og multilaterale donorer i de lande og sektorer, hvor vi er aktive. EU er nu verdens største enkelt donor af udviklingsbistand.

Aktiv dansk indsats

I de lande, som Danmark har en strategisk interesse i, vil der i lang tid fremover være behov for endog en meget aktiv dansk indsats. Det lokale samarbejde mellem EU-landenes repræsentationer vil i en uoverskuelig overgangsperiode kunne have en overordentlig stor betydning ved udformningen af EU's strategier ift. det pågældende land eller den pågældende region, fx gennem de såkaldte HOMS, Head of Mission rapporter, landeanalyser, der kan give et overmåde væsentligt input til

FUSP-strategiarbejdet i Bruxelles.

Omvendt kan tilstedeværelsen af kompetente EU-ambassader give anledning til at reducere de danske ressourcer i de pågældende lande.

4. Udenrigsministeriets koordinerende rolle i den danske EU-beslutningsprocedure bør genovervejes. Er denne rolle i dag en udenrigspolitisk opgave? Nej, og derfor bør den også flyttes over i et europaministerium (nu har vi jo fået en europaminister) eller til statsministeriet. Udenrigstjenesten bør koncentrere sig om det, den fagligt er særlig god til, og som ingen andre danske myndigheder har kompetence til: at varetage Danmarks udenrigspolitiske interesser, i denne artikel set i en bredere sammenhæng som aktiv deltagelse i en europæisk udenrigspolitisk interessebevaretagelse.

2012 blev endnu et annus horribilis for EU præget af eurozonekrisen, stigende indadvendthed, selvkritik, pessimisme og tilbageholdenhed. Jeg fornemmer endog en stigende skepsis om selve EU-projektet ikke blot i Storbritannien (forslag vedr. folkeafstemning om EU i 2015), men også i Danmark hos tidligere faste EU-støttepartier. Reaktionen på Venstres landsmøde på Jens Rohdes og Erik Boels debatoplæg i kronik i *Jyllandsposten* af 17. november 2012 samt diskussionerne i anledning af et nyt EU-oplæg på de konservatives landsmøde i efteråret tyder ikke blot på en stigende skepsis, men vidner også om en forurolig-

gende passivitet over for behovet for at diskutere de helt væsentlige emner, som bl.a. var indeholdt i JP-kronikken, herunder om styrkelse af EU's rolle på verdensscenen.

Tidspunktet er derfor måske ikke så velvalgt til fremsættelse af forslag om at give dansk udenrigspolitisk tænkning en ægte europæisk dimension.

Heldigvis har der været opmuntrende læsning, herunder af den artikel som Nicolai Wammen og tidligere britiske udenrigsminister David Miliband skrev i *International Herald Tribune* den 10. december sidste år, dagen, hvor EU fik overrakt Nobels fredspris. Tilsvarende toner lød i *IHT* den 1-2. september, 2012 fra Timothy Garton Ash, der argumenterede overbevisende for en 'genuinely common foreign policy', som Kina, USA og Rusland ville tage alvorligt.

Hvis man ser på udviklingen siden indførelsen i 1970'erne af Det europæiske Politiske Samarbejde (EPS), spiren til FUSP'en, og udviklingen i EF's eksterne relationer, der blev gift med EPS i Maastricht-traktaten i 1992, kan man konstatere, at tendensen over tid – med tilbagefald af og til – er gået i retning af stadig større fodslag i de udenrigspolitiske holdninger mellem EU-landene. Og det endda samtidig med en forøgelse af medlemstallet fra ni i 1970'erne til 27 i dag. Der er ingen grund til at nære seriøs tvivl om FUSP'ens overlevelsesevne på sigt, selvom især faste medlemmer af FN's Sikkerheds-

råd som Storbritannien og Frankrig har svært ved at slippe tøjljerne.

Det vil derfor være udtryk for særdeles rettidig omhu, om man fra dansk side tager en uundgåelig udvikling i opløbet, og forsøger at øve størst mulig indflydelse på FUSP'ens nærmere indhold med henblik på at styrke varetagelsen af EU's, og dermed også Danmarks interesser på den globale scene. Intet enkelt EU-land er i stand til effektivt at tackle de globale udfordringer alene. Som Uffe Østergaard i *Udenrigs*

3/2011 citerede fra en tidligere EU-kommissionsformand: "EU består kun af små lande – forskellen er blot, at nogle af dem ikke har opdaget det endnu."

Peter Brückner var tidl. juridisk rådgiver i EF's Ministerråds generalsekretariat med særligt ansvar udenrigsrelationer. Fra 1978-81 ansvar for Europæisk Politisk Samarbejde (EPS). Har skrevet bog om EF's udenrigsrelationer og flere artikler om EPS. Ambassadør i Sydafrika, Japan og ved OECD og UNESCO i Paris.

En blød supermagt

Martin Marcussen

Er tiden kommet til endnu en udenrigskommission? Det var det underlæggende spørgsmål for en høring om fremtidens udenrigstjeneste organiseret af Det Udenrigspolitiske Selskab

En spadseretur rundt i New York og London kan godt give anledning til forlegenhed. I boghandlernes vinduer udstilles bøger om Danmark og danskerne, i koncertsalene opføres Carl Nielsens samlede værker, politiske forhandlinger i FN foregår i lokaler indrettede med dansk design og møbler, kraner arbejder hektisk med at opføre dansk arkitekttegnede bygninger, menuerne på selv de bedste restauranter låner heftigt fra Nyt Nordisk Køkken, i bykernerne er man i fuld gang med at Copenhagenize gaderne med bycykler, og i TV følges serier som *Borgen* og *Forbrydelsen*.

Tidsskriftet *The Economist* har for nylig kørt et tema om "The next supermodel. Why the world should look at the Nordic countries". Heri kan man læse, at det ikke kun er kunst, design, film og gastronomi, der udmærker Danmark og resten af Norden. Det gør velfærdsstaten, de offentlige institutioner og ikke

mindst de private virksomheder også. Resten af verden burde lære af vikingerne, konkluderer tidsskriftet. Danmark er blevet 'hot' i det store udland, i en grad at magasinet *Monocle* i sit årlige Soft Power Survey placerede Danmark på en syvendeplass blandt de tyve lande i verden, der mest effektivt udøver blød magt. Helt i top er Storbritannien og USA.

Det er svært at få armene ned, når man måler Danmarks internationale tilstedeværelse på disse 'bløde' variable. Men også på den klassiske udenrigspolitiske scene, lader det til, at Danmark måler sig med de bedste. Den amerikanske tænketank 'Center for Global Development' har med det såkaldte *Commitment to Development* indekset (CDI) rangordnet 27 af verdens rigeste lande baseret på deres dedikation til politikker, som gavner fattige lande. Det interessante er, at der ikke kun tages udgangspunkt i det beløb, der hvert

år afsættes til udviklingspolitik, men at man derimod også undersøger, hvorledes andre politikker samtænkes med udviklingsindsatsen og dermed kommer til at fremstå som et integreret hele. De syv politikområder, som er vigtige for udviklingslande er udviklingsstøtten, handel, investering, migration, miljø, sikkerhed og teknologi. Indekset måler altså dét, der indgår som et meget centralt element i den danske udviklingsstrategi, nemlig samtænkning. Det viser sig da også, at Danmark sammenlagt rangerer som nummer ét i 2012. Danmarks udviklingssamarbejde er altså verdens bedste!

Også European Council on Foreign Relations (ECFR) har et godt øje til dansk udenrigspolitik. I deres *European Foreign Policy Scorecard 2012* placerer man Danmark blandt de såkaldte 'leaders' i den europæiske udenrigspolitik. Helt i top er Tyskland og Frankrig, der på de fleste punkter sætter kursen i europæisk udenrigspolitik, men Danmark er altså også godt med. I hvert tilfælde hvis man tager landet størrelse i betragtning. Selvom man nok kan smile lidt af udtrykket 'punching above one's weight', må man i det hele taget sige, at det er netop, hvad Danmark gør i disse år på den internationale scene.

I lyset af udenrigspolitikken og den danske samfundsmodels åbenlyse succes'er på den internationale scene kan det synes paradoksalt, at der nu igen er opstået en diskussion

om, hvorvidt den danske udenrigstjeneste er indrettet på den rigtige måde.

Det er bestemt ikke nogen ny debat. Udenrigstjenesten har i de seneste år levet en omtumlet tilværelse, der er blevet udpenslet i de danske medier (se boks side 56) og ikke mindst i nærmest konstante krav – fra finanslov til finanslov – om nedskæringer og omstruktureringer.

Fire udenrigskommissioner

Også i et endnu længere historisk perspektiv har udenrigstjenesten været til debat. Gennem det seneste århundrede er der blevet nedsat fire udenrigskommissioner (1906-1908; 1919-1921; 1957-60; 1989-1990).

Hver for sig har de forsøgt at analysere den eksisterende udenrigspolitiske organisation og -strategi i lyset af landets indre og ydre omgivelser. Selvom den moderne udenrigstjeneste ikke har mange lighedspunkter med udenrigstjenesten fra forrige århundredes begyndelse, er det alligevel overraskende, hvordan analysen af Danmarks strategiske omgivelser er forblevet konstante.

I 1921 var det eksempelvis, lige som det er tilfældet i dag, den økonomiske krise, der havde fortrin i den udenrigspolitiske debat: "For et Land som Danmark er det jo indlysende, at ... dets Udenrigsministerium i ganske særlig grad maa skyde Landets Økonomi i Forgrunden" (Kommissionsbetænkningen af 28. januar 1921, p. 11). Det blev den-

gang fremhævet, at Danmark er et land i intens vekselvirkning med hele verden, hvilket nødvendiggør at ministeriet gives en organisation, der svarer til disse nye vilkår. Ændringer der finder sted meget langt fra Danmarks grænser, og som landet ingen indflydelse har på, har fremkaldt en "revolutionær omlægning af vort Erhvervsliv" (ibid. p. 14), konstaterede man. Hvor det før nærmest udelukkende var nærømråderne, der var af betydning for danske erhvervsinteresser, er det nu konkurrencen der hidrører fra den anden side af kloden vi skal bekymre os om. Dem der var "tidligere Kunder af Europa og Amerika er begyndt at forsyne sig selv og at ind-

træde i den verdensomsætning, der bliver tilbage, som Konkurrenter til den hvide race" (ibid. p. 35). Ser man bort fra den i nutidens målestok noget politisk ukorrekte formulering er datidens analyse ikke så langt fra den, vi i dag laver vedrørende BRIK-landene.

Og hvordan er det nu at optræde som et lille land i en meget globaliseret og urolig verden? Sagen er den, blev det fremhævet i 1921, at de nye eksistensbetingelser både betyder, at vi har fået nye udfordringer men så sandelig også nye muligheder for at opfylde vore udenrigspolitiske målsætninger. Det er slut med at føre en "Stillebens-Tilværelse" som i 1860'erne (ibid. p. 15).

Udenrigstjenesten i danske medier

- 2001: Weekendavisen, "Dyre diplomater", 8. juni.
- 2002: TV2, "Det dyre diplomati", 7. marts.
- 2003: Weekendavisen, "Diplomatiets tabte ære", 25. april.
- 2003: Ritzaus Bureau, "Storvask i diplomatiet", 24. august.
- 2004: Politiken, "Farvel til dansk udenrigspolitik", Christian Friis Bach og Martin Lidegaard, 20. januar.
- 2005: Børsen, "Uvejrlig i udenrigstjenesten", 23.-25. september.
- 2006: Berlingske Tidende, "Den danske udenrigstjeneste skal nytænkes", 15. februar.
- 2008: Politiken, "Tid til en udenrigskommission"? Daniel Korski, 16. december.
- 2009: Berlingske Tidende, "Udenrigstjenesten rystes af ny struktur", 25. februar.
- 2010: Børsen, "Kulturrevolution i diplomatiet", 12. marts.
- 2011: Berlingske Tidende, "Det er tid til en udenrigskommission", Niels Erik Andersen, 17. oktober.
- 2012: Jyllandsposten, "Udenrigsministeriet i havsnød", Lykke Friis og Søren Pind, 1. september.

Nu må der føres en aktivistisk politik under hensyntagen til den intense vekselvirkning med verdensøkonomien og konstant med øje for erhvervslivets interesser. Ja, faktisk er der mange fordele forbundet med at være en småstat på den globale arena: “vi har på to Maader en fordel frem for store Lande under de nuværende Forhold, der begge er begrundet i vor Lidenhed. Den gør, at det er et minimum af verdensomsætningen, der behøves, for at vi skal kunne leve, og at vi, hvor vi optræder i fremmede Lande, ikke vækker Frygt, hverken i økonomisk eller politisk Henseende” (ibid. pp. 48-9).

Men for at vi kan udnytte disse småstatsfordele må vi se at komme os over vores eget lilliput syndrom. Selvom vi er små og selvom opgaverne er store er “de nye opgaver, som stilles os, ... ikke for store for vor Intelligens” (ibid. p. 49). Det konstateres også, lidt mere melodramatisk end man i dag vil formulere sig i en betænkning, at “Opgaverne er Tidens, og den retter sig ikke efter os. Formaar vi ikke at tilpasse os til den, hører vi i sandhed til de smaa Folk, ikke i Omraade og Tal, men i menneskelig Lødighed” (ibid. p. 49). Det er op til os selv om vi vil smede mens jernet er varmt, eller om vi vil forpasse en chance. Hvis passiviteten bliver udkommet af denne refleksion kan vi ikke undskylde os med vores fysiske lidened, men derimod med vores eget sløvsind:

“uden menneskelig Indsigt kan der intet udrettes” (ibid. p. 50).

I 1921 anbefalede man i øvrigt, at udenrigstjenesten organiserede sig som enhedsorganisation. I datidens parlør betød dette, at man skal forsøge at integrere erhvervslivets interesser og handelspolitiske forhold i alle andre aktiviteter, der varetages af Udenrigsministeriet. Det kender vi fra debatten i dag. I dag forsøger vi at integrere erhvervslivets interesser i vores bistandspolitik, borgerservice, miljøpolitik og sikkerhedspolitik. I udetjenesten indebærer ideen om en enhedsorganisation, at man skal forsøge at samle de konsulære tjenester med Gesandtskaberne, dvs datidens ambassader (ibid. p. 56). Også denne problematik kan vi ikke genkende til i dag. Endelig betyder begrebet enhedsorganisation at man skal tilstræbe at fusionere “den indre og den ydre Tjeneste” (ibid. p. 57). Al den integration leder ud i et forslag til en slags matrixorganisation, som vi også kan se antydningen af i Udenrigsministeriets moderne centerbaserede organisationsform. Blandt ‘centrene’ konstateres interessant nok, at der i datiden, såvel som i dag, fokuseres rigtigt meget på værdien af pressebureauet og dennes relationer til den øvrige centraladministration, til den danske befolkning og ikke mindst til udlandets befolkninger og deres presse (ibid. pp. 75-9). Også dengang havde man tanker om offentlighedsdiplomati.

Det øgede fokus på erhvervslivets behov indebærer naturligvis også en styrkelse af repræsentationen i Østasien og endvidere en oprettelse af en serie midlertidige og let bevægelige poster, der senere vil kunne indtages eller gøres permanente: "i mange af de Lande, som dansk Erhvervsliv maa have sin opmærksomhed særlig henvendt paa i den kommende Tid, er der ingen eller en højest utilstrækkelig Repræsentation.

Kommissionen finder ikke den nuværende Ordning forsvarlig" (ibid. p. 56). Land for land argumenteres der for, hvorfor der bør oprettes nye Gesandtskaber: "Fornykkelsen af de økonomiske Verdensforhold ... rummer farer ... og Chancer" (ibid. p. 61). Timing'en for at opbygge en ny og effektiv og fleksibel udenrigstjeneste er den helt rigtige, fremhæves det. Det er for at undgå de mange farer og for at udnytte de nye chancer, at der skal oprustes på Danmarks eksterne repræsentation: "Verdensøkonomien er af Lave, og ... det gælder om at opdage hver Chance, der byder sig for Erhvervslivet" (ibid. p. 60). Det understreges, at selv ikke den bedste udenrigstjeneste kan erstatte "det private initiativ og den enkeltes fortagsomhed" (ibid. p. 61). Erhvervsfremmeopgaven består udelukkende i hjælp til selvhjælp.

Ud over disse strategiske punkter anvendes der i betænkningen også en meget stor mængde sider på at diskutere løn, uddannelse, karriere og boligforhold for udenrigstjene-

stens ansatte. Også disse temaer har været kimen til mange skærmydsler gennem årene.

Endnu en udenrigskommission?

Spørgsmålet er, om tiden er kommet til endnu en udenrigskommission? Det var det underlæggende spørgsmål i en fire timers lang høring om fremtidens udenrigstjeneste organiseret af Det Udenrigspolitiske Selskab den 15. januar 2013. Blandt oplægsholderne var blandt andet repræsentanter for Udenrigsministeriet (Claus Grube og Poul Skytte Christoffersen), medieverdenen (Bo Lidegaard) og det private erhvervsliv (Steen Riisgaard, administrerende direktør for Novozymes og Torben Ørting Jørgensen, pensioneret kontreadmiral og nuværende General Manager i Maersk Broker). I en stuvende fuld sal på Institut for Statskundskab, Københavns Universitet, der vidner om betydelig interesse for udenrigstjenestens udfordringer og fremtidige muligheder, sad blandt andet Niels Ersbøll, Jens Christensen, en lang række pensionerede ambassadører og naturligvis formanden for Det Udenrigspolitiske Selskab, MF Lykke Friis (V).

"Udenrigsministeriet har ændret sig mange gange siden 1770, hvor grundstenene blev lagt", slog Claus Grube fast i sit indlæg. "Når verden ændrer sig, har tjenesten ændret sig parallelt hermed. Det interessante er, at udenrigstjenesten i dag har

samme målsætninger, som den havde i 1770: økonomisk vækst og jobskabelse i bred forstand. Hele organisationen er gearret til at bidrage med en fælles løsning på dette overordnede samfundsproblem. Det er i lyset af vækst og beskæftigelsesproblematikken, at vi skal vurdere den nuværende stærke interesse for vores engagement i BRIK-landene. Det er rigtigt, at EU og USA er målet for næsten 80 pct. af vores samlede eksport, men det vil ikke fortsætte.

Væksten finder sted i andre verdensdele. Også vores klimapolitiske satsning skal ses i dette lys". Danmark er, ifølge Claus Grube, en førende aktør i 3GF (Global Green Growth Forum). Sammen med Sydkorea og Mexico er formålet at samle alle relevante offentlige og private aktører, der kan bidrage til at skabe en overgang til en decideret grøn økonomi.

"I dag har Udenrigstjenesten den størrelse som Udenrigstjenesten skal have", mener Grube. "Erfaringerne med at åbne og lukke ambassader i tide og utide har ikke været gode". Han peger på Generalkonsulatet i Hamborg som eksempel. "De økonomiske gevinster har været for små og de politiske omkostninger for store. Kravet er derfor, at vi gentænker den måde, de eksisterende ambassader fungerer på", siger Grube. Der anvendes hvert år cirka 600 millioner kroner på udetjenesten – eksklusiv lønninger. Med omtrent 100 repræsentationer betyder det, at der gennemsnitligt anvendes seks millio-

ner kroner per repræsentation. "I realiteten betyder dette, at langt de fleste danske ambassader koster 1-3 millioner kroner at drive. Det er meget små ambassader", forklarer Grube.

Poul Skytte Christoffersen giver sin egen belgiske ambassade som eksempel. Ud over ham selv er der fire lokaltansatte på ambassaden. To tager sig af eksportfremme, én tager sig af det konsulære, og den sidste dækker alt andet forefaldende arbejde. "Der kan ikke skæres længere ind til benet. Så må man hellere lukke og slukke", mener Skytte Christoffersen.

Eksportfremme

"Vi hører til dem, der går åbent frem og siger, at vi ikke ønsker besparelser i udenrigstjenesten", understreger Steen Riisgaard. "Vi kan kun være glade når vi hører at vækst og beskæftigelse er blevet målsætning nummer ét i Danmarks diplomatiske indsats verden over. Novozymes har brug for en stærk diplomatisk tilstedeværelse i udlandet. Selvom vi selv har ansat en mængde Public Affairs medarbejdere til at varetage vores politiske interesser rundt omkring i verden, har vi behov for ambassaderne".

Det bekymrer imidlertid Steen Riisgaard, at ikke alle ambassader har været lige gode til at fange budskabet om muligheder i og kravet om professionel og strategisk eksportfremme. "Der er ambassader,

BAGGRUND

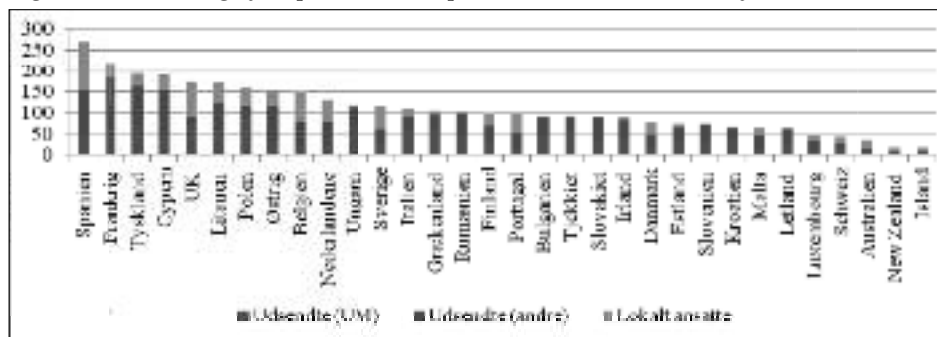
der kaster glans over vores virksomheds tilstedeværelse i udlandet. Det skal ikke underkendes. Vore amerikanske kolleger har eksempelvis ikke den mulighed at få deres ambassader til at hjælpe dem med pomp og pragt og kongekrone. Men man kan gå et skridt videre end det. Der er meget stor forskel fra ambassade til ambassade med hensyn til strategisk at tænke erhvervslivets interesser ind i alt det diplomatiske arbejde. Nogle gange ændres det strategisk blik for erhvervslivets interesser, når der ankommer en ny ambassadør”. Ifølge Steen Riisgaard skulle det være en selvfølge, at erhvervslivets interesser blev indtænkt i klimapolitikken, udviklingspolitikken og sikkerhedspolitikken.

Også Torben Ørting Jørgensen mener, at budskabet om vækst og beskæftigelse tager sig godt og rigtigt ud. Bekymringen for ham er imidlertid, at Udenrigsministeriet ikke helt formår at arbejde sammen med andre offentlige såvel som private aktører i realiseringen af dette

mål. “Der er langt imellem nogen, der synes, at det er fedt at arbejde sammen med UM”, mener han. Han eksemplificerer påstanden ved at referere til det muligvis tabte erhvervs-potentiale, der eksisterer i henholdsvis Irak, Libyen og Grønland.

En nydannelse for den danske udenrigstjeneste udfolder sig med bestemmelserne i Lissabon-traktaten vedrørende den fællesudenrigstjeneste (FUT'en). “Vi ved endnu for lidt om, hvordan EU's fælles udenrigstjeneste kommer til at se ud. Det vil i hvert tilfælde være tre til fire år førend grundstrukturen er helt på plads”, forklarer Poul Skytte Christoffersen. “Der er ganske få udenrigstjenester, der aktivt tænker FUT'en ind i de reformer, der gennemføres overalt i øjeblikket. Typisk er det finansministerierne, der refererer til FUT'en som en oplagt mulighed for at lave besparelser i de nationale udenrigstjenester. Men i praksis er der ikke meget, der direkte kan overføres fra den nationale udenrigstjeneste til den europæiske

Figur 1: Bemanding af de permanente repræsentationer i Bruxelles, januar 2013

udenrigstjeneste”, forklarer Skytte Christoffersen. “I øvrigt er FUT’en mandskabsmæssig ikke særlig stor – mindre end den hollandske udenrigstjeneste. Men det interessante for os er, at den har EU-delegationer i 140 forskellige lande”.

Dansk indflydelse på FUT’en

Dét at FUT’en endnu ikke er fuldt udviklet, kan være en dansk fordel. Vi kan bruge tiden til at få indflydelse på denne tjeneste inden de store medlemslande helt overtager forretningen. “Det halter imidlertid med dansk indflydelse”, mener Skytte Christoffersen. “For det første kan vi være meget bedre til at sende danske diplomater ind i den europæiske udenrigstjeneste, for det andet kan vi være meget bedre til at spille ind i den politiske- og sikkerhedspolitiske komité (PSC), hvor den europæiske udenrigspolitik fastlægges. Vi har imidlertid et alvorligt kapacitetsproblem. Målt på antallet af udsendte diplomater har kun Malta og Luxembourg en EU-repræsentation, der er mindre end vores. Selv de meget mindre baltiske lande har større diplomatisk repræsentation i EU-systemet, end vi har”, siger Skytte Christoffersen (Figur 1).

Claus Grube supplerer og siger, at de mange sparekrav nærmest skubber de europæiske udenrigstjenester i armene på FUT’en. Men måske er det ikke helt dårligt, siger han: “FUT’en giver os øget frihed til at

prioritere mellem opgaver. Nogle konsulære rutineopgaver kan simpelthen bare overdrages til FUT’en. FUT’en giver os endvidere adgang til en større palette af instrumenter. Når vi pooler ressourcer, er det simpelthen muligt at gøre mere, end vi hver især kan gøre enkeltvis. Endelig er der jo de stordriftsfordele, der kan høstes gennem samarbejde i den fælles udenrigstjeneste”.

Der kom ikke ved høringen noget entydigt svar på, hvorvidt der er behov for en ny udenrigskommission. Alle er enige om, at verden ændrer sig med en hastighed og i et omfang, der gør det vanskeligt helt præcist at angive konkrete, holdbare og fremadrettede løsninger for udenrigstjenesten. Problematikken er ikke enestående. I samtlige de nordiske lande samt hos de allerstørste udenrigspolitiske aktører som eksempelvis USA, Storbritannien, Frankrig og Tyskland er debatten den samme: hvordan har globaliseringen, afslutningen på den kolde krig og den europæiske integrationsproces påvirket diplomatiet, og hvilke organisatoriske og finansielle konsekvenser skal dette have for udenrigstjenesten? Skal vi have mere eller mindre udenrigstjenesten, eller skal vi bare have en anden slags udenrigstjeneste? Ingen tvivl om, at det sidste ord ikke er sagt i den forbindelse.

Martin Marcussen er professor ved Institut for Statskundskab, Københavns Universitet.

Svensk forsvar på kurs mod kollaps

Johan Tunberger

Sverige har haft fred i snart 200 år, og krigsperspektivet er næsten fortrængt i den militære planlægning. Med en forværret økonomi har det afgørende været, hvordan man erstatter en stor krigsorganisation fra Den Kolde Krig med nyt og moderne materiel?

Nytårsaften 2012 publicerede den store morgenavis *Svenska Dagbladet* et interview med den svenske forsvarschef Sverker Göranson. Han erklærede, at det svenske forsvar kunne modstå et – underforstået russisk – *geografisk og styrkemæssigt meget begrænset* angreb i en uge. Derefter måtte Sverige have hjælp af NATO-lande.

Udtalelsen vakte sensation. Det fåtal af forsvarsinteresserede – heriblandt undertegnede – som i avisartikler og på blogs i mange år har peget på manglerne i det svenske forsvar fik altså ret af landets højeste militære chef.

‘En-ugesforsvaret’ blev flittigt omtalt i alle medier. Regeringen tav i en uge. Til sidst erklærede forsvars-

minister Karin Enström, at forsvarschefens beskrivelse af landets forsvarevne var rigtig, men at selv denne evne faktisk var ‘rimelig’.

For første gang i meget lang tid kom der en debat om det svenske forsvars militære evner. Selv folk, som formodentlig aldrig har skænket forsvaret en tanke, var rystede; for vi betaler jo trods alt 40 milliarder svenske kroner om året. Tidligere var der forekommet sporadiske diskussioner om nedlæggelse af kaserne og flyvestationer, beslutninger om anskaffelse af nye kampfly osv.; men forsvarets operative evne havde aldrig været et tema. Her og der var spørgsmålet om medlemskab af NATO blevet rejst; men berøringsangsten i forhold til vestalli-

ancen sidder dybt i det svenske samfund. Dette har dog ikke været til hinder for, at det svenske forsvar har et omfattende og velkendt samarbejde med NATO, mere omfattende end mange medlemslandes.

Det bidrog også til dramatikken omkring 'en-ugesforsvaret', at Sverker Göranson pludselig blev syg i halvanden måned. Det medførte en intensiv rygtedannelse om, at regeringen var i færd med at afsætte ham.

Underhånden kom det også frem, at hans udtalelse om 'en-ugesforsvaret' ikke var møntet på situationen i dag, men hvordan den kunne tænkes at se ud i 2020. På det tidspunkt skal nemlig ifølge den militære planlægning forsvarets igangværende omstrukturering, som bl.a. indebærer afskaffelse af værnepligten, være klar. Denne organisation blev vedtaget af Riksdagen i 2009 og kaldes *Indsatsorganisation 2014* (IO 14).

'En-ugesforsvaret'

Helt frem til, at forsvarschefen lod sin bombe falde, havde især Moderaternes (de konservatives) forsvarspolitikere udbasuneret, at IO 14 ville have et højt indsatsberedskab 'her og nu', og at Sveriges forsvarsevne dermed ville blive meget væsentligt styrket.

Forsvarsministeren fortsætter flittigt med at bidrage til den kognitive dissonans ved på en gang at hævde, at hele landet skal forsvares, og at

den nye organisation skal indføres i den takt, økonomien tillader – hvilket de fleste kyndige fortolker som aldrig.

Den utopiske organisation IO 14 er meget lille. Nogle eksempler: Hæren er tænkt at skulle have fire panserbataljoner, fire panserinfanteribataljoner, 24 haubitsere og 45 kampvogne. Flyvevåbnet antages at skulle have 60-80 jagerbombefly (JAS) og søværnet syv kystkorvetter og fire ubåde. Den samlede personelstyrke i alle værn er planlagt til ca. 9.000 officerer og underofficerer, 16.000 soldater (hvoraf 9.000 'deltids tjenestegørende', altså reserver) og 22.000 i hjemmeværnet.

Skønt politikerne længe stædigt talte om IO 14, som om den faktisk eksisterede, fremgik det meget snart, at IO 14 tidligst kunne være gennemført i 2019. I marts 2013 fremkom en oplysning – med vilje godt gemt i et militært dokument – om, at end ikke den lille organisation IO 14 kunne være fuldt bemandet før 2023! Men for at nå dette mål med ti års forsinkelse hævdede forsvarets ledelse, at der ville være behov for yderligere 4,5 milliarder kroner om året i perioden 2015-25.

Bevillingerne skulle altså øges med ti procent for at etablere 'en-ugesforsvaret' med ti års forsinkelse!

Det svenske forsvar er i dag en Potemkinkulisse, og det vil det blive ved med at være, blot endnu mere nedslidt, hvis der ikke skydes penge til i mindst den størrelsesorden, som

man kræver fra militært hold. Meget lidt tyder på, at der findes politiske forudsætninger for, at vil ske.

Betegnelsen Potemkinkulisse kan forekomme brutal, men kan begrundes. Ganske vist er der mange gode våbensystemer i det svenske forsvar, fx kampflyet JAS 39 Gripen, moderne kampvogne og effektive ubåde. Men det er et gennemgående træk, at alle værn mangler vitale komponenter for at få fuld systemeffekt. Og selv om det ved et mirakel skulle lykkes at få etableret IO 14 – ‘en-ugesforsvaret’ – i fremtiden, ville mange af manglerne stadig gøre sig gældende. Det gælder bl.a. ledelses-systemer, artilleri, luftforsvarsraketter og ikke mindst logistik. Hertil kommer, at personelstyrken selv i en fuldt gennemført IO 14 er meget lille. Anekdotisk kan det nævnes, at den vel gennemførte Libyenindsats med fem JAS-fly tvang flyvevåbnet til at skrabe bunden af sine ressourcer; så tyndt er det højest prioriterede værn. Der er betydelige mangler med hensyn til piloternes flyvetid, flyvestationer og deres beskyttelse med luftværnsraketter, kampledelse, jordpersonel og våben.

Tikkende bomber

Fire bomber tikker i det svenske forsvar. Hvis ikke forsvaret får mindst de yderligere bevillinger, det har bedt om, vil de detonere samtidig i slutningen af dette årti. De fire bomber udgør tilsammen *a perfect storm*,

som lægger op til et systemsammenbrud.

Værnepligten blev afskaffet hovedkulds i 2009 uden grundig analyse, uden at lovgivningen var på plads og med beregninger, som groft undervurderede omkostningerne. Det har vist sig svært at rekruttere især deltids tjenestegørende soldater (reservister), hvilket næppe overrasker en dansk læser. Selv de fuldtids tjenestegørende forlader tjenesten tidligere end beregnet. Antallet af kvalificerede, som ønsker at blive officer, er faldet dramatisk. Der skal flere penge til.

For at imødekomme det politiske krav om ‘en økonomi i balance’, dvs. undgå de tidligere almindelige underskud, gennemfører forsvaret ikke større øvelser fx på brigade- eller bataljonsniveau. I bedste fald har man øvelser på kompagniniveau, men almindeligvis på delingsniveau. Dette betyder, at forsvaret som et ‘system af systemer’ er i hastig opløsning. For øvrigt er det for tiden kun en eneste fuldt bemanded bataljon.

For at aktiviteten i form af øvelser, uddannelse med mere ikke skal mindskes endnu mere har regeringen for at holde ‘økonomien i balance’ bestemt, at forsvaret skal skyde en stadigt voksende ‘snebold’ af velmotiverede materielordrer foran sig. Det drejer sig om alt fra standardlastbiler til ledelsesystemer. Det udgør et stadigt voksende bjerg af udgifter, som vurderes til mere end 30 milliarder i tiårsperioden.

Kort sagt suger det svenske forsvar på labben og tvinges til at æde af sin kapital (Dette udvikles i bogen *För Sveriges säkerhet*, som for nylig er udgivet af Kungl. Krigsvetenskapsakademien)

Det er sandsynligt, at Sverige vil anskaffe 60 JAS E. Dette fly præsenteres politisk som en 'opgradering' af de JAS C/D, som endnu ikke er færdigproducerede. Men i virkeligheden er der tale om et fly, som for tre fjerdedele vedkommende er nyt. Det er bl.a. større, har ny motor og ny elektronisk styret radar og anden flyelektronik. Regeringen har anslået de totale omkostninger til 90 milliarder kroner fordelt over 30 år. Denne udgift, som sandsynligvis er stærkt undervurderet, vil selvfølgelig påvirke tre andre tikkende bomber. Jeg vender tilbage til flyindustriens rolle i svensk forsvarspolitik, og til hvad Schweiz betyder i denne sammenhæng.

Fortrængt krigsperspektiv

Som det er fremgået, er det svenske forsvar både nu og fremover meget svagt med en lille personelstyrke og store mangler med hensyn til materiel og øvelser. Hvordan kan det være, at Sverige ikke får større forsvareffekt for de godt 40 milliarder kroner, som går til forsvaret hvert år?

Det skyldes flere samvirkende forhold, hvoraf nogle er specifikke for Sverige:

Et første forhold er selvfølgelig, at bevillingerne til forsvaret er formindsket kraftigt; men det er ikke unikt for Sverige. I 1982 gik 2,9 procent af bruttonationalproduktet (BNP) til forsvaret, og i 2012 var andelen 1,1 procent. Det har naturligvis været en svær proces. Man ved, at det er svært at slanke en organisation. Hærenheder, orlogsskibe og flyvestationer er slagtet i et væk, mens den overordnede administration er slanket langt mindre. *Overhead*-omkostningerne tager en stadig større del af bevillingerne.

Et andet forhold, som delvis forklarer dette, er den svenske militærkulturelle – hvis man kan tillade sig dette udtryk – historiske arv. I lande med krigserfaring som fx Finland eller med medlemskab af NATO som fx Danmark er det naturligt, at man ikke helt tænker bort, hvad der kræves, hvis det værste skulle ske, altså krig.

I Sverige, som har haft fred i snart 200 år, er krigsperspektivet — *what it takes to make war* — i næsten freudiansk betydning fortrængt i den militære planlægning. Med en stadig dårligere økonomi har det helt afgørende perspektiv været: Hvordan erstatter man en meget stor krigsorganisation fra Den Kolde Krig med nyt og moderne materiel? Hæren valgte lavere kvalitet, men med fastholdt størrelse. Flyvevåbnet og søværnet valgte høj kvalitet; men antallet kampfly og orlogsskibe blev gradvis beskåret. Siden 1958 har hæren og

BAGGRUND

flyvevåbnet uændret fået hver 30 procent af forsvarsbevillingerne og søværnet 15 procent. I dette stive system var planlægningsofficererne helt dominerende, og deres job var også vejen til generalstjerneerne. For mange officerer var det karrierefremmende at få deres værns prioriterede projekter 'ind' i planerne, og det skete ofte ved hjælp af bevidst overoptimistiske kalkuler. De operative, dvs. de der skulle tænke på krig, førte en mere skjult tilværelse.

Efter afslutningen af Den Kolde Krig udbrød, hvad man næsten kan kalde panik blandt svenske officerer. Man famlede desperat efter en opgave. I 1990'erne talte man om, at landet kunne tage en strategisk *time-out* og bruge pengene til at udvikle et højteknologisk forsvar med IT-netværk, sensorer, raketter, ubemandede fly og anden *science fiction*. Der blev satset mange milliarder, som i høj grad gik til konsulenthonorarer og PowerPoint-præsentationer. Fra år 2000 blev vægten især lagt på internationale opgaver, altså en vej svarende til den, Danmark havde valgt. Resultatet er 'en-ugesforsvaret', hvis det da nogensinde bliver til noget.

Georgienkrigen i 2008 blev dog et *wake-up call*. Krig i Europa forekom ikke længere utænkelig, og det gav skarperne fokus på det nationale forsvar. En vis opbygning af regionale kommandoer er påbegyndt som et første tegn på, at territorialforsvaret ikke er helt overset. Selv en vis ope-

rativ planlægning finder sted. Men den militære struktur er fortsat først og fremmest tilpasset internationale opgaver.

Fra svensk side afgav man i 2009 den unilaterale solidaritetserklæring. Ifølge den skal Sverige ikke forholde sig passiv i tilfælde af, at kriser rammer EU-medlemmer eller nordiske lande, og det svenske forsvar skal kunne give dem militær støtte, hvis det er nødvendigt. Sverige forventer tilsvarende støtte, hvis det selv skulle blive ramt.

Solidaritetserklæringen er i omverdenen blevet modtaget med bedøvende, nærmest forlegen tavshed, hvilket ikke er overraskende i betragtning af, at de ressourcer, Sverige ville kunne tilbyde, er så overordentligt små. Solidaritetserklæringen nævnes efterhånden sjældent – og kun der, hvor en fortællelse ville betyde, at man havde trukket denne nye doktrin tilbage. Regeringen fortsætter imidlertid med at argumentere, som om den regner med hjælp fra NATO-lande, hvis nogen del af Sverige skulle blive udsat for angreb. Repræsentanter for NATO – bl.a. Anders Fogh Rasmussen – har dog slået fast, at der ikke ligger nogen automatik i dette.

Forsvarsindustriens indflydelse

Til syvende og sidst handler de skarpe beslutninger i svensk forsvarspolitik om materielanskaffelser. Det gjaldt under Den Kolde Krig, og det

gælder i dag. Lidt drastisk udtrykt kan man ligne forsvaret ved hunden og forsvarsindustrien ved dens hale. Her er det bare halen, der logrer med hunden.

Erfaringen med at være afskåret fra våbenimport under Den Anden Verdenskrig førte til opbygning af en for et lille land omfattende våbenindustri. Den er en stærk og ofte afgørende magtfaktor. Den samarbejder med de militære planlæggere, som knytter deres karriere til dens produkter, og ganske ofte med stærke politiske interesser. Jeg har i den svenske offentlige debat talt om en 'jernetrekant', hvor der ofte hersker næsten incestuøse forhold. Det seneste eksempel er, at den konservative politiker Sten Tolgfors, som blev tvunget til at gå af efter en skandale i 2012, er blevet ansat som lobbyist i en PR-virksomhed med stærke bånd til forsvarsindustrien. Flere lignende tilfælde er forekommet tidligere.

Forsvarsindustriens indflydelse betyder, at man har prioriteret svenske våbensystemer frem for udenlandske, som måske er billigere og svarer bedre til behovet. Den svenske stat giver stærk støtte til forsvarsindustriens eksportbestrebelse, som er blevet vigtigere, fordi det svenske forsvar nu køber så korte serier. Men for at eksportere må den svenske forsvarsindustri kunne vise, at det svenske forsvar køber; for uden bestillinger hjemme er det svært at få eksportordrer. Der er brug for sven-

ske bestillinger som reference.

Dertil kommer, at svensk forsvarsindustri ofte har meget høje ambitioner om at udvikle *state-of-the-art* systemer i teknisk front. Dette indebærer, at der tages betydelige tekniske og økonomiske risici. I nogle tilfælde har det resulteret i vellykkede systemer, i andre i tekniske/økonomiske havarier. Et eksempel på det sidste er *stealth*-korvetterne af Visbyklassen, som tolv år efter den første søsætning stadig må betragtes som *a work in progress*.

Jeg vil gå så langt som at hævde, at forsvarspolitikens primære motiv ikke er strategisk eller operativt, ikke at få så høj forsvarseffekt som muligt for pengene, men at holde liv i forsvarsindustrien i Sverige.

Nye systemer

Der er dog udarbejdet en ny strategi for materielanskaffelser. Her siges det, at forsvaret principielt skal købe færdige systemer, selv udefra, eller lade svensk industri udvikle nye systemer i samarbejde med udenlandsk industri. Der findes virkelig nogle få eksempler på dette. Men strategien gælder ikke tunge systemer som fx fly og ubåde.

Det største problem med en svensk industri, som udvikler egne fly, er at den fremtvinger alt for hyppig indskiftning af nye flygenerationer. Kampfly med mange års teknisk og operativ levetid skrottes i utide. Det sker, fordi ingeniørerne på

BAGGRUND

SAAB har brug for nye projekter. Det samme gælder de fabrikker, hvor flyene bygges. Problemet er blevet sværere med årene, fordi kampflyenes levetid i princippet øges for hver generation.

I Sverige er først Draken-, derefter Viggan- og sidst JAS A/B-flyene blevet skrottet i utide for at give plads til næste flytype. For hvert således fremtvinget generationsskifte falder antallet af fly drastisk. Det øger stykprisen. Nu planlægger man at tage teknisk og operativt fuldt brugbare JAS C/D-fly ud i 2020'erne, skønt de ville kunne holde 5-10 længere. Dette for at give plads til 'Super-JAS' 39/E.

Det er bemærkelsesværdigt, at et lille land som Sverige med stadigt skrumpende forsvarsbevillinger tillader sig at holde liv i udviklingen af egne fly, eftersom de tætte generationsskift af flyene naturligvis er kostbare og går ud over det samlede forsvars operative formåen. I den forbindelse kan det være værd at notere, at Storbritannien og Frankrig efter alt at dømme ikke vil udvikle egne kampfly i fremtiden, og det vil måske end ikke ske i et europæisk flyindustrielt samarbejde. Desuden kan man konstatere, at praktisk taget alle vitale subsystemer til JAS importeres, først og fremmest fra USA. Men systemviden er selvfølgelig ikke uden betydning.

Naturligvis motiveres nye fly officielt altid med militære behov. Men det er i høj grad *window dressing*. Det

egentlig, seriøse motiv er industripolitisk. Den kompetence, som er nødvendig for at udvikle og bygge fly, siges at have store spredningseffekter til den øvrige svenske industri. Det kan der være meget om; men problemet er, at omkostningerne er så høje, at det går ud over forsvarrets operative formåen.

Svenske eksportforhåbninger

Ikke mindst fra politisk hold står håbet til eksport. Det er lykkedes SAAB at eksportere eller udleje fly til en håndfuld andre lande; men det har ikke kastet nogen stor gevinst af sig – køberen ved jo, at sælgeren har desperat behov for at sælge. En seriøs køber må selvfølgelig være overbevist om, at svensk flyindustri kan servicere flyene i hele deres 30-40-årige levetid. Her er der nok ofte tvivl hos potentielle købere. Men eksportdrømmene ser ud til aldrig at høre op. I anden forbindelse har jeg kaldt det en slags forsvarsindustripolitisk ludomani.

Hvor vigtige disse eksportforhåbninger er – ikke mindst på politisk hold – fremgår af den rolle Schweiz er kommet til at spille for beslutningen om at udvikle den såkaldt Super-JAS. Sveriges riksdag har sat som betingelse for en positiv beslutning, at udviklingsomkostningerne kan deles med et andet land, i praksis Schweiz. Selv forsvaret har den opfattelse. Der er forhandlinger med Schweiz om salg af 22 JAS 39 for lige

så mange milliarder svenske koner. Regeringen har med vanlig optimisme regnet med, at handelen bliver til noget, og den bestilte i 2012 40-60 nye fly.

Begivenheder i 2013 har imidlertid medført, at det synes højst usandsynligt, at Schweiz gennemfører købet. Der er dukket mange forhindringer op både i parlamentet og i form af en sandsynlig folkeafstemning. Det forekommer sandsynligt, at Schweiz trækker sig ud.

Betyder det, at Super-JAS ikke bliver til noget? Min vurdering er, at den svenske regering går videre med et rent svensk køb.

Ved for nylig at øge den svenske ordre fra 40-60 til 60 fly har man sikret sig, at det svenske flyvevåben 'absorberer' tabet, hvis handelen med Schweiz ikke bliver til noget. Forsvarsministeren er endog pludselig med vage formuleringer begyndt at tale om, at man har 'handlefrihed'. Dette vil tage yderligere midler fra andre dele af forsvaret, og 'en-ugesforsvaret' bliver dermed et fatamor-

gana, som fortøner sig stadig hurtigere.

Der er dog også noget at glæde sig over. Svenske enheder har klaret sig godt i Bosnien, Kosovo, Congo, Adenbugten og Libyen. Det gælder også Afghanistan, hvor man dog har opereret i et betydeligt fredeligere område end det Helmand, hvor danskerne har været.

I to omgange har Sverige haft ansvar for Nordic Battle Groups i en EU-ramme. Det har været en øjenåbner for mange svenske officerer, som har skullet sætte sig ind i, hvad der kræves af en bataljonsgruppe, som kan blive at ind i kamp. Men denne erfaring bliver der efter alt at dømme ikke penge til at omsætte i andet end nogle få militære enheder.

Johan Tunberger er tidligere overingeniør ved Totalförsvarets Forskningsinstitut og medlem af Kungliga Krigsvetenskapsakademien.

(Oversat fra svensk af Klaus Carsten Pedersen).

Iran: Et regime i vildrede går til valg

Vibeke Sperling

Irans afgående præsident forlader ikke præsidentposten uden sværdslag. Det er en af udfordringerne for præstestyret, der tilsyneladende har lammet oppositionen, men alligevel frygter både den og hinanden på de dominerende konservative fløje

Præsidentkandidater diskuterer i timevis Irans problemer og fremtidsudsigter for åben tv-skærm. Teherans gader er halvtomme, for de fleste indbyggere sidder klistret til tv-skærmene. Jeg er inviteret inden for hos en familie den aften, hvor siddende præsident, Mahmoud Ahmadinejad og oppositionens spidskandidat, Mir-Hussein Mousavi, krydser klinger. Her er flere generationer samlet, for det er første gang, kandidaterne diskuterer i direkte tv-udsendelser. "Mon det er begyndelsen på demokratiske valgkampagner?", spørger familieoverhovedet Hassan. Der er optimisme i stuen, for alle ser en mulighed for, at reformkandidaten kan vinde.

Da tv-debatten er slut, strømmer folk ud i gaderne for at feste og diskutere. Politiet holder sig i baggrun-

den, som det har fået besked på, for der er lagt op til, at der må danses og råbes i gaderne i en tid.

Nej, dette er ikke et glimt fra den igangværende valgkampagne op til Irans præsidentvalg 14. juni, men fra valgkampens slutspurt i 2009 op til Ahmadinejads genvalg. Og asfaltballet var da også helt fordi, så snart Ahmadinejads genvalg var proklameret. Så kom kniplerne og tåregassen frem over for dem, som var sikre på, at der var blevet svindlet groft med valgresultatet.

Denne gang er der ingen mulighed for, at en reel reformkandidat kan vinde. Det er et opgør imellem Ahmadinejad og den øverste leder, ayatollah Ali Khamenei, men også imellem diverse repræsentanter for de konservative. Demokratiet har lidt under de to perioder med Ah-

madinejad, og det blev kun til et kort pusterum ved valget i 2009, et pusterum, som ikke ventes gentaget i år.

I måneder har præstestyret og Revolutionsgarden advaret imod gentagelse af oprøret i 2009. I midten af april udsendte militæret følgende erklæring fra general Yahya Rahim-Safavi: "Vi advarer hjemlige og udenlandske fjender imod ethvert forsøg på at tilskynde til oprør før eller efter valget. Det vil blive mødt af lammende svar fra den iranske nation". Den slags advarsler har lydt siden sidste år i december, hvor den øverste leder Khamenei lagde ud med påmindelser om nedkæmpelsen af opstanden i 2009 og lovede endnu hårdere metoder taget i anvendelse denne gang.

Ahmadinejad ude, men...

Ahmadinejad kan ikke genopstille, da han allerede har siddet i de to perioder, forfatningen tillader, men han deltager i allerhøjeste grad i valgkampen og overhører med al tydelighed ordrer fra Khamenei i en magtkamp, der denne gang truer med at destabilisere regimet, som den hastigt og spontant opståede protestbevægelse gjorde i 2009.

Khamenei, som i 2009 stod urokkeligt bag Ahmadinejad, ønsker at hans sanktionsplagede regime skal vise et forenet ansigt i atomforhandlinger med det internationale samfund. Hans og sikkerhedstjenester-

nes advarsler om, at gentagelser af protesterne fra dengang vil blive slået ned med hård hånd, og de mange tragiske skæbner i og uden for iranske fængsler har gjort deres virkning, men det eneste forudsigelige ved Iran er uforudsigeligheden.

Denne gang kan det blive en bredere protest, fra almindelige iranere ude i provinsen og ikke nødvendigvis med Teheran som centrum igen.

Der er kommunalvalg samtidig med præsidentvalget 14. juni. Kommunale råd har ringe magt, men opstillinger skal ikke som ved præsidentvalget godkendes af Vogternes Råd. Ahmadinejad er populær i provinsen, så hans tilhængere kan tænkes at danne en protestbevægelse på lokalt plan, som kan vinde styrke sammen med den traditionelle opposition.

Ahmadinejad har anklaget ledende modstandere i et ham fjendtligsindet parlament for korrupsion, og parlamentarikere har svaret med samme type anklager imod Ahmadinejad og hans allierede. De konservative fraktioner anklager også hinanden for at have planer om at svindle ved det kommende præsidentvalg.

"I betragtning af Ahmadinejads tro på, at det altid er den bedste strategi at gå i offensiven, vil de konflikter fortsætte til den dag, hvor han forlader præsidentposten", som Iran-ekspert ved Hawaii Universitet, Farideh Farhi, har sagt til nyhedsbureauet Reuters.

Der er mere på spil for Ahmadinejad end blot hans eftermæle. Efter afgang som præsident vil han have beskyttelse for sig selv og sine allierede, hvoraf mange er anklaget for økonomisk og finansiel misrøgt og korrupsion. Derfor ønsker han sin mest kontroversielle allierede, Esfandiar Rahim Mashaie, som efterfølger. Måske skal denne kun spille en Dmitrij Medvedev-rolle, så Ahmadinejad som Vladimir Putin sidste år kan få comeback ved næste iranske præsidentvalg i 2017.

Der er næppe tvivl om, at Ahmadinejads protégé vil blive forhindret af Vogternes Råd i at komme på stemmesedlen. Men Ahmadinejad har alternativer og har ingen planer om at forlade iransk politik, mens Khamenei ikke ønsker, at den uregerlige Ahmadinejad får nogen som helst indflydelse efter august, hvor han skal forlade posten.

Ahadinejad har advaret om, at han har hemmelige arkiver om sine uvenner, som han vil afsløre, hvis han presses for langt. Og han kender givet en masse af præstestyrets skeletter i skabet. Det gør ham til en farlig mand for det iranske regime.

Under en ophedet ekstraordinær parlamentsdebat 3. februar hvirvlede Ahmadinejad en del snavs op, da parlamentarikere ville rejse rigrets-sag imod hans indenrigsminister. Som modtræk lod præsidenten en video offentliggøre, som afslørede korrupsion inden for parlamentsformand Ali Larijanis familie. Fem La-

rijani-brødre har store indflydelse, herunder Sadegh Larijani, der leder Irans retsvæsen. Khamenei har irettesat begge sider og advaret om, at offentligt skænderi imellem magtinstanser er 'forræderi'.

Om Ahmadinejad har brugt sine stærkeste kort eller har miskrediterende materiale også om Khamenei og dennes familie står tilbage at se.

Atomforhandler kandidat

Blandt de mere interessante, som har meldt sig som præsidentkandidater i skrivende stund, er Hassan Rohani, tidligere atomchefforhandler, som er stærk modstander af Ahmadinejad, især dennes misrøgt af økonomien. Men Rohani er på den anden side ikke bare i lommen på Khamenei, men tæt på tidligere præsident Akbar Hashemi Rafsanjani, der leder Irans Uopsættelighedens Råd. Rohani lover 'dialog og samspil med verden', for at bringe Iran ud af den isolation, som de internationale sanktioner imod landets atomprogram betyder.

"Vi kan ikke give sanktionerne skylden for alle vore svagheder", sagde han på et offentligt møde. "Vi kunne have minimeret sanktionernes indflydelse med værdighed", sagde Rohani, der står for større kompromisvilje over for Vesten.

Det samme gør tilsyneladende præsidentkandidat Gholam Ali Hadad-Adel, tidligere parlamentsformand, der er medlem af de såkaldte

Principalister. Han er i den såkaldte 2+1 koalition, der også omfatter Ali Akbar Velayati, seniorrådgiver for Khamenei, samt Mohammad Baqer Qalibaf, borgmester i Teheran. De tre er enige om, at en af dem skal registreres som kandidat, og de to andre støtte vedkommende. Hadad-Adel sagde på en pressekonference, at det er muligt at komme til forståelse med Vesten, hvis Vesten respekterer Irans uafhængighed.

Endnu en koalition af principalister, der kalder sig *Followers of Imam's Line and Leadership Front*, består af tidligere udenrigsminister Manouchehr Mottaki, viceformænd for majlis, Mohammad Hassan Aboutorabi-Fard, og Mohammad Reza Bahonar, direktør for Teherans Handelskammer Yahya Ale Es'haq og leder af Statsinspektoratet, Hojjatolislam Mostafa Pourmohammadi.

Mottaki synes at have størst chancer for at blive fælles kandidat for denne front. For en helt tredje principalistisk gruppe, den Islamiske Modstandsfront, ventes sundhedsminister Kamran Baqeri Lankarani at kandidere.

Her i midten af april har mindst 20 principalister, reformister og uafhængige meldt deres interesse i at stille op. Kandidaterne skal lade sig officielt registrere mellem 7. og 11. maj, hvorefter Vogternes Råd beslutter, hvem som får navnene på stemmesedlen.

Det er mere end svært at vurdere, hvor meget liv, der er tilbage i Irans

reformbevægelse, De Grønne, efter fire års barsk undertrykkelse.

De Grønne i spil?

Lederne er i husarrest, og de massive protester fra 2009-10 synes blot i bittersød erindring. Den brede befolkning synes mest optaget af at klare dagen og vejen under sanktionernes byrde, som kun skulle have ramt regimet. Men regimet har veje til at berige sig gennem illegalt salg af olie, som især gavner Revolutionsgarden, der har fået stadig mere økonomisk magt i takt med sanktionerne.

En netside giver fornemmelse af oppositionens desperation. "Det er solnedgangstider, men jeg holder af morgengry", hedder det på en opfordring til at få tidligere præsident Mohammad Khatami til at stille op igen. Over 17.000 havde skrevet under på opfordringen i midten af april. Ikke overvældende i et land med 45 millioner potentielle vælgere. Khatami viste en kort stund interesse for at kandidere til præsidentvalget for fire år siden, men kastede så sit pund bag den grønne bevægelses leder Mousavi. Han og den anden reformkandidat, Mehdi Karroubi, har været under husarrest i over to år. Af den grund vil mange reformfolk boykotte valget, med mindre de løslades. Det er også et af Khatami-fløjens krav, hvis den skal stille en kandidat.

Opfordringen til Khatami om at

genopstille afspejler vægring blandt oppositionelle imod bare at boykotte, og de ser den 69-årige Khatami som deres eneste håb ved stemmerurnerne. Selv om han skulle tage den handske op, er det tvivlsomt, om Vogternes Råd vil godkende hans kandidatur. Præsteskabet frygter øjensynlig stadig hans popularitet her otte år efter, at han forlod præsidentposten. Men Khatami kunne ikke levere den større frihed, som han lovede, da han kom til, så hvorfor skulle han kunne gøre det nu, hvor frihedens chancer er blevet endnu mindre.

“Det er ingen hemmelighed, at dette valg fra den iranske ledelse side handler om at få en præsident, der ikke rokker båden”, siger Mehrzad Boroujerdi, direktør for Mellemøstprogrammet ved Syracuse University: “Reformisterne ved det. Khatami ved det. Dette er ikke 2009.”

“De vil afprøve Khatamis reaktion. Konservativer er alvorligt bekymrede ved udsigten til, at Khatami kan ændre billedet, hvis han kaster sig ind i kappestriden”, har den Teheran-baserede politiske analytiker og forfatter Behrouz Shojaei sagt. I 2009 holdt Khatami forsigtig distance til gadeprotesterne, og selv høje i apparatet veg tilbage fra at angribe ham af frygt for reaktionerne. I Khatamis dage var Iran og Vesten mest optaget af monitorering af Irans atomprogram. Spændingerne er i dag meget stærkere i takt med, at det for de fleste vestlige analytikere

ligner en fuldbyrdet kendsgerning, at Iran er i færd med at udvikle atombomber.

Og imens flokkes konservative kandidater, der vil give præsteskabet, hvad det ønsker: Ro på bagsmækken med en samarbejdsvillig præsident efter årene med ødelæggende magtkampe med Ahmadinejad.

Atomstridens fremtid

En del analytikere mener, at mere ro på den indenrigspolitiske scene kan give diplomatiet bedre chancer under videre forhandlinger om det iranske atomprogram. Andre eksperter frygter, at mere harmoni mellem landets to magtcentre, præsteskabet og præsidentskabet, kan give iranske ledere større selvtillid i konfrontationen med Vesten. I hvert fald mener de fleste, at vi skal på den anden side af præsidentvalget, før resultater kan ventes ved atomforhandlingsbordet.

Præsidenten har kun marginal indflydelse på atomspørgsmålet og forhandlingerne med Vesten. Det er entydigt Ali Khameneis domæne. Efter alt at dømme søger han en vej til at få ophævet sanktionerne mod at give indrømmelser, uden at det ser ud som svaghed. Ganske vist klarer magtelite sig fint med sanktionerne, ja nogle er blevet enormt meget rigere af den illegale handel med frem for alt olie. Men med mere end en fordobling af fødevarerpriser-

ne, en inflation på officielt 30 procent, men reelt formentlig mindst dobbelt så høj, en halvering af befolkningens købekraft og en officiel arbejdsløshed på 13 procent må regimet frygte, at den brede befolkning en dag får nok.

Under et møde 24. marts i byen Mashhad understregede Khamenei, at næste præsident skal være: "Med styrke som i dag, men uden svaghederne". Siden Khamenei kom til magten i 1989 er alle præsidenter røget uklar med ham, inklusive Ahmadinejad, som Khamenei i 2009 kaldte 'guddommeligt udvalgt' og i en tid støttede officielt og privat mere end nogen tidligere præsident i hans tid, fordi han troede, at Ahmadinejad ville blive hans trofaste soldat. Ahmadinejad har både skabt ballade i regimet og er gået Khamenei midt imod – det vil sidstnævnte ikke se gentaget.

Den nye præsident skal være hundred procent loyal over for Khamenei, have et godt forhold til Revolutionsgarden, som Ahmadinejad også har lagt sigt ud imod. Han skal formentlig også have et godt forhold til Khameneis søn, Mojtaba Khamenei, der har overtaget flere af faderens forpligtelser og af mange ses som Ali Khameneis efterfølger.

Den næste præsident ventes at komme fra Principalisternes rækker, som hovedparten af parlamentets medlemmer tilhører. Ikke mindst efter det åbne slagsmål i *majlis* mellem Ahmadinejad og Larijani ønsker

Khamenei givetvis, at den næste præsident har et godt forhold til parlamentet.

Forholdet til Vesten

Selv om der ikke er udsigt til en reformpræsident, er det ikke ligegyldigt for Vesten hvilken konservativ, der ender på præsidentposten. Hassan Rohani vil formentlig være blandt de mindste onder. Om han kan formilde Vesten og ikke mindst Israel er så en helt anden sag. Her har den dansk-iranske professor i islamiske studier Mehdi Mozzafari en vigtig pointe, når han siger, at Israel ikke har grund til at frygte iranske atombomber. Det har derimod arabiske lande, mener han: "Iran angriber ikke Israel, for det kan ikke svare på gengældelse fra Israels rige atomarsenaler. Så alene af tekniske grunde vil Iran ikke angribe Israel".

Mozzafari har på en konference med arabiske stater påpeget, at de tager fejl, når de går ud fra, at hvis Iran får atomvåben, får alle i Mellemøsten ret til det: "Jeg sagde til dem, at Israel kan forsvare sig selv. Det kan I ikke, så iranske atomvåben er et større problem for jer end for Israel. Ikke alene er iranske atombomber ikke en trussel imod Israel. Israel kan måske ønske, at Iran får atomvåben, da det vil gøre europæiske og arabiske lande mere afhængige af Israel".

Mozzafari mener, at Saudi-Arabien vil gå først med at anskaffe sig

atomvåben, hvis Iran får dem: "Egypten havde de ambitioner, men har nu for store økonomiske problemer. Det lille Qatar, der har udviklet sig til stormagt, er ikke interesseret alene, men kan tænkes at gå i joint venture med Saudi-Arabien om en regulær atomvåbenindustri".

Det er propaganda, når Israel taler så ihærdigt om faren imod eget land fra et atombevæbnet Iran: "Det er simpelthen for internationalt at marginalisere palæstinenserne sag i forhold til iranske atomvåben, og det er lykkedes i forbløffende grad. På den anden side er Iran ikke pro-palæstinensisk, kun anti-israelsk. Derfor forgylder Iran Hamas, men ikke moderate palæstinensere".

Ifølge Mozzafari er det ikke Irans sikkerhedsinteresser, som er afgørende for det iranske regime: "Omverdenen har ikke taget hensyn til det iranske regimes ideologiske og totalitære karakter, der er vigtigere for regimet end Irans nationale interesser. Hvis forhandlere med Iran havde taget hensyn til det fra starten, kunne meget måske have set anderledes ud".

Mozzafari udelukker ikke iranske indrømmelser under de igangværende forhandlinger: "Der er præcedens for det, som da Khomeini accepterede en våbenhvile med Irak. Men Khamenei har ikke samme autoritet som Khomeini havde. Khamenei har grund til at frygte, at indrømmelser fra hans side vil blive set som svaghed. Iran har det svært og

vil gerne give sig på grund af sanktionernes hårde økonomiske konsekvenser, men de frygter en Gaddafi-effekt". Libyens Moamar Gaddafi lagde kortene på bordet og standsede sit atomprogram efter USA's angreb på Irak: "Det var i den proces, det hemmelige iranske atomprogram blev afdækket. Få år efter blev Libyen angrebet, som NATO næppe ville have gjort, hvis Gaddafi havde atomvåben."

Mozzafari sammenligner med Nordkorea, som omverdenen ikke overvejer at angribe, fordi det er beskyttet af atomvåben. "Det ved Iran også, siger Mozzafari, der understreger, at atomdiplomati fik forlænget deadline, da det under besøg i Israel i februar lykkedes USA's præsident Barack Obama at få Israels premierminister Benjamin Netanyahu til at bøje af, når det gælder hans 'røde linje' for med magt at forhindre Iran i at erhverve sig atombomber. Den definerede Netanyahu tidligere som 'sommeren 2013'.

"Men Israel angriber ikke Iran med mindre det bliver sammen med USA og Europa«, konkluderer Mehdi Mozzafari.

Forhandlingerne i Almaty

Det var ingen overraskelse, da den seneste runde af forhandlinger med Iran i marts i Kasakhstan endte uden en aftale. Men det er interessant at se på amerikanske og israelske reaktioner på det manglende

gennembrud i den kasakhstanske by Almaty.

En amerikansk embedsmand sagde til *New York Times*: "Der var måske ikke et gennembrud, men der var heller ikke noget sammenbrud".

Den israelske minister for strategiske anliggende, Yuval Steinitz, sagde: "Israel havde advaret om, at iranerne kun udnytter forhandlingerne for at vinde tid, mens de gør yderligere fremskridt med at berige uran til en atombombe. Tiden er kommet til, at verden optræder mere beslutsomt og gør iranerne utvetydigt klart, at forhandlingsspillet er slut".

USA's udenrigsminister, John Kerry, har derimod udtalt sig en del mere forsonligt: "Der står noget af en kløft tilbage efter diskussionerne i Almaty. Men døren er stadig åben og ja, det er vigtigt at fortsætte forhandlingerne og prøve at finde fælles grund". Altså ro på, lød det fra USA.

EU's udenrigschef, Catherine Ashton, var ikke tilfreds, men sagde: "Vestlige forhandlere noterede en forbedret atmosfære i forhold til tidligere sessioner".

I Iran søger præsidentkandidater og deres allierede at overgå hinanden med forsvar for landets atomprogram. Hvis præsidentvalget går, som Khamenei ønsker, er det muligt, at han er parat til en atomaftale, som også Vesten kan acceptere, en gang til efteråret. Men det kræ-

ver formentlig vestlige indrømmelser i form af anerkendelse af Irans ret til at berige uran til fredelige formål. For Vesten vil det være lettere at indgå en aftale med en anden præsident end Ahmadinejad, som ikke mindst på grund af hans benægtelse af Holocaust "er politisk radioaktiv i amerikansk politik", som den amerikanske analytiker og redaktør Robert Dreyfuss har kaldt den amerikanske vægning ved at have med Ahmadinejad at gøre.

Tilbage står, om det er ønskværdigt for Vesten, at det iranske valg tilfredsstillere Khamenei. Det, som meget vel kan ende som ønsketænkning, at politisk ro på Irans bagsmæk kan bane vejen for en atomaftale, bør ikke ende i, at Vesten prioriterer atomspørgsmålet over menneskeret i Iran.

Måske er det ikke enten eller. Hassan Rohani har udtalt: "Jeg vil skabe en regering for det islamiske Irans værdighed og en, som kan redde den nationale økonomi gennem konstruktivt samspil med verden og ved at genetablere moral i samfundet".

Men hvis Rohani overhovedet bliver accepteret som kandidat af Vognernes Råd, får han næppe lov til at ændre ret meget, som Khatami erfarede i sin tid.

Vibeke Sperling er udlandskorrespondent på Politiken og redaktør af Udenrigs.

Kina er kommet på niveau med USA

Hugo Gården

Deng Xiaoping pålagde samtidens kinesiske ledere, at de skulle vælge deres kampe med omhu. Kina skal “gemme sin styrke og vente på, at tiden er inde.” Det er den øjensynlig nu, men indenrigspolitiske problemer hober sig op, og Nordkorea kan blive prøven på Kinas udenrigspolitiske styrke

Det er lidt af en skæbnens ironi, at Kina formåede at vriste det globale eneherredømme fra USA, netop mens der herskede usikkerhed om den kommende kinesiske leder, Xi Jinping. I den første uge af september sidste år forsvandt vicepræsident Xi Jinping fra den vestlige medieverdens radarskærme, og det gav anledning til spekulationer om sygdom og magtkamp. Han aflyste et par møder med udenlandske ledere, fx USA's daværende udenrigsminister Hillary Clinton.

Men da han dukkede op igen, var det med mere hårdtslående budskaber end tidligere om det mest betændte, aktuelle emne i regionen, nemlig om Senkaku/Diaoyu-øerne. Han kaldte den japanske regerings

køb af øerne for en farce, og han advarede Japan mod at forsøge at underminere Kinas territorium og integritet.

Det mest afgørende var dog hans møde med den besøgende daværende amerikanske forsvarsminister, Leon Panetta. Ifølge nogle kilder fik Panetta en ‘lussing’, fordi Xi eftertrykkeligt bad USA om at holde fingrene fra den kinesisk-japanske strid om øerne, som Japan annekterede i 1895, men som Kina hævder hører til Kina.

Panetta udtrykte efter mødet en neutral amerikansk linje. Han understregede, at USA ikke har indtaget en holdning til det, han kaldte striden om territorier mellem de to lande. Dernæst sagde han, at den

sikkerhedspolitiske amerikanske kursdrejning (dét amerikanerne kalder 'pivot') mod Asien ikke skal opfattes som et forsøg på at indhegne (*hedging*) eller begrænse Kina (*containment*), men tværtimod som "et forsøg på at engagere Kina og ekspandere landets rolle i Stillehavsregionen."

Den sidste bemærkning virker letkøbt, eftersom kursdrejningen fra efteråret 2011 ikke blev begrundet i et forsøg på at engagere Kina kraftigere, og eftersom USA forsøger at opbygge et Stillehavs-EU bevidst uden kinesisk deltagelse. Tidligere udenrigsminister Hillary Clinton har været den mest kritiske af de amerikanske ministre over for Kina og har talt varmt om at støtte Kinas nabolande i striden om Det Sydkinesiske Hav, som hun har kaldt for Det Vestfilippinske Hav, ligesom hun har sagt, at fri skibspassage i verdens mest befærdede farvand hører til USA's interessefelt. Det er indlysende, at den slags udtalelser betragtes som provokerende i Beijing.

Da billedet vendte

Billedet vendte abrupt i september, netop mens Kina stod over for sit lederskifte i kommunistpartiet og siden hen – i marts i år – i regeringen. Der var ikke en synlig militær eller økonomisk konfrontation, men begivenhederne viste, at Kina var kommet på niveau med USA, og at USA ikke længere kan sætte dagsor-

denen over for Kina, når Kinas vitale interesser er på spil – heller ikke sikkerhedspolitisk.

Udfaldet af den politiske styrkeprøve minder om den kinesiske krigsteoretiker Sun Tzus filosofi: at den bedste sejr er den, der bliver afgjort inden et militært slag.

Det skal tilføjes, at denne vurdering af begivenhederne kun er en fortolkning. Kina-iagttagere er ikke blevet meget bedre end fortidens kremlologer eller Mao-iagttagere var til at forudsige, hvad der sker bag de lukkede mure i autoritære samfund. Det skyldes i høj grad, at mange har svært ved at se, at Kina er en verden for sig selv, som den tidligere amerikanske udenrigsminister Henry Kissinger har beskrevet indgående i sin bog *On China*.

Han falder ikke just på halen over Obama-regeringens Kina-politik, og det samme gælder hans senere sikkerhedspolitiske kollega, Zbigniew Brzezinski, der advarer USA mod at gøre Kina til den store skurk, og som mener, at etableringen af en amerikansk militærbase i Australien kun skaber modvilje i Kina uden at styrke USA på nogen måde.

De to er et par kølige realpolitiske tænkere med sans for historien, og hverken realpolitik eller historie belaster alle vestlige politikeres og iagttageres vurdering af Kina. Obama udtrykker den generelle vestlige opfattelse, at Vesten gerne ser et stærkt samarbejde med Kina, så længe Kina bevæger sig henimod den vest-

lige samfundsform, dvs. mod demokrati og i respekt for den kendte verdensorden.

Præsident Barack Obama har udtrykt det ved at sige, at Kina "skal følge spillereglerne." Men hvilke spilleregler? Dem, der er fastsat af Vesten, er ikke nødvendigvis dem, som Kina betragter som spillereglerne, og da den økonomiske fremtid hører Kina og vækstlandene til, vil vi uvægerligt se diskussioner og formentlig konflikter om spillereglerne.

Kinas nye handlekraft

Under et besøg i Canberra sidste år sagde Barack Obama, at fascismens og kommunismens modeller fejlede, fordi de ignorerer folkets vilje. Han kommenterede Kinas enorme økonomiske fremskridt ved at sige, at "fremskridt uden frihed blot er en anden form for fattigdom." Disse bemærkninger vakte fortørnelse i Beijing, fordi Obama ignorerede fremskridtene for den kinesiske befolkning, og fordi han ikke viste forståelse for den kinesiske model med statslig topstyring og en buldrende kapitalisme. Men kineserne ryster også på hovedet over den selvskabte amerikanske finanskriser og politikernes vanskeligheder ved at løse fundamentale økonomiske problemer.

Kinesernes fremskridt og Vestens stagnation har skabt en betydelig selvtilid i Kina, og ikke bare i topledelsen.

Kina har fået en handlekraft, som USA og fx Japan ikke længere har. Kina har formået at fordoble sin økonomi fra 2000 til 2010, og en ny fordobling ventes til 2020. Det får kineserne til at erkende, at deres skæbne ikke længere afhænger af Vesten.

Selvsikkerheden blev udtrykt i ét ord, da Xi Jinping besøgte Obama i Det Hvide Hus i februar sidste år. Obama spurgte, om de to lande ikke skulle etablere en 'rød telefonlinje' som mellem Washington og Moskva. Xi's svar var: 'Nej.'

Den selvsikkerhed blev glemt af mange vestlige journalister og eksperter under affæren om Bo Xilai. Affæren blev vurderet som udtryk for dybe problemer i det kinesiske samfund og i magtstrukturen. Der er ingen tvivl om, at magten blev rystet, først og fremmest fordi en enkeltperson forsøgte at komme til tops via en lokal folkestemning. Men udviklingen har siden hen vist, at partiet har evnet at håndtere affæren særdeles sikkert og måske styrket sin position. Ledelsen har erkendt behovet for politiske reformer og for at rydde op i magtmisbrug og korrupktion. Samtidig har affæren vist, at topledelsen er parat til at bruge muskler udadtil, og det kommer især til udtryk med Xi Jinpings handlinger.

Der var sidste år spekulationer om, at han ikke ville blive leder af Militærkommissionen før et halvt eller helt år efter magtovertagelsen,

og at præsident Hu Jintao ville bevare denne post for at have hånd i hanke med Xi. Men Hu overlod tøjlerne til Xi i forbindelse med magtskiftet i partiet i efteråret, og Xi har formentlig også styrket sin position derved, at politbureauets stående udvalg – magtens centrum – er blevet reduceret fra ni til syv medlemmer.

Kerneinteresser

Men det måske mest afgørende var, at Xi, der skønnes at have bedre forbindelse til militæret end Hu, fra sidste sommer ledede et strategiarbejde om Senkaku/Diaoyu-øerne, og dermed om udviklingen af en strategi for forholdet til Japan, nabolandene og USA. Da strategien blev drøftet og fastlagt, var Xi stadig kun viceformand i Militærkommissionen. Han var klædt på til mødet med Pannetta i september.

Da han var blevet valgt som parti-formand, gik hans første officielle rejse i Kina til den sydlige del af landet, hvor de økonomiske reformer begyndte under Deng Xiaoping, og hvor hans far, Xi Zhongxun, spillede en afgørende rolle. Faderen var også en af de førende militærchefer under borgerkrigen.

Under besøget i det sydlige Kina sagde Xi til de militære chefer i Guangdong, at hæren skal gøre sig "klar til reelle kamphandlinger." Han bekræftede hærens kerneopgave, nemlig at vinde regionale krige

og at kunne håndtere forskelligartede militære operationer. En professor ved marineakademiet, Li Jie, hæftede sig ved, at Xi's udtalelser kom netop, mens spændingerne om ø-gruppen voksede, og han betegnede udtalelsen som en nødvendig udmelding.

Det er langt fra givet, at Xi Jinping dermed lagde op til militære konfrontationer, men man ser en klar linje: Først kom der et politisk opgør med USA, som førte til, at USA indtog en neutral linje mellem Kina og Japan på dette specifikke område, og dernæst udtrykte Xi sig mere selvbevidst end tidligere om forhold, der kan betragtes som vitale.

Den amerikanske regering burde allerede under Xi's USA-besøg have set de nye kinesiske signaler, for Xi krævede, at USA skal respektere Kina's 'kerne-interesser' som han udtrykte det, og dermed mente han bl.a. Tibet og Taiwan. Han har siden hen brugt udtrykket 'kerne-interesser' flere gange, og det er utvivlsomt udtryk for, at Kina mere end tidligere er parat til at forsvare dem.

Deng Xiaoping appellerede altid til samtidens ledere, at de ikke skulle bruge kræfter på følsomme temaer, hvis det ikke var nødvendigt. Han sagde, at Kina skal "gemme sin styrke og vente på, at tiden er inde." Det er den øjensynlig nu. Derfor kunne Xi under sit besøg i USA sige, at det kinesisk-amerikanske forhold er gnidningsfrit, når begge lan-

BAGGRUND

de respekterer hinandens kerneinteresser, men at “der uafledigt er problemer, når det modsatte sker.”

USA bør dele med Kina

Professor Jin Canrong, Renmin Universitet, sagde i november til *New York Times*, at Xi udfordrer USA's globale lederskab ved at sige, at USA skal give plads til Kina's voksende magt. “Kina bør være med til at løfte det ansvar, som USA har, og USA bør dele noget af dets magt med Kina. Men eliten i USA bryder sig ikke om det, omend eliten må acceptere det,” sagde han.

Under partikongressen i efteråret og siden hen har Xi talt om ‘den kinesiske drøm’, nemlig om en stor fornyelse eller genskabelse af nationen. Det er et udtryk, der skal få kineserne til at være lige så stolte over deres egen situation, som amerikanerne er over den amerikanske drøm.

Når Xi taler om drømmen, så fremhæver han i samme åndedrag, at Kina vil arbejde positivt for at løse internationale problemer, men at Kina aldrig vil opgive sine kerneinteresser, og at “vi aldrig vil sluge den bitre frugt,” som det vil være tilfældet, hvis det svigter sine egne interesser.

Han udtrykker dermed mere klart end tidligere ledere, at Kina har fået styrken til at forsvare sine interesser. Men det er samtidig tydeligt, at begge lande befinder sig i uprøvede far-

vande. Hvad vil USA med sin asiatiske drejning, når Kina uventet – set fra amerikansk side – svarer igen? Den amerikanske sikkerhedsrådgiver i den første Obama-periode, Tom Donilon, sagde i november, at Obama i sin anden regeringsperiode vil føre en Kina-politik, der består af en balance mellem samarbejde og konkurrence.

Det er der utvivlsomt større chance for under en udenrigsminister John Kerry end under forgængeren Hillary Clinton. Men hvordan skal det udmøntes, når USA fx vil holde Kina uden for et nyt Stillehavs-fællesskab?

Donilon lagde vægt på multilaterale forhandlinger om eventuelle problemer, men Kina lægger vægt på bilaterale forhandlinger. Hvordan skal det forenes? Og hvad giver de bedste resultater, når erfaringen er, at de mest holdbare resultater generelt kommer i kraft af bilaterale aftaler? Den amerikanske strategi flagrer altså. Den amerikanske ‘*contain and engage*’-strategi kan let ende i containment.

Heller ikke den kinesiske strategi er fri for at flagre, men den synes at bygge på et mere solidt grundlag end den amerikanske. Den tager udgangspunkt i egne interesser og ikke i at udbrede eller forsvare nogle principper på globalt plan. Mere end tidligere er Kina ved at bygge fundamentet for en international politik, der tager udgangspunkt i Kinas interesser som økonomisk su-

permagt, men som også skaber mere klarhed om Kinas position – nemlig ved at sikre Kinas urørlighed i forhold til andre lande og ved at sikre Kinas interesser i sine nærområder. I nær fremtid er det utænkeligt, at Kina vil forsøge at opbygge alliancer og forsvarsaftaler over hele kloden, som USA gør det.

Kina og USA står dermed i fundamentalt forskellige positioner med vidt forskellige strategiske interesser i deres respektive udenrigspolitik, og det minder om magtbalancen mellem Storbritannien og Tyskland inden Den første Verdenskrig: En global kolonimagt contra en relativt afgrænset, men stærkt voksende centraleuropæisk magt. Briterne var bange for, at tyskerne ville stække dem, og det bidrog ifølge Kissinger til Første Verdenskrig. Tilsvarende var tyskerne bange for, at briterne ville hindre tyskerne i at vokse ud af den europæiske ramme. Begge så foran sig en trussel, som måske ikke var der.

Når den kinesiske udenrigspolitik viser en vis uklarhed, så skyldes det også, at det er uvist, om Kina vil finde multilaterale eller bilaterale løsninger på fx konflikterne i det Øst- og Syd kinesiske Hav. Hidtil har Kina lagt op til bilaterale løsninger og vil i hvert fald ikke have internationale løsninger med amerikansk deltagelse. Men kineserne kunne dog være interesseret i multilaterale løsninger for landene i regionen, fordi det kan danne model for, hvordan an-

dre internationale problemer kan håndteres, fx eftersøgningen efter olie og råstoffer i det arktiske område. Det kan også spille ind, at militæret blander sig mere end hidtil i udenrigspolitikken, og at indenrigspolitiske spørgsmål i det hele taget vejer meget tungt.

Indenrigspolitik i forgrund

Den australske Kina-ekspert Linda Jakobson, Lowe Institute, mener, at den nye kinesiske ledelse er så optaget af indenrigsforhold, at landet i for høj grad kun vil reagere på udenrigspolitiske begivenheder i stedet for at lægge en meget aktiv linje, og at det kan føre til utilsigtede problemer.

Der er ingen tvivl om, at de interne udfordringer er store. Utilfredsheden med magtmisbrug og korrupsion er stor, og de høje boligpriser gør det vanskeligt for millioner af lønmodtagere at kunne købe deres egen bolig. De riges velstand skaber stigende utilfredshed, og latente oprør lurer rundt om i landet. Omvendt har ledelsen ofte været hurtig til at løse akutte problemer med økonomiske eller politiske midler. Ingen konflikt, fx blandt en gruppe bønder eller chauffører, har fået lov til at brede sig.

Omfattende reformer er sandsynlige i den kommende tid, fx på det finansielle område, herunder ved at markedet bestemmer renten til gavn for borgerne. Der er lagt op til be-

BAGGRUND

skatning af velhaveres boliger, og på en række sociale områder er der bebudet reformer. Men det er også realistisk med politiske reformer, så befolkningen i højere grad inddrages i beslutningsprocessen, i første omgang formentlig på lokalt niveau.

Befolkningens utilfredshed med de eksisterende forhold har fået den nye ledelse til at give trouble-shooteren par excellence, Wang Qishan, jobbet som ansvarlig for bekæmpelsen af korrupsion. Man kan sige, at det er en degradering fra rollen som chef for erhvervs- og finanspolitikken og som den centrale partner over for USA i den strategiske dialog.

Men at løse korrupsions- og magt-misbrugsproblemet er utvivlsomt det største problem for partiet, fordi det griber ind i magtens cirkler, og derfor bliver Wangs bestræbelser en nøglefaktor i at skabe en effektiv ledelse, der kan få folkelig opbakning. Med den nye informationsalder er det formentlig uundgåeligt, at det også fører til en vis folkelig medindflydelse. Lykkes Wangs bestræbelser ikke, står Kina over for en særdeles urolig periode. Hans arbejde er den lim, der skal holde samfundet sammen, mens der gennemføres reformer.

Både Xi og den nye ministerpræsident Li Keqiang har direkte og indirekte udtrykt sympati for større folkelig medindflydelse. Xi har i flere år været leder af partiskolen i Beijing, og hér udvikles der ideer om,

at partiets ledere skal udsættes for konkurrence, så de tvinges til at gøre et godt stykke arbejde, og partimedlemmerne skal have flere valgmulighederne ved valgene. Det interne demokrati blandt de godt 70 millioner partimedlemmer skal styrkes. Xi selv får en central opgave, fordi han leder det arbejde, der skal fastlægge rammerne for et Hongkong, der i hvert fald officielt skal have frie valg i 2017. Derfor bliver Hongkong en test på, hvordan Kina politisk vil udvikle sig i Xi's periode.

Det er samtidig værd at have i baghovedet, hvor systematisk den kinesiske ledelse i årevis har studeret gode og dårlige styreformers i andre lande og situationer fra Singapore til Sovjetunionens sammenbrud. Der træffes ikke mange beslutninger, uden at de er gennemanalyseret.

Den nye politiske ledelse har en overvægt af ældre, moderate ledere, og det er blevet tolket som udtryk for, at der ikke kommer reformer. Men de fleste skiftes ud midtvejs i den nuværende ledelses ti års periode, og derfor kommer det store ryk med reformer måske først om fem år – og efter at Xi og Li har fået konsolideret sig, og når hele ledelsen har skabt mere solide rammer om den indenrigspolitiske udvikling, især om god regeringsledelse, en kinesisk version af *corporate governance*.

Men at den nye ledelse er meget optaget af de indre forhold er ikke ensbetydende med, at den vil optræ-

de tilbageholdende i udenrigspolitikken, tværtimod. Med en årlig vækstrate på 7-10 pct. har Kina behov for åbne kanaler til omverdenen. Kina sluger halvdelen af verdens energi og halvdelen af mange råvarer, og den stærkt voksende middelklasse gør Kina til et så åbenlyst marked for virksomheder i industri-landene, at også Vesten er nødt til at have gode relationer til Kina trods nok så mange isolerede konflikter.

I dette spil bliver Kina den vigtigste aktør, også ved at forsvare sine interesser kontant, og det er værd at hæfte sig ved, at ledelsen i arbejdsrapporten fra sidste års partikongres skrev, at Kina "aldrig bøjer sig for udenlandsk pres." Den slags ordvalg fandtes ikke i rapporten fire år tidligere.

I en tid, hvor Kina er blevet økonomisk bomstærk, og hvor der er betydelige sociale og politiske udfordringer på hjemmebanen, kan Xi ikke optræde svagt. Det nager stadig kineserne at se tilbage på ydmygelserne over for udenlandske magter, og derfor higer de efter en slags genrejsning. At blive verdens bedste i sport eller forretningslivet er en mægtig drivkraft for mange kinesere. Politisk vil de have respekt og anerkendelse.

Senkaku/Diaoyu

De første tegn på, hvordan et selvbevidst Kina vil optræde internationalt, kan blive i striden med Japan

om Senkaku/Diaoyu-øerne i Det Østkinesiske Hav. Indtil sidste år var øerne overhovedet ikke noget problem mellem de to lande. I 1978 gik Deng med til at lægge spørgsmålet om øerne 'til side,' og dermed skulle det være fremtidige generationer, som måtte finde en løsning. I sig selv har øerne ingen betydning for Kina. De ligger ca. 400 km fra det kinesiske hovedland og 400 km fra den japanske ø Okinawa, samt adskillige hundreder kilometer fra de japanske hovedøer.

Uanset om der kan fastlægges et historisk tilhørsforhold til øerne, så handler striden reelt om retten til undergrunden, nemlig om olie, gas og mineraler, og derfor er striden først blevet aktuel i nutiden med kinesernes hæsblæsende jagt på energi og råstoffer. Alene i Det Sydkinesiske Hav er der gas og olie, som vil fordoble Kinas nuværende reserver, skønner eksperter.

Den japanske regering forsøgte måske at forhindre en konflikt ved at købe øerne, der i mange år har været i privat eje, for at undgå, at bystyret i Tokyo ville købe øerne. Tokyo's nationalistiske borgmester, Shintaro Ishihara, har sagt, at japanernes massevoldtægt og massedrab på 200.000 civile i Nanjing i 1937-38 aldrig fandt sted. Han er fortalende for, at Japan får atomvåben.

Den japanske regering ville formentlig undgå at provokere Kina ved at købe øerne for næsen af Tokyo, men dér forregnede regerin-

gen sig. Købet førte til en kinesisk kampagne for at få øerne tilbage. I september var der boykot af japan-ske biler, så salget faldt med 30-40 procent, og der har siden hen været skærmydsler i havet og luftrummet ved øerne, omfattende civile fartøjer og militære.

Med Shinzo Abe som ny japansk premierminister er der kommet en regeringschef, der lige som Xi slår de nationale toner an. Under valgkampen sidste år talte Abe om at ændre Japans pacifistiske forfatning. Det er ikke kun Kina, men hele Østasien, der frygter, at Japan vil ændre sin status og etablere et lidt mere 'normalt' forsvar, og Abe har også talt om at styrke den japansk-amerikanske alliance. Samtidig har Abe været på rundtur til flere lande i Sydøstasien for at skabe opbakning til dét, han kalder en asiatisk sikkerheds-diamant – et samarbejde, der tydeligt er vendt mod Kina. Diamanten skal efter hans opfattelse omfatte USA, Japan, Australien og Indien. Han har især udtrykt et ønske om at styrke et forsvarspolitisk og økonomisk samarbejde med Indien, ligesom han tilbyder betydelig økonomisk samarbejde med en række sydøstasiatiske lande, hvor Japan allerede er den største investor.

At styrke den japansk-amerikanske alliance vækker modstand i USA, som frygter, at en oprustning og en tættere alliance kan forværre konflikten med Kina. USA har sendt diplomater til begge lande for at finde

en mindelig løsning. USA har påpeget, at skærmydslerne i havet ikke er i strid med international ret, og at en konflikt om øerne ikke er ensbetydende med, at USA skal komme sin allierede til undsætning. USA siger, at det ikke vil tage stilling til 'den ultimative suverænitet', og at øerne i dag er 'under japansk administration.' Dermed har USA tydeligt undladt at sige, hvem der i sidste ende har ejendomsretten til øerne.

Også Australien har meldt ud: Landet holder sit neutralt, selv om Australien politisk er knyttet langt tættere til Japan, for økonomisk er Kina en væsentlig større faktor for Australien. Det eneste land, der støtter en japansk genoprustning, frigjort fra sin pacifistiske forsvarspolitik, er Filippinerne, der ønsker Japan som en afbalancerende faktor over for Kina.

Trods barske udtalelser fra Kina og Japan, er kontakten mellem regeringerne opretholdt, bl.a. via sendebud fra Abe til Xi. Men skærpes konflikten kan det få alvorlige konsekvenser, i første omgang ved at bremse samhandelen mellem de to. De økonomiske konsekvenser er mest alvorlige for Japan, men selv Kina har en interesse i at opretholde forbindelserne, fordi de japanske investeringer giver flere millioner arbejdspladser og teknologioverførsler. Desuden vil en skærpet konflikt føre til en japansk oprustning, som ikke er i Kinas interesse.

Aftale, men ikke afklaring

En sandsynlig udgang på konflikten er, at begge lande om nogle måneder eller år indgår en aftale om en fælles udnyttelse af fiskeressourcerne og af havbundens ressourcer – uden at tage stilling til øernes endelige tilhørsforhold. Kina er vant til den form for uafklarethed, nemlig med Hongkong og Taiwan. Kina og Japan har allerede indgået en aftale om fælles udnyttelse af olieudvinding i et område i den nordlige del af Det Østkinesiske Hav, selv om aftalen ikke er blevet virkeliggjort endnu, formentlig på grund af modstand fra kinesiske energiselskaber.

Linda Jakobson har i en analyse peget på, at de to lande kunne enes om fælles overvågning af farvandet, så skibe fra de to lande på skift patruljerer. Det kunne begrundes i, at patruljeringerne skal hindre fiskere i at tørne sammen. Men det ville også give Kina et alibi for at lade krisen ligge til en fremtidig afgørelse, for så står det stadig uafgjort, hvem øerne tilhører, nøjagtigt som på Dengs tid. Så er en af Kinas kerneinteresser forsvaret!

En sådan politik kan være afgørende for forholdet til Sydøstasien, ja til det globale samarbejde om bl.a. råstofudvinding. Kina var i mange år en meget aktiv partner for Sydøstasien, ikke mindst i ASEAN-samarbejdet, herunder ved at lave valutaaftaler, der stiller store beløb til rådighed, hvis nogle af landene havner i

kriser som i 1997. Men siden 2010 er forholdet mellem Kina og naboerne kølnet, selv hos den nære partner Myanmar. Det er primært Kinas selvbevidste optræden, ikke mindst militært, samt kravene til territorier i Det Sydkinesiske Hav, som har skabt uro i Sydøstasien. Alle lande omkring havet stiller krav om ændrede grænser: Kina, Vietnam, Brunei, Malaysia (Borneo), Taiwan og Filippinerne. Selv Indien er aktiv med olieefterforskning.

Det har fået nogle lande til at dyrke forbindelsen til USA, men på den anden side er flere lande også imod at skulle vælge side. Hvis det endelig skulle komme dertil, har Singapore tydeligt gjort det klart, hvad præferencen er ved at sige, at Kina vil være en faktor de næste 1000 år, mens det er usikkert, hvor USA står om 100 år. Singapore har argumenteret for at lave aftaler for havterritoriet mellem de direkte involverede lande, altså regionale aftaler uden USA og Japan. Det går imod Kinas politik om at lave bilaterale aftaler, men det er dog mere spiseligt end multilaterale, globale aftaler.

Det kan selvfølgelig ikke udeukkes, at der kommer sammenstød mellem fartøjer fra Japan, Vietnam eller Filippinerne, men egentlige militære konflikter er næppe sandsynlige og skulle det ske, har Kina en interesse i at begrænse dem mest muligt, for ellers skader det Kinas globale interesser.

Kina har behov for at udvinde rå-

BAGGRUND

stoffer og energi i hele verden. Derfor er det mest sandsynlige, at Kina lægger op til forhandlingsmønstre, som kan bruges i en international sammenhæng. Kina udnytter råstoffer i Afrika både til lands og til vands. Kina ventes i fremtiden at hente råstoffer overalt i Stillehavsområdet. Kina har brug for havnerettigheder i Asien, og Kina har brug for at hente olie, gas og mineraler på Grønland og i Nordpolsområdet.

Arktis

Med udvindingen i det arktiske område kommer Danmark i diplomatisk nærkontakt med Kina, der har arbejdet intenst i flere år på at komme ind i varmen og blive permanent observatør i Det Arktiske Råd, som består af de lande, der støder op til det arktiske område. Kina betragter sig som en arktisk *stakeholder* eller en næsten-arktisk stat. Det er ikke kun råstofudvinding, herunder af vigtige mineraler på Grønland til industriproduktionen, som har Kinas interesse, men også at kunne sejle nord om Rusland. Den globale opvarmning får isen til at smelte, så det er muligt at sejle i farvandet nogle måneder hvert år. En skibstransport kan reduceres fra seks til to uger ved at sejle nord om Rusland til Vesteuropa.

Kina forsøger at knytte sig tæt til Nordpolens randstater via bidrag til fx forskningen, og det er tydeligt, at Kina holder en lav profil, når det

drejer sig om rettigheder. I dette område gælder diplomatiet i allerhøjeste grad, og derfor har Kina intet problem med at have gode forbindelse til Norge, der er hjemsted for Det Arktiske Råds sekretariat, trods Kinas utilfredshed med, at Nobels fredpris i 2010 gik til systemkritikeren Liu Xiaobo.

Det er langsigtede og globale interesse, der er på spil for Kina, som mener, at det arktiske område vedrører alle lande på kloden, og at alle skal kunne have adgang til råstofferne. Ledelsen i Beijing begrundet bl.a. sin holdning med klima-problemet. Det er en interessant begrundelse, for dermed anvender Kina multilaterale eller globale argumenter.

Dermed er stridighederne om havterritorierne i nærområdet kædet sammen med det arktiske område samt med globale udvindingsrettigheder, sejlads og klima-problemer. Det vil være svært for Kina at bruge militære midler eller bulldozer-agtige bilaterale aftaler i én region og et renlivet diplomati i andre områder. Hvordan kineserne vil lægge snitfladen i sin fremgangsmåde i udenrigspolitikken bliver uhyre interessant. Er kerneinteresser på spil, er der ingen tvivl om, at Kina vil vise sin styrke uden at sætte de voksende globale, multilaterale og diplomatiske interesser over styr. Kina har over for Vietnam og Indien ført grænsekrige, men i begrænset omfang, så det ikke har skadet landets

langsigtede relationer. Det er en politik, der minder forbavsende meget om kansler Bismarcks samling af Tyskland i 1800-tallet. Han indlod sig på begrænsede grænsekrige, men undlod at ekspandere ud over det, han kaldte Tysklands naturlige grænser.

Nordkorea

Kinas holdning til Nordkoreas atomvåbenpolitik vil give en vis afklaring på udformningen af udenrigspolitikken. Kina har kritiseret de atomare prøvesprængninger, men i mildere toner end USA, Sydkorea og Japan. Kina har været med til at vedtage FN-sanktioner, men har hele tiden forsøgt at gøre dem så milde som muligt, så Kina kunne været med i de énstemmige resolutioner i FN's sikkerhedsråd, der kræver afvikling af atomvåbenprogrammet og stop for udviklingen af ballistiske missiler.

Kina er nødt til at skræve vidt for at håndtere atomvåbensagen over for Nordkorea, som Kina forsvarede under Koreakrigen. Kina er Nordkoreas vigtigste partner, og Nordkorea kan blive en vigtig 'leverandør' af arbejdskraft til den sulten kinesisk industri, evt. i industrizoner, som Kina forsøger at få Nordkorea til at etablere efter kinesisk model. Men det afgørende mål for Kina er at sikre fred og stabilitet på den koreanske halvø og i forholdet til Japan. Atomvåben i Nordkorea kommer længere

nede på prioriteringslisten.

Dér, hvor atomvåben får en første prioritet er, hvis Nordkorea udvikler et så stærkt atomvåbensystem, at det tvinger Sydkorea og Japan til at udvikle egne atomvåben, og USA så involverer sig meget stærkere i regionen. Her kommer testen på Kinas udenrigspolitiske formåen. Nordkorea har ikke økonomisk kapacitet til at udvikle et fuldt udviklet atomvåben- og missilsystem, så de nuværende initiativer er snarere en politisk demonstration. Kina kan som den altafgørende partner være bestemmende for Nordkoreas økonomiske og militære formåen.

Da der er klare indikationer af, at den unge leder, Kim Jong Un, ønsker mere åbne forhold til omverdenen, men at han også må vise sig stærk indadtil, er det sandsynligt, at de nordkoreanske atomvåben kan holdes på et så begrænset niveau, så det ikke vil føre til et regionalt atomvåbenkapløb. Er den udvikling mulig, vil Kina også vise omverdenen, at det kan flytte grænsepæle for at klargøre sine kerneinteresser.

Hvis Nordkorea virkelig vil åbne op for økonomisk samkvem, fx ved at etablere flere industrizoner á la Kaesong Zonen på grænsen mellem Nord- og Sydkorea for udenlandske virksomheder, kan det måske føre til en international accept af et stærkt begrænset og kontrolleret atomprogram. Men en sådan udvikling har storpolitiske perspektiver, for det kan åbne døren for atomvåben i an-

BAGGRUND

dre lande, primært Iran, så derfor bliver også en sådan situation vanskelig at håndtere.

Nærområderne vest for Kina, dvs. Centralasien og Sydasien med fx Pakistan og Iran, har lige så stor strategisk betydning for Kina som Korea-halvøen. Det er fx terrorbekæmpelse, olie og samhandel, der er på spil. Med den økonomiske krise i Vesten får den arabiske verden med ca. 400 millioner forbrugere voksende betydning for Kina, der samtidig bliver det vigtigste oliemarked for Saudi-Arabien og landene ved Golfen. Beijing har traditionelt været meget tilbageholdende i Mellemøsten, men har dog i de seneste måneder gjort forsøg på at spille en vis rolle i Syrien og i konflikten om Palæstina. Regionen bliver nok ikke en 'kerneinteresse' for Kina, men den får stærkt voksende betydning økonomisk og strategisk.

Det sker, mens USA trækker sig tilbage og reducerer sin olieimport dramatisk. Kina er dermed langsomt ved at træde i USA's sted, økonomisk, og ikke militært. Da Kinas interesser ikke bare ligger i olien, men også i Mellemøsten som marked og som produktionsbase for eksport til Europa, har Kina også en vital interesse i stabilitet og vækst i regionen. Det er vidtrækkende perspektiver, der tegner sig.

At Kina fokuserer på økonomien, ses i særdeleshed over for Europa. Selv om EU forsøger at optræde stærkere udadtil, så er det Tyskland,

som kineserne primært dyrker. Det udtrykkes bl.a. i de fælles regeringsmøder mellem Kina og Tyskland à la den strategiske dialog med USA. Berlin er vigtigere end Bruxelles, dels fordi Tyskland er den helt afgørende aktør i EU, dels fordi de tyske investeringer i Kina er med til at skabe kernen i den kinesiske industri.

Konsekvensen af kinesernes økonomiske styrke ignoreres generelt i Europa og USA. Det er slående, at den amerikanske efterretningsrapport fra sidste år, *Global Trends 2030* fra National Intelligence Council, NIC, ikke fik nogen særligt omfattende dækning i medierne. Dens konklusioner er ellers barske. Den forudser afslutningen på USA's enerherredømme inden 2030. Den forudser, at Kina og Indien vil blive mere magtfulde end USA og Europa i 2030 – og med magt menes både økonomisk, militært, teknologisk og forbrugermæssigt. USA og Europa vil være på en konstant nedtur.

Ifølge rapporten, som også CIA har bidraget til, vil Kina dog ikke overtage USA's strategiske og globale rolle, fordi USA har langt større indflydelse verden over. Men rollen som en unipolær magt i *Pax Americana* reduceres hurtigt, og Asien vil overgå resten af verden i økonomisk og militær magt. Rapporten fastslår, at alle tidligere fire-årige rapporter fra NIC har undervurderet tempoet i de seneste års forandringer. Det er ikke just den slags vurderinger, der

lyder fra de vestlige politiske ledere. (Se anmeldelse af *Global Trends 2030* side 114 i dette nr. af *Udenrigs*).

Ved en traditionel sammenligning kan Kina ikke hamle op med USA rent militært, men med teknologiens voksende betydning er den traditionelle militærbalance blevet mindre vigtig. Kina har lært af den første Irakkrig, hvor Vestens luftherredømme viste sig at være afgørende, og kineserne har siden hen satset massivt på teknologi for at kunne sikre sig herredømmet i luften og rummet. Derfor bygges der fx ikke krigsskibe i stort omfang, men Kina vil med satellitter og missiler sikre sig, at det under en konflikt kan hindre amerikanske skibe i at trænge ind i de vitale kinesiske farvande ved at ramme amerikanske skibe og styrker langt ude i Stillehavet (*anti-access/anti-denial*). Kina satser massivt på *cyberwar*. Forsøgene på at lamme de iranske atomanlæg med computervirus viser, at en fremtidig konflikt også vil blive udkæmpet med cyberangreb, og det er slående, at USA's tidligere forsvarsminister, Leon Panetta, har advaret om risikoen for et cyber-Pearl Harbor, ikke bare i krigstid.

Udgør Kina en trussel?

Det afgørende i en højteknologisk oprustning er kapital. I de kommende år og årtier kan Kina investere langt mere end USA i højteknologisk forsvar. Kina overrasker kon-

stant på det teknologiske område – i forskningen, erhvervslivet og i forsvaret, fx med en kraftig udvikling af droner og stealth-fly.

Udgør det så en risiko? Den vestlige diplomat, der har haft mest kontakt med Kina i længst tid, er Henry Kissinger, og han hæfter sig ved, at Kina slet ikke har nogen tradition for magtpolitisk eller militær ekspansion, men derimod har Kina altid forsøgt at gøre sig usårlig over for omverdenen.

Det er denne specielle kinesiske filosofi og styrke, der så at sige blev manifesteret sidste år. Det virker som en fredelig udvikling, men kan USA leve med at blive overhalet på i hvert fald en række områder? Brzezinski har stillet spørgsmålet, om de to supermagter kan anerkende hinanden som ligestillede, så ingen søger overherredømme.

Hvis USA mener, at Kina først skal indordne sig under de vestlige spilleregler, eller hvis Kina vil udvikle sig på grundlag af egne principper, så er der selvkært risiko for fremtidige konfrontationer, og historien har altid vist, at nye stormagters opdukken altid fører til konflikter. Det paradoksale er, at situationen ligner tiden op til Første Verdenskrig, hvor England og Tyskland med vidt forskellige verdensbilleder så hinanden som en trussel og ikke som medspillere.

Det er slående, at en række amerikanske eksperter og tidligere embedsmænd som Joseph Nye fra Har-

BAGGRUND

vard for nylig var i Kina og Japan med det formål at drøfte, hvordan en gentagelse af 1914 kan undgås. Vi får næppe en verden med ét sæt spilleregler, og der kan blive stor uenighed om vægtningen af fx bilaterale og multilaterale konstruktioner. USA har ikke hidtil haft besvær med at leve med Kina – så længe Kina var den lille part. Hvordan bliver det, når Kina bliver den toneangivende på væsentlige områder? Derfor bliver spørgsmålet, i hvor høj grad de forskellige systemer og interesser kan fungere sammen, ja, endog udvikle sig sammen, når Kina bygger på sit eget verdensbillede og – ifølge Kissinger – lader klassiske lærdomme, fx om human autoritet, veje

tungere end udenlandske ideologier i udformningen af indenrigs- og udenrigspolitikken.

Kissinger bruger i sin bog udtrykket *co-evolution* om den strategi, som han mener, Kina og USA er nødt til at etablere for at undgå en klassisk konflikt mellem en opstigende og en faldende stormagt. Allerede nu ser vi, at han har været forud for sin tid, for det er tydeligt, at Kina i stigende grad sætter sin egen dagsorden og maler sit eget verdensbillede.

Hugo Gården er freelance-journalist, bosiddende i det kinesiske økonomiske vækstcentrum Shanghai.

Putins vaklende trone

Jan Jakob Floryan

Ifølge iagttagere vil Putin ikke sidde perioden ud: Regimet er ustabil, det er rådvildt, og selv loyale støtter er begyndt at tænke i alternativer

Samme dag, som Vladimir Putin blev 'genvalgt', den 5. marts 2012, skrev BBC's chefforrespondent, John Simpson, på stationens hjemmeside, at Putin ikke ville holde de seks år, han så generøst har bevilliget sig selv. Simpsons vigtigste argument byggede på demonstrationerne efter Duma-valget i december, da hundredtusinder gik ud på gaderne i Moskva, Skt. Petersborg og i mindre omfang andre storbyer. Putins 'genvalg' blev mødt af uset store protester, der blev slået ned med uset hårdhed.

Under et nyligt besøg i Moskva havde jeg lejlighed til at tale med flere russiske politiske iagttagere, af hvilke jeg her vil fremhæve Lilja Sjevtsova og Pavel Felgenhauer. Sjevtsova, hvis artikler har været offentliggjort i *Udenrigs* senest i 1-2012, er senioranalytiker ved Moskva-afdelingen af den amerikanske forskningsinstitution *Carnegie Endowment for Peace*. Felgenhauer er en fremtrædende uafhængig sikker-

hedspolitisk analytiker og kommentator, ofte i dagbladet *Novaja Gaseta*

Sjevtsovas og Felgenhauers vurderinger af Putins politiske udsigter og af den aktuelle situation var ikke helt sammenfaldende, men havde den fælles konklusion, som også John Simpson drog: Putin vil ikke sidde tiden ud. Regimet er ustabil, det er rådvildt, og selv de loyale støtter er begyndt at tænke i alternativer. Dertil kommer en konsolidering af oppositionen med dannelsen af en National Koordinerende Komité, der kan ses som en skyggeregering.

Sjevtsova peger i sin sociologiske tilgang på en opdeling af den russiske befolkning i tre kategorier: *Modernisterne*, *traditionalisterne* og *'sumpen'*.

15-17 pct af den voksne befolkning hører til *modernisterne*. De bor i storbyerne, dvs. med over en million indbyggere, de tænker europæisk, og deres værdier er pluralisme, retstatslighed, magtdeling og markedsøkonomi. De anser korruptionen

BAGGRUND

for en trussel mod samfundet og dem personligt.

Traditionalisterne befinder sig i den modsatte grøft. Ifølge Sjevtsova er der næsten lige så mange af dem. De ønsker sig en stærk mand i spidsen for staten, og deres holdningsmæssige matrix er sovjetisk. Vægten lægges på magt, stormagtsstatus, nationalisme, ydre ekspansion, imperialismen samt alliance mellem statsmagten og den ortodokse kirke. Her trives også socialismens flokklere om lighed og social samhørighed. Gruppen er på mange måder 'tabt bag af en vogn' i forhold til navnlig den økonomiske udvikling under frie markedsforhold. Den samfundsmæssige model antaget af Putin til ære for *traditionalisterne*, kan siges at være det teokratiske Iran, som Felgenhauer eksplicit henviser til. Sjevtsova nævner et tilsvarende skræmmende forbillede – en 'nordkoreansk' udvikling. Men, føjer hun til, udenlandske modeller er overflødige. Putin er godt i gang med en udvikling, som kan føre landet tilbage til 1930'ernes Sovjetunionen.

Mellem de to grøfter ligger *sumpen*. Det er moderne russiske sociologers og samfundskritikers betegnelse for den befolkningsgruppe, der i zartiden udgjorde vel 90 pct. af befolkningen og blev betegnet som det formørkede folk. Det var først og fremmest massen af analfabetiske bønder. I det moderne Rusland er sumpen af stor politisk betydning. Den kan vælge at tilslutte sig moder-

nisterne, traditionalisterne eller blive delt i fløje. Hvor stor en del af sumpen går til den ene eller den anden side, vil være afgørende for magtforholdet.

Denne styrkeprøve vil kun blive afgjort ét sted er Sjevtsova og Felgenhauer enige om. Det er Moskva og intet andet. Det øvrige Rusland er uden betydning. Et magtskifte skal finde sted inden for Kremles mure eller for foden af dem. Sådan var det også i 1917, da omvæltningerne blev sat i værk og afgjort i den kejserlige residensstad Skt. Petersborg.

I dag er det Moskva. De kejserlige kollegier findes ikke mere, men al den nuværende centraladministration er samlet i hovedstaden og er blevet det i stigende grad under Putin. Hvor Boris Jeltsin havde decentraliseret magten med sit kendte udsagn, at 'provinserne skulle tage så megen magt til sig, som de orkede', har Putin fulgt den modsatte kurs. Centraliseringen har imidlertid gjort ham sårbar, mener Felgenhauer. Putin synes nemlig ikke at tage højde for samfundets opvågning, i alt fald i Moskva, for de 15-17 pct. modernister er ikke lige fordelt over landet. De er koncentreret i Moskva og i Skt. Petersborg. Traditionalisterne og sumpen dominerer resten.

Felgenhauer peger især på, at Moskva er en kolossal og uregerlig urban organisme. Ifølge de officielle statistikker bor der op mod elleve millioner mennesker i byen. Det reelle tal er snarere hen ved tyve mil-

lions. En sådan menneskemængde kan Putin ikke styre. Hvis blot 10 pct. af indbyggerne deltager aktivt i et oprør mod ham, bliver det til millioner mennesker på gader og pladser. Der er, understreger Felgenhauer, kun ca. 30.000 urobtjente, *OMON*, i byen, og selv nu – fx under vinterens demonstrationer – er styret tvunget til at hente forstærkninger fra andre byer. For at kontrollere en menneskemængde på to millioner vil der være behov for i hvert fald 200.000 politisoldater, og de findes ikke.

At indsætte hæren vil ikke være nogen løsning og vil kunne vise sig at være farligt. Rekrutterne er 18-19 år gamle, rene drenge, siger Felgenhauer, og næppe pålidelige, hvis de beordres til at skyde på civile. Pantsertropper kan i et vist omfang føres ind i byen, men er ikke egnede til at bekæmpe en folkerejsning. Den i forvejen overvældende trafik i byen vil bryde helt sammen ved en revolte. Derimod vil metrosystemet efter al sandsynlighed fortsat være i drift og gøre det muligt for oprørerne at flytte sig hurtigt og effektivt. Det kan udvikle sig blodigt, lyder det advarende fra Felgenhauer.

Et storstilet oprør ville være døden for regimet. På to måder: Enten vil gadens styrker feje det væk, eller også vil en del af magtapparatet beslutte sig for at gøre det politisk af med Putin for at redde sit eget skind. Her er vi ved de to afgørende politiske kræfter for Ruslands frem-

tid: oppositionen, støttet af Moskvas folkemasser, og magtapparatets interne spil om at bevare magten og de udstrakte økonomiske privilegier.

Død mand dømmes

Oppositionen undertrykkes heftigt. Vinterens storstilede demonstrationer har imidlertid vist, at regimet ikke kan stille ret meget op mod dem. Derfor er man gået over til præventiv og selektiv sovjetisk undertrykkelse à la Bresjnev. Regimet går målrettet efter nøglepersoner i oppositionsbewægelsen eller grupper, der symboliserer den. Fremtrædende kritikere af regimet chikaneres og ryger ind og ud af fængslerne. Afdøde kan også retsforfølges, for Putins hævngræddighed standser ikke ved graven. Det gælder advokaten Sergej Magnitskij, der gjorde sig gældende som forsvarer i sager om borgerlige rettigheder og blev berømt ved at rejse sag om svindel for \$ 230 millioner. Han ville bevise, at pengene var blevet tilranet af korrupte embedsmænd i samarbejde med mafiaen. At han nok havde ret, fremgår af arrestationen af ham i 2008. Han overlevede ikke opholdet i Moskvas berygtede Butryki-fængsel og døde i 2009. Modangrebet mod ham bestod i anklager om skattesnyd og for at være udenlandsk (dvs. amerikansk) agent, eftersom han arbejdede for det amerikanske advokatfirma *Firestone Duncan*. Nu er det politiets agt at genåbne sagen om

BAGGRUND

skattesvindler, om end det står uklart, hvad man kan opnå ved at føre sag mod en afdød. Formentlig er tanken grundigt at afskrække alle fra at gå i kødet på korrruptionen, som er en vigtig bestanddel af Systemet Putin.

Pussy Riot, guldur og paint box

Hvad angår grupper, der står oppositionen nær eller indgår i den, er det berømteste eksempel Putins angreb på femirock-gruppen Pussy Riot godt bistået af den ortodokse kirkes hierarki. Kirken har nemlig fundet tilbage til sin gamle rolle fra zartiden som styrets forlængede, åndelige arm. Putin er helt åben for dette samarbejde, og derfor lød anklagen mod Pussy Riot-pigerne på gudsbespottelse.

Et afslørende og morsomt træk ved det tætte forhold mellem kirke og regime, blev ufrivilligt afsløret på patriarkatets hjemmeside. Her så man patriark Kiril sidde ved et højtpoleret skrivebord med nogle papirer foran sig. Over håndledet havde han et funklende ur af mærket Breuget til en skønnet værdi af 150.000 kr. Billedet af patriarken og hans ur gik verdenspressen rundt, hvorefter det straks blev fjernet fra hjemmesiden og erstattet af et retoucheret ét. Blot havde munken med paint boxen overset en faktor: Han fik ikke fjernet genskæret fra uret på den højtpolerede skrivebordsplade. Dette vækker minder

om det klassiske eksempel på billedmanipulation fra Stalin-tiden. Her ændres et gruppebillede fra 1926 af Stalin og hans sykofanter til et billede af Stalin alene. De faldt alle fra én for én.

Forløjelse og forstillelse er ligeledes stærke kræfter bag den buldrende utilfredshed i den veluddannede borgerlige klasse i Moskva, modernisterne. Det er Felgenhauer og Sjevtsova enige om. Den åbenlyse og skamløse løgn er en af pillerne under Putins trone. Løgnerne udspreddes af medierne, der for det langt overvældende flertals vedkommende kontrolleres af staten via gasgiganten *Gasprom* eller af oligarker, der følger Putins bud af hensyn til deres store økonomiske interesser. Enkelte medier operer uden for denne skjulte censur. Det er nyhedsbureauet *Interfax*, radiostationen *Ekho Moskvy* (Moskvas Ekko), *Novaja Gaseta* (Den Nye Avis) og enkelte andre, der alle udmærker sig ved at have en meget ringe, elitær rækkevidde og derfor at være ufarlige for systemet. Det gælder også det frie engelsksprogede dagblad *Moscow Times* pga. sproget, om end mange af modernisterne kan læse det og gør det.

Løgnerne fungerer fint over for sumpen, hvis kendetegn er intellektuel afstumpethed. Modernisterne kan ikke blot se igennem den, men hader den som det magtinstrument, den er. Traditionalisterne er heller ikke tilfredse. De ønsker sig nemlig mere, end Putin leverer i øjeblikket.

Endnu strengere straffe, endnu mere imperialisme og chauvinisme, endnu hårdere fremfærd over for systemkritikere og forskellige minoritetsgrupper. Fortegnelsen over love, som går meget vidt i den retning er lang. Således kategoriseres personer ansat af eller med tilknytning til udenlandske (læs: vestlige) lande som 'agenter'.

Forrædere, terrorister, bøsser

Sjevtsova fortsætter opremsningen af nye love og lovforslag. Loven om højforræderi er blevet markant skærpet, så blot kontakt til en udlænding (vesterlænding) kan henføres under dens paragraffer. Den vil typisk kunne blive bragt i anvendelse over for medlemmer af miljøorganisationer, der samarbejder med eller udveksler data med tilsvarende organisationer i Vesten. Videre drejer det sig om loven om ekstremisme. Den er blevet udvidet og gjort så upræcis, at næsten enhver handling – den være sig fysisk eller intellektuel – kan dækkes af dens gyldighedsområde. At organisere demonstrationer mod Putin er klart en ekstremistisk aktivitet. Oppositionsledere kan snildt dømmes for den, og i forvejen er deltagelse i demonstrationer – som oppositionen sjældent får tilladelse til – strafbar og kan pålægges bøder svarende til \$ 300. Det er ubetaleligt for de fleste russere.

Under behandling er også en skærpende af loven om blasfemi, så en op-

træden som Pussy Riots vil kunne takseres endnu hårdere. Det sker i fuld forståelse med den ortodokse kirke, der ikke vil sky nogen midler til at fastholde sit noget smuldrende greb om befolkningen. Kirken fik en storhedstid efter sovjetsocialismens fald, men siden har moderniseringen undergravet dens magt blandt de veluddannede. Senest er gennemført en lov mod seksuel propaganda, forstået som homoseksuel propaganda. Klapsalver fra kirken og traditionalisterne.

Alvorligere end indgrebet mod denne marginale del af befolkningen er tiltag rettet mod internettet. Nettet er meget udbredt blandt modernisterne og giver ubegrænset adgang til internationale nyhedsstrømme, sociale medier og andre kontaktfora. Internt i Rusland fungerer internettet som effektivt medium til at koordinere oppositionelle aktiviteter. Det prøver regimet at standse eller begrænse. Det er alle disse stramninger, som får Sjevtsova til at tale om 1930'erne. Det er imidlertid ikke nok for traditionalisterne.

Derfor må Putin trække den sædvanlige kæphest af stalden: Udlændet og navnlig USA, der nu lægges for had i de statslige massemedier. Rusland skal igen være en stormagt, som alle må regne med og frygte. I 2007 sagde den (også nuværende) russiske udenrigsminister Sergiej Lavrov i et interview med *Der Spiegel*: "Vi ønsker jo, at man skal lytte til os". Problemet er blot, at russerne

BAGGRUND

ikke råder over de nødvendige resourcer. Den russiske økonomi er monokulturel og fuldstændig afhængig af energiråvarerne. Olie og gas står for 60 pct. af landets valuta-indtægter. Den anden kilde af betydning er våbeneksport. Putins økonomiske opsving toppede i 2008 og førte til et overskud på forbundsbudgettet på 0,8 pct.. Under finanskrisen i 2009 faldt bruttonationalproduktet med 8 pct. Det hang ene og alene sammen med udviklingen i prisen på olie og dermed gas. Denne tendens er nu taget af, og i øjeblikket ligger prisen på \$ 110 per tønde og den forventede økonomiske vækst på 2-3 pct., hvilket betegnes som stagnation. Det russiske forbundsbudget er beregnet ud fra en pris på \$ 117 per tønde, skriver kenderen af russisk økonomi Anders Åslund (*Udenrigs* 1/2012). Holder prisen sig på det niveau, vil underskuddet på budgettet vokse, og den fremtidige udnyttelse af skiffer i USA og flere europæiske lande kan forårsage et prisfald, der vil kunne koste Putin magten i løbet af en nat, mener Sergej Guriev, der er rektor for den nyoprettede private Økonomiske Skole i Moskva og medlem af en ekspertgruppe nedsat af ministerpræsident Medvedev og kaldet 'åben regering'. Det vil påvirke det russiske statsbudget markant og forklarer, hvorfor russiske energiselskaber som *Gasprom*, *Rosneft* og *Lukoil* prøver på at snige sig ind på europæiske markeder. Det er salget til

forbrugerne, der skal redde fortjenesten.

Obsternasige Rusland

På denne måde bliver energiens rolle som sikkerhedspolitisk faktor mindre. Derfor er store udenrigspolitiske fagter påkrævet. En velegnet scene til det er FN's Sikkerhedsråd, hvor Rusland sammen med Kina indtager rollen som de store nejsigere, der reelt har gjort rådet uarbejdsdygtigt. Her kan Rusland stadig optræde magtfuldt; Ruslands væsentligste udenrigspolitiske middel til selvhævdelse er at tirre USA. Det har også den fordel, at det er billigt. At være obsternasig og satse på energi som våben er nogle af de få virkemidler i Putins hånd. Det nukleare arsenal, som stadig er i par med det amerikanske (hvis det virker) kan ikke opveje Ruslands økonomiske ubetydelighed internationalt set. Det påpeger den tidligere danske ambassadør i Moskva Per Carlsen og nævner, at den russiske økonomi kun er fire gange så stor som den danske.

Putin og hans regime har udenrigspolitisk besluttet sig for at være komplet ligeglade med, hvad Vesten måtte mene om deres adfærd. Under præsident Boris Jeltsin kom traditionalisterne og en god del af sumpen til den opfattelse, at Rusland dansede efter Vestens pibe. Putin markerede en grundlæggende ændring i forholdet til Vesten i sin

tale ved Münchener Sikkerhedskonferencen i 2007, der kom som en ubehagelig overraskelse for Vesten, der var begyndt at se Rusland som en partner.

Lederen af *Carnegie*-instituttet i Moskva, Dmitrij Trenin, inddeler Putins udenrigspolitik i fire perioder (Dmitrij Trenin: *The Putin doctrine*, *The Security Times*, februar 2013). Den 1. er de indledende par år af hans regeringstid, hvor det gjaldt om en alliance med USA og et 'europæisk valg' af økonomisk model. Den 2. kom i midten af det første årti og blev klart tilkendegivet ved talen på sikkerhedskonferencen i München i 2007. Trenin kalder den 'defensiv selvhævdelse'. Den 3. fase begyndte med en genstart af forholdet til USA og søgen efter 'moderniseringsressourcer' i Vesten, dvs. investeringer. Den 4. fase falder sammen med Putins genindtagelse af præsidentposten, og benævnes af Trenin 'suverænisering', hvilket betyder forsøg på at gøre sig storpolitisk gældende. Sovjetimperiet er forbilledet.

Trenins inddeling peger på en stigende kurve af selvhævdende aggressivitet, som krigen mod Georgien i august 2008 er et eksempel på. Det sker dog samtidig med, at den russiske regering reelt har måttet afgive kontrollen over Tjetjenien og det øvrige Nordkaukasus til islamister.

Felgenhauer ser i lighed med Trenin Putins nuværende udenrigspoli-

tik som møntet på at genvinde det sovjetiske imperium. Det gælder ikke blot de svage stater i Centralasien, men sågar NATO- og EU-medlemmerne Estland, Letland og Litauen. Genoprettelsen af imperiet er den dominerende målsætning, og alle tanker om alliance med Vesten er aflivet. Vestlige politikere betragtes som forrædere, og dette synspunkt propageres ivrigt af medierne. Tilnærmelsen til Vesten under Jeltsin sås som en garanti mod et autoritært tilbagefald, men det er netop i gang nu. Efter en relativ mildning under Medvedev er Putin nu tilbage med sine koldkrigs-lignende udfald og i øvrigt personlig latterliggørelse af europæiske regeringschefer bortset fra Angela Merkel på grund af Tysklands magtfuldhed og af Silvio Berlusconi på grund af dennes skurkagtige natur så lig Putins egen. Barack Obama er af gode grunde også undtaget. Den nye linje i russisk politik betyder, at vestlig kritik af Ruslands optræden i den syriske krise eller af de interne skærpselser rettet mod borgerrettighederne er som vand på en gås.

Ligegyldighed som politik

Putin og hans kumpaner har besluttet sig for at være ligeglade. Negligeringen af Vesten næres i øjeblikket af Europas økonomiske krise, USA's betydelige budgetproblemer og den paralyserende uenighed om løsningen af dem. Dermed er det liberale

BAGGRUND

demokratis tiltrækningskraft blevet svækket. Så er det bedre med et 'styret demokrati', som er Putins bud på det politiske system i Rusland, og som sumpen gerne vil affinde sig med. Set fra modernisternes side kommer dertil, at Vesten synes ligeglad med forandringer i Rusland og snarere foretrækker *status quo*. Måske fordi store og voldsomme forandringer, som der kan blive tale om, når Putin styrtes, vil tilføre international politik for megen uforudsigelighed.

Regimets ligegyldighed over for Vesten er del af dets overlevelsestrategi, mener Sjevtsova. Mottoet er simpelt: Hvis vi åbner vinduet til Vesten på klem, vil folk kræve det åbnet helt og det samme med døren. Det er hvad hun kalder Gorbatsjovsyndromet. For megen åbning, for megen frihed og dermed systemets endeligt. Det har Putin taget ved lære af.

Vladimir Putin er en KGB-oberst og tidligere pladshund i Dresden, hvor han på sin egen krop oplevede Østtysklands sammenbrud. Siden kom han takket være skæbnens og navnlig sine velgøreres gunst til magt og ære. Først var det Leningrads/Skt. Petersborgs demokratisk valgte overborgmester Anatolij Sobtjak og siden præsident Jeltsin, der kårede ham til sin efterfølger. Til at begynde fulgte han Jeltsins demokratiske spor i det store og hele. Langsomt, langsomt, men beslutsomt begyndte Putin at vise tænder

og handle i overensstemmelse med sin KGB-natur.

Mod korruption – med måde

Han har oprettet og skabt et magtsystem, der synes klippefast, urokkeligt og pålideligt. Det er ingen af delene, er Sjevtsova og Felgenhauer enige om. Den politiske situation i Rusland sammenligner Sjevtsova med en kedel, hvor vandet koger voldsomt, men låget holdes tæt på plads. Hun kalder Putins politiske kurs for 'selvmorderisk statskunst' og citerer den engelske historiker Arnold Toynbees monumentale værk *A Study of History* for sentensen om, at civilisationernes forfald indtræffer på grund af deres elitors dumhed. Felgenhauer formulerer det på den måde, at "Rusland bevæger sig i en helt forkert retning. Det er destruktivt".

Udviklingen fører i praksis til hektisk aktivitet i flere retninger. Undertrykkelsen af oppositionen er en af dem. Den anden er mådeholdne udrensninger i egne rækker og på topposter for korruption og svindel. Det tager kegler hos sumpen, traditionisterne mener, at det er for lidt, modernisterne gennemskuer det. En tilsyneladende kampagne satte ind i oktober med afskedigelsen af forsvarsminister Anatolij Serdjukov med påstand om svindel med \$ 100 millioner, og flere fulgte. Kampagnen ændrer ikke ved, at iflg. meningsmålinger er korruption ryk-

ket op fra en tiendeplads til en tredjeplads på listen over russernes bekymringer.

Afsløringerne kan give en vis popularitet, men der er kun tale om lejlighedsvis og sporadiske nedslag på korruption og svindel i bureaukratiet. De må på ingen måde forvandles til en målrettet og effektiv kampagne, sådan som Putin lover det, og sådan som Medvedev forsøgte at gøre. Forklaringen er simpel. Korruptionen er en central del af Systemet Putin. Det er på den måde, herskeren køber sig loyalitet på. Derfor gennemsyrrer den straffrie korruption politik og stat, knytter tætte bånd til den kriminelle verden og har et symbiotisk forhold til oligarkerne. "Meget af det, der kaldes korruption, er blevet formaliseret, hvis ikke legaliseret", lyder det fra *The Economist*.

Systemet Putin

Putins politik i de sidste 12 år har ført til, at det politiske landskab bedst kan sammenlignes med Sahara, siger Sjevtsova. Oppositionen er kuert og undertrykt, mens ingen andre vover at tale højt om det, alle ved. Korruptionen er altomfattende fra hospitaler over færdselspoliti til de højeste statsembedsmænd. I et sådant samfund og under et sådant styre indtræder imidlertid, hvad Sjevtsova kalder 'de utilsigtede konsekvensers lov'. Det vil sige, at korruptionen, hvor nyttig den end måt-

te være for Putin til at fastholde magten, undergraver den på længere sigt. Repressionen får samtidig trykket i den samfundsmæssige vandkoger til at stige og stige. Der er ifølge Sjevtsova tale om en klar svækkelse af systemet.

Positivt for Putin er, at han stadig nyder støtte hos en pæn del af sumpen og traditionalisterne. De sidstnævnte har dog alternativer i skikkelse af Gennadij Sjiganovs kommunistparti og Vladimir Sjirinovkijs fascistiske nationaldemokrater. Men blandt modernisterne er ordet revolution for første gang i 70 år kommet på tale. Det er en reaktion på, at regimet har besluttet at forlænge sin levetid i tolv år fra 2012. Det er to præsidentperioder til Putin.

Derfor Putins bestræbelser på at lukke det halvåbne vindue til demokratiet, og det sker ved hjælp af selektiv undertrykkelse. Denne rigide kurs har imidlertid sin egen logik: Er man først begyndt, kan man ikke standse. Derfor peger den ovenfor omtalte lov i retning af en undtagelsestilstand i Rusland, der hele tiden må udvides med nye stramninger. Enhver tøven vil være at give efter for oppositionens krav. Traditionalisterne bifalder Putins stramninger, men råber hele tiden på mere. På denne måde er Putin fanget i sin accept af korruption og udviklingen mod undtagelsestilstand. Det giver ham meget lidt politisk manøvrerum, der indsnævres yderligere af de lurende økonomiske vanskeligheder.

Imiterende autoritarisme

Putins regime har undergået en mutation fra konkurrerende autoritarisme til imiterende autoritarisme, forklarer Sjevtsova. Den første version tillod en vis politisk konkurrence, så længe den ikke truede regimet. Var der tegn på det, blev truslen elimineret, som det skete med olieoligarcken Mikhail Khodorkovskij, der den dag i dag vansmægter i en sibirisk arbejdslejr.

Den imiterende autoritarisme lader som om de demokratiske og retsstatslige mekanismer fungerer. Der holdes valg, domstole afsiger domme, politiet efterforsker forbrydelser, og der findes flere partier. Virkeligheden er dog en anden. Valgene er mere eller mindre afgjort på forhånd ved 'suggestive' valgkampagner, køb af stemmer eller direkte stemmefusk. Domme afsiges, men i alle sager, hvor der er indblandet politik eller som rejses efter antiterror- eller spionage love skrives dommene ikke af dommerne. Politiets efterforskning er måske effektiv, når det gælder de små fisk, men bagmændene, mafiabosserne og topembedsmændene er normalt undtaget.

Der er flere partier, men kun ét der betyder noget: Putins Forende Rusland. Sijrinovskij får lov til at råbe højt op og stille vidtgående forslag, men ender altid med at stemme for Putins forlæg. Oppositionen mener, at regimet holder liv i ham og hans

parti, fordi hans råben og skrigen er nyttig til at holde de mest aggressive blandt traditionalisterne tilfredse. Sjuganovs kommunister er en mere ægte opposition, men så længe de holder sig på 10-12 pct., er de ufarlige og kan tolereres.

Den politiske opposition er næsten udraderet. Putin viser nu med Sjevtsovas ord sit hæslige fjæs uden make-up for traditionalisternes skyld og drevet af undertrykkelsens egen logik. Men regimet er ikke glad for traditionalisternes krav om endnu mere hæslighed. Ikke af kærlighed til demokratiet, men fordi det ikke kan lide blod og stoler ikke helt på magtapparatet. Begynder der først at flyde blod, vil styret ikke have magtmidler til at standse det.

Derfor er regimet ikke indstillet på storstilet blodsudgydelse, siger Felgenhauer og mener ligefremt at der i sikkerhedstjenesten FSB, der er en af grundpillerne i Systemet Putin, er overvejelser i gang om, hvordan man kan slippe af med ham for at redde sig selv. For de høje og højere FSB-funktionærer er det et spørgsmål om at overleve om ikke fysisk så i den velstand, korruptionen har givet dem. Derfor vil en udskiftning af Putin kun være en ringe pris at betale for stadig at beholde magten og alle dens søde privilegier.

Putins eget image og renommé er stærkt falmende. Ved sin tiltræden i 2000 var han en fornyelse. Han var ung, adræt, ikke plettet af demokratiets udskejelser, en handlingens

mand, der tog fat på problemerne med energi. En karismatisk aura omspandt ham, siger analytikeren Lev Gudkov fra opinionsinstituttet *Levada Centre* til *The Economist*. Auraen var et rent tv-produkt, siger han.

I dag ser det anderledes ud, og blandt den uddannede bybefolkning hånes han og ses som en magtsyg KGB-oberst. Ingen af hans *stunts* hjælper mere. Tidligere kunne han få selv de unge og uddannede til at juble, da han i 2003 overværede en koncert med Paul McCartney på Den Røde Plads. Kvinderne dånedede, da han i bar overkrop galoperede derudad på den russiske steppe på en hingst.

I dag prøver han sig stadig med sine pr-tricks. Den franske skuespiller Gérard Depardieu får under megen mediebevågenhed overrakt et russisk pas. Putin ville også igen vise sig som den macho, han gerne vil være, og samtidig opdyrke en grøn profil. Han lod sig kaste ud fra et fly med en paraglider med det formål at få en flok traner til at følge sig til et andet og bedre habitat. Til russernes store moro fulgte kun én trane præsidenten. Til gengæld siges han at have pådraget sig en rygskade, og det har givet anledning til en uventet og uhørt diskussion om hans helbred og dermed politiske holdbarhed.

Moskva som Putins Achilles-hæl

Felgenhauer henviser til undersø-

gelser, hvoraf fremgår, at 60 pct. af moskovitterne er utilfredse; for Rusland som helhed er tallet 30 pct., og selv ifølge officielle tal vandt Putin ikke flertallet i Moskva ved præsidentvalget. Sjevtsova supplerer med, at omkring 17 pct. af moskovitterne er parate til væbnet kamp mod regimet. Vreden skyldes blandt andet, at priserne i byen er steget med 12-17 pct. i løbet af det sidste år; i provinserne med op til 45 pct. Tålmodigheden er tyndslidt, og kun en pct. af moskovitterne siger, at de ingen økonomiske problemer har med at skaffe sig mad, opretholde deres datjaer, holde bil, købe elektronik og have en god boligstandard.

Eftersom al russisk politik afgøres i Moskva, står Putin svagt, idet han har ringe støtte i byen. Oligarkerne kan han ikke forlade sig på, for de vil følge enhver, der kan sikre deres økonomiske interesser. Putins økonomiske politik går ud på at kontrollere alle ressourcerne, og her spiller energien en nøglerolle. Derfor har han indsat sin 'brigade' i lederstillinger i *Gasprom* og *Rosneft*, men resultatet er en fusion af business og politisk magt, så man ikke ved, hvornår disse selskaber handler som kapitalistiske foretagender, og hvornår de er politiske redskaber for styret. Det russiske erhvervslivs og nok så meget oligarkernes mistilid til styrets stabilitet viser sig i en kolossal kapitalflugt, der i 2011 androg \$ 84 milliarder.

Sikkerhedstjenesten FSB er hans

prætorianergarde og muligvis i stand til at forhindre et paladskup, men på ingen måde at slå et folkeligt oprør i Moskva ned. Hertil kommer – påpeger Sjevtsova – at sikkerhedsstyrkerne og militæret savner en social basis. Felgenhauer peger på den jugoslaviske diktator Slobodan Milošević' fald, da politiet skiftede side. Selv oplevede jeg den ukrainske Orange Revolution i 2004. Af betydning var her, at Ukraines forsvarsminister klart slog fast, at hæren ikke vil angribe demonstranter. Kommer der i Moskva 1-2 millioner mennesker ud på gaderne med det klare mål at vælte styret, vil det miste kontrollen over situationen.

National Komité

Ser man på oppositionen, er det på det sidste lykkedes den at finde sammen. Det er naturligvis ikke sket i Dumaen, hvor den kun er sparsomt repræsenteret, men i det borgerlige samfund uden om staten. Den Nationale Koordinerende Komité blev dannet i november 2012. Den omfatter en række fremtrædende oppositionelle og bemærkelsesværdigt fra forskellige politiske grupperinger. Komiteen blev valgt på demokratisk vis. 97.712 borgere meldte sig som vælgere, og heraf afgav 83,7 pct. deres stemmer. Den største stemmesluger blev Aleksej Navalnii, bloggeren som satte sig i spidsen af den elektroniske mobilisering ved vinterens demonstrationer. Dernæst

kom forfatteren Dmitrij Bykov efterfulgt af tv-værtinden Ksenia Sobtjak, datter af Skt. Petersborgs tidl. overborgmester Anatolij Sobtjak og berømt fra filmen *Tyve og ludere*. Hun kaldes gerne Ruslands Paris Hilton.

En anden berømtthed i Komiteen, men af den intellektuelle art, er aserbajdsjaneren Gary Kasparov, der som sovjetisk stormester i skak og i 1985 verdensmester ikke behøver nogen introduktion. En kendt politisk skikkelse er Ilja Jasjin, som er leder af den liberale bevægelse *Solidarnost*. Videre er Venstrefrontens koordinator Sergiej Udaltsov medlem. Han har været anholdt sammen med Navalnii og Jasjin for deltagelse i 'ulovlige' demonstrationer. Tre socialrevolutionære er med i Komiteen: Brødrene Gudkov og Oleg Sjeinin. Skuespillerne Mikhail Sjats og Tatjana Lasareva er ligeledes medlemmer og danner den klassiske forbindelse til kunstens verden. Af ganske særlig kaliber er Andrej Illarionov. En fremtrædende økonom, der i årene 2000-2005 var Putins økonomiske rådgiver og sherpa ved G-8-møderne. I forbindelse med sin fratreden erklærede Illarionov: "I år er Rusland blevet et andet land. Det er ikke længere et demokrati. Det er ikke længere frit". Det skal tilføjes, at yderligere to medlemmer af Komiteen er blevet valgt så at sige in absentia – de sidder i fængsel.

Felgenhauer kalder Komiteen *RevKom*. En betegnelse hentet fra bolsjevikernes sprog: Revolutions-

komité. De tiltog sig al udøvende, dømmende og lovgivende magt under borgerkrigen. Den moderne RevKom eller skyggeregering har en større demokratisk legitimitet end Putins regime. Den er nemlig fremgået af reelle og frie valg, nøje overvåget af en central valgkommission og diverse græsrodsorganisationer. Sociologen og eliteforskeren Olga Krisjtjanovskaja taler om 'en fuldt seriøs politisk kraft'

Felgenhauer er både optimist og pessimist, hvad angår Komiteen og Ruslands fremtid. Selv kilder i FSB peger på Navalnij som en mulig næste hersker og Putins afløser, men, føjer Felgenhauer til, overgangen vil være fra én zar til en anden, ikke til demokrati. "Rusland vil ikke være et rart sted efter revolutionen," slår han fast, "men der er intet alternativ". Det er mangelen på klare muligheder efter Putin, som er et afgørende problem. Alle – d.v.s. moderisterne – er enige om, at han skal væk, men hvordan? Putin selv er ganske rundt på gulvet, mener Guriyev, der siger, "at Putin og hans styre ikke har nogen alternative strategier eller forslag til løsninger. [...] Hvis olieprisen falder, vil alt her ændre sig fra dag til dag. Det kan blive en udløsende faktor for protestbevægelsen". Det eneste, "der er tegn på, er, at Putin ikke har tænkt sig at søge kompromisser eller give efter

for nogen form for folkeligt pres. Tværtimod", lyder det fra Boris Kagarlitskij, der leder instituttet for Globalisering og Sociale Bevægelser.

Efterskrift

Den tidligere oligark og skarpe kritiker af Putin Boris Beresovskijs død i London er tankevækkende. Beresovskij var tæt allieret med den afhoppe KGB-agent og Putin-kritiker Aleksandr Litvinenko, der blev myrdet i London med det radioaktive stof Polonium-210. Efterforskningen peger på Moskva, men kan ikke komme til bunds i sagen, da Rusland nægter at lade den hovedmistænkte afhøre. I sig selv et indicium. Et andet uopklaret mord gælder den stærkt kritiske journalist Anna Politkovskaja, der gravede den russiske hærs forbrydelser i Tjetjenien frem. Talrige andre kan nævnes.

Jan Jakob Floryan er cand. scient. pol & art. og mangeårig DR-korrespondent herunder i Moskva.

De vigtigste kilder til artiklen er oplæg af og samtaler med Lilja Sjevtsova og Pavel Felgenhauer, Moskva 29. og 30. november 2012. Lydoptagelserne fra møderne er venligst stillet til rådighed af Thomas Hjortsø, Radioavisen, DR.

Artiklen kan i en lidt længere version og med noter læses på www.jjfloryan.dk

På afgrundens rand

Rasmus Glenthøj

1814 – året hvor Danmark blev en småstat. Om danskernes store og glørværdige nederlag

Hvis man ikke kan få det, man elsker, må man elske det, man har fået. Til næste år kan Danmark således med pomp og pragt fejre ikke blot et, men hele to store og glørværdige nederlag. Ved skæbnens ironi er 2014 både 150-året for nederlaget i 1864 og 200-året for 'tabet af Norge'.

Der er imidlertid et misforhold i betydningen, som de to årstal traditionelt er blevet tillagt.

Året 1864 er mejslet ind i dansk selvforståelse. Hvis man skal forklare noget om Danmark, så henviser man blot til dette årstal, der tjener som en form for universalforklaring på alt. Det er ikke uden grund. Tusinder faldt, drømmen om Danmark til Ejderen brast, og staten blev, hvis man ser bort fra bilandene i Nordatlanten og sukkerøerne i Caribien, en nationalstat.

Historien vil samtidig vide, at det var her, at Danmark blev en småstat og småstatsmentaliteten opstod. Dette sidste er imidlertid en misforståelse, som vi skal vende tilbage til.

1814, derimod, har stået i 1864's skygge. Det er paradoksalt, da 1814 uden sammenligning er det største territoriale, økonomiske og ressourcemæssige tab i statens historie, mens året må dele sejrsskamlen med 1864, når det gælder det største befolkningsmæssige tab. Den vigtigste årsag til dette misforhold er, at mens 1864 var et nationalt nederlag, der efterlod 200.000 dansksindede slesvigere syd for den nye grænse, så var 1814 en dynastisk og statsligt katastrofe.

1814 passer hermed ikke ind i det nationale narrativ, der har præget dansk historieskrivning siden 1800-tallet. Historiefaget blev professionaliseret i kølvandet på de prøjsiske bank, som landet fik i 1864. De første professionelle historikere tilhørte dermed den første generation, der var opvokset i en nationalstat. Det fik dem til at overføre denne på en fortid, hvor staten hverken var lille eller national. Denne historiske arvesynd har præget danskerne lige siden og i sandhed gjort fortiden til

et fremmed land. Med hvad skete der egentlig i 1814 og hvad betød det?

Tre gange i historien har den danske stats eksistens reelt været på spil. Den første gang var under den kongeløse periode i 1330'erne, den anden var under svenskerkrigene 1657-1660, og den tredje gang var i 1814. Her slog den svenske kronprins, Karl Johan, Danmarks bagdør ind og besatte hertugdømmerne. Hans officielle krav var afståelsen af Norge, men overfor sine allierede fremlagde han den ene efter den anden plan for at sønderlemme hele den danske stat. Sverige ønskede sig Sjælland, mens Jylland enten kunne blive til et selvstændigt 'kimbrisk' rige eller blive indlemmet i Prøjsen eller en anden nordtysk stat.

Fred for enhver pris var nødvendig, og Frederik den Sjette valgte derfor at bryde kongeloven og afstå sit norske rige til den svenske arvefjende. Som et plaster på amputationen af Norge gav Sverige den danske stat Svensk Pommern. Danmark bibeholdt dog de tre oprindeligt norske bilande, Grønland, Island og Færøerne. Historien har lige siden gået, at det var den snu danske forhandler, der tog sin svenske modpart ved næsen. Senere opstod myten om, at det skyldtes britisk indblanding. Sandheden er, at årsagen til man i dag i Danmark kan diskutere storskalalov, uran og olie i Grønland, er, at Karl Johan i 1814 eksplicit bad om Fastlandsnorge.

Med Freden i Kiel skulle man tro, at den hellige grav var vel forvaret. Men i Norge rejste den danske tronfølger Christian Frederik oprørsfanen i den norske nations navn. Svenskerne slog bak, da de ikke helt uden grund mistænkte danskerne for slet spil. Det fik Prøjsen og Spanien til at nægte Danmark fred, mens Storbritannien og Rusland afviste at ratificere de aftaler, der var indgået. Imperiets skæbne var stadig på spil, og Frederik den Sjette måtte med hatten i hånden drage til Wien, hvor kontinentets fyrster samledes for at skabe et nyt Europa.

Tabet af Norge

Det danske imperiums enehersker var imidlertid ikke kun truet af russiske kosakker i hertugdømmerne, en intrigant Karl Johan og en uafsluttet krig med det meste af Europa. Tronen valkede også under Frederik. Den danske elite var forbundet med nordmændene gennem sprog, kultur, familie, uddannelse og økonomi. 1814 var ikke kun et chok og en fundamental omvæltning. Året skabte hos dannede danskere sorg, skam og en bitterhed vendt mod monarken og hans rådgivere, der blev givet ansvaret for katastrofen. Men modsat 1864, så forhindrede censuren offentligheden i at udtrykke sine holdninger frit.

Danskerne støttede fuldt og fast 'den norske sag' og drømte sødt om tvillingerigernes genforening. Chri-

stian Frederik blev set som en romantisk helt, der ledte et helt folks frihedskamp, mens danskerne på tværs af landsdele og sociale lag vendte Frederik den Sjette ryggen. Allerede før Freden i Kiel blev der sat spørgsmålstejn ved enevælden. Med henvisning til, at riget var rystet i sin grundvold, skrev grev Holstein-Holsteinborg ved nytår 1814 en skitse til en fri dansk forfatning. Den gode greve var i disse måneder ikke alene i dette ønske, der blev forstærket af begivenhederne i Norge. Fra svensk side forsøgte man få fjernet den oprørske prins fra den danske arvefølge. Men selvom Danmarks overlevelse stod på spil veg monarken tilbage. Kongen frygtede for revolution i en hovedstad, hvor man diskuterede at afsætte Frederik til fordel for den norske frihedshelt. København var i denne tid fyldt med løbesedler, der krævede en ytringsfrihed og en fri forfatning.

Danskere mere danske

Imperiets nye miniputstatus medførte en metamorfose for den danske selvforståelse. Man vendte sig indad og forsøgte at generobre Norge i Danmark ved at opbygge en ny åndelig selvrespekt og selvhævdelse. Mens staten skrumpede så voksede nationalfølelsen. Mænd som grev Holstein-Holsteinborg forsøgte efter det ydmygende nederlag at revitalisere nationen politisk, men her spærrede Frederik den Sjette med

de konservative stormagter i ryggen effektivt vejen frem.

Den ånd, der opstod i 1814, kom derfor i stedet til udtryk igennem en kulturnationalisme, hvor kunstnere, intellektuelle og videnskabsmænd forsøgte at genrejse og genføde nationen. Slægten fra 1814 var præget af nederlaget og for den gjaldt det at sikre nationens overlevelse og selvstændighed. Folket måtte ligne sig selv, ikke efterbe andre, men lære sig selv at kende. Som sande romantikere søgte man tilbage i historien for at finde forbilleder og et fundament for nationen.

Ligesom på resten af kontinentet, var disse kulturelle reformatorer konservative, men deres idéer om nationen kom til at bane vejen for en ny opfattelse af folket. De konservatives opgør med 1700-tallets kosmopolitiske tanker til fordel for dansk-nordisk nationalopdragelse fik dramatiske konsekvenser, da den yngre liberale generation i 1830'erne byggede deres politiske forestillinger om folket på de konservatives kulturnationalisme. Når eliten i en multinationalstat, som den danske, kombinerer liberalisme med nationalisme, så er den dømt til at dø. Ånden fra 1814 førte i fællesskab med statens demokratisering til Dybbøl og Als.

I et europæisk perspektiv spillede Danmark en statistrolle på Wienerkongressen, men fra et dansk synspunkt var det afgørende at være til stede, da det europæiske pulsespil

blev lagt. Allerede før kongressen åbnede, så situationen lysere ud. Briterne havde ratificeret Freden i Kiel, ligesom man fik fred med Prøjsen mod at afstå det ny erhvervede Pommern til fordel for miniputertugdømmet Lauenborg og klingende mønt i den gabende tomme danske statskasse.

I Wien var fire ting på spil. For det første at få russerne til at ratificere freden mellem de to lande og rømme hertugdømmerne, da besættelsen udpinte folket og truede staten. For det andet at tvinge Sverige til at leve op til dets forpligtelser. For det tredje at forhindre, at det danske imperium, som det skete med andre af Napoleons allierede, blev parteret eller opløst. For det fjerde at varetage statens interesser i forhold til nyordningen af Tyskland, som imperiet gennem Holsten var en del af.

På trods af store vanskeligheder, så lykkedes det at komme i hus med alle fire mål. Frederik den Sjettes personlige tragedie, stormagternes interesse i at bibeholde en lille magtesløs stat ved Østersøens indsejling og i at forhindre Prøjsen i at få den fremragende havn i Kiel sikrede det amputerede miniputimperium dets eksistens.

Miniputimperiet

Afståelsen af det gigantiske Norge gjorde geografisk set Danmark til Napoleonskrigenes største taber. I et Europa, hvor der var blevet færre og

større stater, var den danske stat skrumpet både befolkningsmæssigt, territorielt, militært og økonomisk. Det danske miniputimperium var nu som Gullivor i kæmpernes land, hvor det gjaldt om ikke at blive trådt på. Omvendt betød adskillelsen fra Norge, at den danske stat blev mere kompakt, og hermed lettere at forsvare, end den tidligere havde været.

Kontrasten til den danske stat før Napoleonskrigene, hvor økonomien havde boomet i den florissante periodes København, kunne dårligt være større. Staten havde været en stat af anden rang, der i et vist omfang kunne føre en selvstændig politik. Efter 1814 var Danmark en stat af fjerde rang, der udelukkende levede på stormagternes nåde. Dette skyldtes ikke alene det enorme tab af territorium, befolkning og ressourcer, men også tabet af flåden i 1807, der tidligere havde gjort Danmark til en attraktiv allieret. Ondt blev til værre, da staterne omkring Danmark fik vokseværk. Den gamle diplomat Georg Rist sagde slående, at den danske stats udenrigspolitik var, at man ikke havde nogen udenrigspolitik.

Heri havde han ret. Udenrigspolitik var det den kurs, som Danmark førte, da alle erkendte, at staten intet formåede ved magt, men måtte indrette sig efter det store udland. Kræfterne måtte i stedet samles indadtil. Ideen om at erobre den jyske hede som kompensation for det

BAGGRUND

ydre tab, blev allerede lanceret og iværksat i årene efter 1814. Håbet om en genforening med Norge levede i de første år, men det var kun fantasier, der drømte om militær genrejsning og krig mod Sverige. Den danske stat var blevet en småstat med en tilhørende småstatsmentalitet.

Statens befolkning var faldet til halvanden million, hvoraf en lille million boede i Kongeriget. Den tilbageværende dansk-tyske stat er gået over i historien som helstaten, hvilket glimrende indfanger den politik, som regeringen forsøgte at føre. Nemlig en politik, der ønskede at holde hele staten samlet. Enevældens statsmænd tænkte hverken nationalt eller regionalt, men ud fra den samlede statsdannelse.

Før 1814 havde danskerne og nordmændene tilsammen udgjort et flertal på 75 procent af statens befolkning, der var dansksproget og nordisk. Frederik den Sjette så sin stat som en skandinavisk stat og havde netop derfor afvist et russisk tilbud om at bytte Norge til fordel for store dele af Nordtyskland og Holland. I 1814 blev det 'nye' Norden skabt; spørgsmålet var blot hvor Danmark hørte til. Med 'tabet af Norge' og tildelingen af Lauenborg blev det indbyrdes dansk-tyske forholds styrke forrykket. Nu var 60 procent dansktalende og 40 procent tysktalende. Staten var blevet gumptung, da de økonomisk udviklede hertugdømmer trak mod syd på et

tidspunkt, hvor nationalitet blev givet en ny betydning. Ondt blev til værre, da mange i det nye Norge på bedste postkoloniale vis ønskede at gøre op med den fælles fortid og kultur. Danskerne måtte stå på egne ben uden at holde nordmændene i hånden.

'Tabet af Norge' betød, at den københavnske elite måtte orientere sig på ny. Når den tidligere, nødtvunget, havde set ud over byens volde, havde den set mod Norge. Det gik ikke længere. Skilsmissen betød, at københavnernes begyndte at forholde sig til det *terra incognita*, som befandt sig hinsides Valby Bakke. 1814 medfødte 'opdagelsen af Jylland' og integrationen af det danske 'Sibirien'.

Det Tyske Forbund

Et af Wienerkongressens mål var at skabe et nyt og stærkere tysk forbund. Holsten havde været en del af det tysk-romerske rige, der i 1806 blev et offer for Napoleons støvletrampen. Frederik den Sjette greb muligheden og indlemmede Holsten i Danmark i et forsøg på at skabe et Stordanmark med dansk som statssprog. I dette forsøg på 'danisering' glemte man ikke Holsten. I 1814 stod det klart, at det var urealistisk at holde Holsten uden for det nye Tyskland. Det danske imperium havde tabt og måtte indordne sig.

På kongressen i Wien skabte man ud af det tyske kaos et forbund på

39 stater. Formålet var at skabe ro og stabilitet i Centraleuropa samt en effektiv 'buffer' mellem Rusland og Frankrig. Men ligesom sin forgænger blev Det Tyske Forbund lammet af staternes særinteresser og rivaliseringen mellem Østrig og Prøjsen. Holstens og Lauenborgs medlemskab gav på kort sigt den danske stat sikkerhed. Forbundet var ikke blot en politisk diskussionsklub, men også et forsvarsforbund. Grænsen mod syd synes hermed sikret, ligesom medlemskabet kunne afholde Karl Johan fra lave en 'Karl Gustav' og forsøge at fjerne Danmark fra Europakortet. På længere sigt havde medlemskabet imidlertid to utilsigtede, men afgørende konsekvenser. Alle forbundets fyrster forpligtede sig til at give deres folk en stænderforfatning, dvs. et begrænset politisk medborgerskab. Det var dette, der i 1831 tvang Frederik den Sjette til at give ikke blot Holsten, men hele staten stænderforsamlingerne. Tyskland spillede således en stor rolle i demokratiseringen af Danmark.

Omvendt gav Holstens medlemskab forbundet ikke alene ret, men også pligt til at blande sig i den danske stats indre anliggender for at beskytte statens tyske borgere. Forbundet lagde snævre grænser for den danske stats handlefrihed og begrænsede dens suverænitæt, hvilket i høj grad kom til at spille en rolle i 1848 og 1864.

I Napoleonskrigenes kølvand hånedes selv Batavias skrantende kræm-

mere Danmark 'som et lident, fattigt land'. Statens skuldre var bristet under Napoleonskrigenes åg, og i 1813 gik staten bankerot.

Depression

Freden udløste en krise, der kastede hele kontinentet ud i en depression, der lammede økonomien frem til 1830. Man forsøgte at genopbygge handelsflåden, men tiderne havde ændret sig. Tidligere havde man levet højt på neutralitet i en verden i krig. Nu var handlen fri og freden sikret, hvilket oversvømmede markedet med varer. Det fik mange handelsmænd til at nære et fromt ønske om nye krige, hvor Danmark som dødens købmand på ny kunne spinde guld på andres ulykke. Dette skete imidlertid ikke. De store handels-huse krakkede, hvilket skabte en økonomisk dødsspiral i dansk erhvervsliv.

Hovedstaden og hertugdømmerne, der sejlede på de internationale ruter, blev hårdest ramt, mens den del af provinsen, der forsynede København eller sejlede på Vesteuropa slap billigere. Nogle provinsbyer blev direkte styrket af Københavns svækkelse, mens Nordjylland, der traditionelt havde forsynet Norge med korn, blev lammet. Aalborg, der havde været Danmarks næststørste by, rejste sig aldrig til samme rang efter "tabet af Norge". København gik fra at være et nordeuropæisk handelscentrum til landets stør-

ste provinsby. Hamborg overtog ikke alene hovedstadens internationale ruter, den blev også et centrum for industri og udlån, der trængte sig ind på Københavns hjemmemarked.

Økonomisk var 1814 et næsten dræbende slag, som det tog hovedstaden mere end 50 år at komme sig over. En af årsagerne var, at handlen på Vestindien, hvorfra man fik sukker, kollapsede med introduktionen af sukkerroen i Europa. Det ruinerede ikke alene københavnske købmænd, men også mange plantageejere på de danske øer i Caribien. De vestindiske øer havde engang været juvelen i den danske krone, nu blev øerne til en fattiggård, og et tilbagevendende økonomisk problem frem til 1917.

En medvirkende årsag til den økonomiske katastrofe var pengepolitikken. Statsbankerotten var en pengeombytning, hvor de eksisterende sedler blev nedskrevet til 10 % af det pålydende, mens der blev lagt et loft over udstedelsen af nye sedler. Ved ombytningen blev mængden af sedler reduceret med 5/6. Målet med var at skabe et fælles pengesystem i staten og stoppe den galoperende inflation. En del af problemet ved pengereduktionen var, at den byggede på en forudsætning om, at krigen snart var over. Napoleon var blevet besejret i Rusland, og fra dansk side sendte man fredsfølere til Storbritannien.

Krigen var imidlertid langt fra færdig, tværtimod blev staten tvun-

get til en mere aktiv deltagelse, der belastede finanserne til det yderste. Tiltroen til og kursen på de nye sedler faldt med raket fart. I hertugdømmerne, hvor man indtil 1813 havde haft sin egen stabile sølvvaluta, ville man slet og ret ikke acceptere de nye pengesedler, og regeringen måtte modstræbende lade hertugdømmerne stå uden for reformen. 'Tabet af Norge' gjorde kun tingene værre, da seddelmængden havde været beregnet på staten anno 1813. Dermed faldt kursen yderligere.

Situationen blev forbedret i årene efter freden, men i 1818 brød det europæiske kornmarked sammen under en uheldig alliance af britisk protektionisme, øget udbud, mindre efterspørgsel og tabet af det norske hjemmemarked. Den danske stat fulgte slavisk et mål om at kursen gik i pari, hvilket fik den nye nationalbank til at tage så mange pengesedler ud af cirkulation som muligt. Resultatet blev en kronisk pengemangel for dansk erhvervsliv. Operationen lykkedes i 1838, men patienten, det danske erhvervsliv, var for længst afgået ved døden.

Situationen blev forværret, da industrien, der havde været beskyttet fra konkurrence, blev udfordret af engelske produkter, som de danske ikke kunne måle sig med. Fabrikker gik ned på stribe, omend produktionen på nogle områder stabiliserede sig på et niveau, der lå over det, som det havde været før krigsudbruddet. Priserne på jord faldt som en sten –

i Jylland ned til en 1/10. Staten forsøgte at hjælpe landbruget med lån, der byggede på regeringens egne lån i udlandet, ligesom skatterne blev sænket. Men krisen fortsatte, godserne gik konkurs og staten endte med en enorm mængde jord. Lidt efter lidt tilpassede man omkostningsniveauet på landet og i 1828 ophævede briterne delvist deres kornlove, hvilke fik priserne til at stige. Hertil kom, at befolkningen på kontinentet begyndte at vokse hurtigere end kornproduktionen.

En skjult velsignelse?

Krigen og den efterfølgende krise medførte ikke blot et økonomisk kollaps, men også et moralsk sammenbrud i embedsmandsstanden. Den havde fået udhulet sine faste lønninger af hyperinflation, hvilket skubbede den enkelte embedsmands økonomi ud over afgrunden og det underminerede befolkningens tillid til staten. I den kritiske situation greb kongemagten resolut ind. Alle sager om embedsmisbrug blev undersøgt, og i de tilfælde hvor den formastelige ikke kunne betale tilbage risikerede han fængsel på livstid. Systemet blev sanneret, reglerne klargjort, lønningerne hævet og lovgivning forberedt. Paradoksalt håndterede den danske enevælde

hermed korrupsionen bedre end det frie Norge, hvor embedsmænd, der havde fået magten i 1814, dækkede over hinanden.

1814 var en katastrofe. Spørgsmålet er, om året også var en skjult velsignelse? For danske historikere har svaret lige siden Grundtvig i 1831 været et ubetinget ja. Nordmændene fik deres frihed, uden at det krævede en lang og opslidende frihedskamp fra Danmark, der kunne have skabt et varigt had. Meget taler for, traditionen har ret. Den centralistiske, enevældige stat kunne umuligt have holdt på Norge. Omvendt er denne fortolkning præget af vores viden om, hvad der skete *efter* 1814.

Den senere udvikling af de nordiske nationalstater og den nationale identitet, som vi kender dem, var imidlertid ikke teleologisk. Før 1814 ønskede den norske elite ikke løsrielse, men en føderation og en fri forfatning. Selv i 1814 var flertallet åbent for en genforening med Danmark på lige vilkår. Ligesom vores samtid ikke er deterministisk bestemt, så var fortidens fremtid åben.

Mest interessant er historien om den siden latterliggjorte skandinavisme, der meget let kunne være gået anderledes, men det er en helt anden artikel!

Rasmus Glenthøj er historiker, ph.d.

Verden i 2030 – ifølge National Intelligence Council

Frede Vestergaard

Individualisering, magtspredning, demografiske mønstre og øget fokus på fødevarer, vand og energi er de megatrends, som forventes at forme og ændre verden over de næste par årtier

National Intelligence Council: **Global Trends 2030: Alternative Worlds**, *National Intelligence Council, Washington 2012, 140 s.*

National Intelligence Council (NIC) er en paraply-instans for USA's 16 forskellige organisationer, der arbejder med efterretningsvirksomhed.

Hver fjerde år udarbejder Rådet en *Global Trends* rapport med en tids-horisont på 15-20 år til brug for strategiske analyser i Det Hvide Hus. Også denne seneste bygger på input fra de forskellige efterretnings tjenester, men ifølge forordet også fra en række eksterne eksperter. Forfatterne har også indhentet vurderinger fra Rusland, Kina og flere europæiske lande.

Rapporten angives at have "til formål at stimulere tænkningen om de hurtige og omfattende geopolitiske

ændringer, som karakteriserer verden i dag, og de mulige globale udviklinger i de næste 15-20 år."

Videre hedder det, at "ligesom med NIC's tidligere *Global Trends* rapporter søger vi ikke at forudsige fremtiden – hvilket ville være umuligt – men at fremlægge en ramme for overvejelser om mulige fremtider og deres konsekvenser".

Strukturen i rapporten er, at den definerer fire overordnede megatrends, som forventes at forme og ændre verden over de næste par årtier. De fire megatrends er:

Individualisering, der vil forstærkes i løbet af de næste 15-20 år som følge af mindre fattigdom, en voldsom vækst i den globale middelklasse, bedre uddannelse, bedre sundhedsvæsen og vidtstrakt brug af nye kommunikations- og produktionstekno-

logier. Kommunikationsteknologierne vil medvirke til, at mangefacetterede og amorfe netværk vil opnå magt, som kan influere både statslige og globale handlinger.

Spredning af magt blandt verdens lande vil have en dramatisk virkning frem mod 2030. Ingen magt vil have overherredømme. USA og Europa under et vil være overhalet af Asien i henseende til globalt magt, målt på BNP, befolkningernes størrelse, militære udgifter og teknologiske investeringer. Kina alene vil sandsynligvis være verdens største økonomi efter at have overhalet USA nogle få år før 2030.

De demografiske mønstre vil i 2030, hvor verdensbefolkningen vil være steget fra 7,1 milliarder til omkring 8,3 milliarder – være præget af fire tendenser: Aldring, færre lande og samfund med meget ung befolkningssammensætning, migration – i stigende grad over grænserne – samt stigende urbanisering, som i sig selv vil fremme økonomisk vækst, men vil kunne lægge et øget pres på fødevarer og vandressourcer.

Voksende fokus på fødevarer, vand og energi, hvor efterspørgslen vil vokse med henholdsvis omkring 35, 40 og 50 procent som følge af befolkningsforøgelsen og den stigende middelklasses forbrugsmønster. Fragile stater i Mellemøsten og Afrika kan få problemer med vandmangel, men

også Kina og Indien er udsatte. Klimændringer kan influere på, hvor mange ressourcer, der er til rådighed, men egentlig ressourceknapphed forudses ikke.

Med skifergas vil USA have tilstrækkelig energi til at dække det indenlandske forbrug og eksport i årtier. Stigende indenlandsk olieproduktion vil betyde en mærkbar forbedring af den amerikanske handelsbalance og bidrage til økonomisk vækst. Den globale reservekapacitet kan overstige otte millioner tønder, hvorved OPEC-landene vil miste kontrollen over priserne og råoliepriserne vil kollapse med alvorlige negative konsekvenser for de olieeksporterende lande.

Disse megatrends er ikke nye, som det også konstateres, men de kan føre til radikalt forskellige verdener afhængigt af, hvordan de påvirkes af seks såkaldte *gamechangers*.

‘Gamechangers’

(1) Vil den globale økonomi blive præget af kriser og volatilitet? En tilbagevenden til den høje vækst og den hurtige globalisering i årene før 2008 synes i stigende grad usandsynlig inden for det næste tiår. Det ventes at tage op til ti år før stabiliteten i euroområdet er genoprettet.

Rapporten citerer en beregning fra McKinsey Global Institute for, at en græsk udtræden af euroen kan bevirke otte gange større skadelige konsekvenser end Lehman Bro-

LITTERATUR

thers' konkurs. I Kina vil væksten i 2020 være faldet til bare fem procent årligt efter at have ligget på ti procent om året i tre årtier. Risikoen er, at Kina bliver fanget på et mellemindkomst-niveau, hvor per capita indkomsten ikke længere haler ind på de mest udviklede lande. Indien står over for nogle af de samme problemer. Trods opbremsningen ventes Kina dog at stå for en tredjedel af den globale vækst i 2025. Udviklingslandenes efterspørgsel efter infrastruktur, boliger, forbrugsgoder og nye fabrikker og udstyr vil få de globale investeringer til at stige til et niveau, som har været uset de sidste fire årtier.

(2) Evnen til at tilpasse sig en verden i hurtig forandring? Igennem de næste 15-20 år vil magten blive mere diffus i takt med et stigende antal statslige og ikke-statslige aktører, såvel som subnationale aktører som byer. Det stigende antal spillere vil komplicere transnationale beslutningsprocesser, og manglen på konsensus mellem eksisterende og kommende magter vil bevirke, at multilateral governance vil være begrænset frem til 2030.

Nogle lande vil bevæge sig mod demokrati, andre vil fortsat lide af demokratisk underskud som Golf-landene og Kina. De nye kommunikationsteknologier vil være et tveægget sværd, for de kan ikke blot bruges til at udfordre magten, men også til at kontrollere borgerne. I

2030 vil den vestlige dominans af FN's Sikkerhedsråd, Verdensbanken og IMF være transformeret til at være mere i overensstemmelse med det ændrede økonomiske hierarki.

(3) En tredje gamechanger er potentialet for internationale konflikter. En evt. svækket amerikansk vilje eller evne til at tjene som garant for global sikkerhed vil være en vigtig faktor for omfanget af ustabilitet, især i Asien og Mellemøsten. Dog er det næsten sikkert, at i det omfang konflikter opstår, vil det ikke være som en verdenskrig med alle større magter involveret. Rapporten ser tre forskellige risici: Ændret adfærd hos visse nøglespillere, især Kina, Indien og Rusland, konkurrence om ressourcer samt adgang til mere avancerede våben. Der ses stigende risiko for at fremtidige konflikter i Sydasien og Mellemøsten vil involvere atomvåben. Den nuværende islamistiske terror kan være ophørt i 2030, men det er usandsynligt, at terrorisme helt forsvinder.

(4) Den fjerde gamechanger er regional ustabilitet. Et multipolært Asien uden et velfunderet regionalt sikkerhedssystem, der kan håndtere spændinger, vil være en af de største globale trusler. De to områder, der potentielt rummer den største ustabilitet, er Mellemøsten og Sydasien. Hvis præsteskrabet fastholder magten i Iran og får adgang til kernevåben, står Mellemøsten over for en

meget ustabil fremtid. På den anden side vil fremkomsten af moderate, demokratiske regimer og en løsning af den israelsk-palæstinensiske konflikt kunne få enorme, positive konsekvenser. Sydasiens, nærmere bestemt Pakistan og Afghanistan, står over for en serie interne og eksterne chok gennem de næste 15-20 år som følge af lav vækst, stigende fødevarerpriser, energimangel og store ungdomsårgange. Indien er i en bedre position, men skal også finde arbejde til store ungdomsårgange. Samtidig er landet præget af stor ulighed, mangel på infrastruktur og mangler på uddannelsesområdet.

Og et Rusland, som undlader at opbygge en mere diversificeret økonomi og som ikke bliver liberaliseret internt, vil i stigende grad kunne udgøre en regional og global trussel.

(5) Betydningen af nye teknologier. Fire teknologiske arenaer vil påvirke den globale, økonomiske, sociale og militære udvikling. Informationsteknologien, som vil udvikle sig kraftigt med næsten gratis datalagring og proceskraft. Nye produktions- og automatiseringsteknologier som såkaldt 3D printing har potentialet til store ændringer bl.a. ved at forbedre produktiviteten og mindske incitamentet til outsourcing i de udviklede lande. Nye sundhedsteknologier vil medvirke til en forsat stigning i levetiden og forbedre sundhedstilstanden. Og nye teknologier vil være

nødvendige og kan forventes at sikre fødevarer-, vand- og energibehov.

(6) USA's fremtidige rolle. USA vil stadig være den største blandt ligemænd, men USA's unipolære moment er forbi. De fleste af USA's historiske, vestlige partnere vil økonomisk set gå tilbage relativt. Igennem de næste 15-20 år vil magten blive mere multifacetteret. USA's teknologiske aktiver vil give det en fordel. Det er meget usandsynligt, at en anden magt vil erstatte USA's position inden for tidsrammen. USA's position i verden vil blive bestemt af, hvor god det er til at styre internationale kriser, og USA kan fra asiatiske lande blive hidkaldt til at optræde balancerende og sikre regional stabilitet. På den anden side kan et fald i dollaren som international reservevaluta være en af de skarpeste indikationer på tab af amerikansk økonomisk status, hvilket også vil underminere USA's politiske indflydelse.

Fire scenarier

De fire megatrends og de seks gamechangers giver tilsammen mulighed for at opstille et stort antal scenarier, som er modelleret ved hjælp af McKinseys Global Growth Model. Efterfølgende er de fire mest sandsynlige scenarier udvalgt. Disse såkaldte alternative verdener har følgende overskrifter:

LITTERATUR

Stoppede Maskiner – I dette scenarium stiger risikoen for mellemstatslig konflikt i Asien, dog i mindre skala. Yderligere globalisering går i stå og mellemstatslige konflikter opstår. Dette scenarium er valgt som det mest plausible worst-case. Det der ville fremme en sådan udvikling er, at USA og Europa vender sig indad uden interesse for at fastholde deres globale lederskab. I dette scenarium går eurozonen hurtigt i opløsning og fastlåser Europa i recession. Den amerikanske energirevolution går i stå, og det svækker udsigterne til et økonomisk opsving. Den globale økonomiske vækst bliver svag og alle spillere klarer sig relativt dårligt.

Fusion – Best Case- scenariet går under navnet Fusion. Det rummer et verdensomspændende samarbejde under USA og Kinas førerskab. Det er en verden, hvor en mulig konflikt i Sydasiens får USA, Europa og Kina til at intervenere og stoppe krigen. De vil også samarbejde positivt på andre områder, og det vil mere bredt føre til et verdensomspændende samarbejde om at håndtere globale problemer. Afgørende for dette scenarium er politisk lederskab, hvor hver side tilsidesætter indenlandsk modstand for at skabe et partnerskab. Globale multilaterale institutioner bliver reformeret og gjort mere inkluderende. I dette scenarium vil økonomierne vokse. Mest i udviklingslandene, men også

i de udviklede økonomier. Den globale økonomi vil blive fordoblet til 132 billioner dollar i 2030. Og den Amerikanske Drøm vender tilbage med en pr. capita vækst på 10.000 dollar i løbet af ti år. Og også Kinas pr. capita indkomst vil stige hastigt.

Gini-ud-af-flasken – er et scenarium, hvor økonomisk ulighed dominerer og fører til stigende sociale spændinger og globale konflikter. USA vil være den afgørende magt i takt med, at det bliver uafhængigt af importeret energi, men vil ikke længe søge at spille verdens politimand. Mange energiproducenter vil lide under faldende energipriser og være truet af indre konflikter. I Kina vil partiet blive splittet på grund af stigende ulighed og fordi middelklassens forventninger ikke opfyldes. Den globale vækst vil blive væsentligt mindre end i Fusion scenariet, men ikke så lav som i Stoppede maskiner-scenariet.

Ikke-statslig verden – I dette scenarium spiller ikke-statslige aktører en stigende rolle i samarbejdet for at konfrontere de globale udfordringer ledende til en verden som et mere stabil og socialt sammenhængende sted. Økonomisk bliver væksten lidt bedre end i Gini-ud-af-flasken scenariet, fordi der er mere samarbejde om de globale udfordringer.

I alle fire scenarier svækkes USA's indflydelse, og USA må i højere

grad anses som den første blandt ligemænd. I 2030 vil Vesten relativt set være på vej nedad, og Asien vil samlet set repræsentere mere global magt end USA og Europa tilsammen. Kina vil sandsynligvis være den største økonomi i 2030 efter at have overhalet USA nogle få år tidligere.

På sin første side sammenligner Global Trends rapport nutiden med industrialderens begyndelse. "Vi lever i en lignende foranderlig tid, hvor bredden og rækkevidden af de mulige udviklinger, både gode og dårlige, svarer til eller er større end efter de politiske og økonomiske revolutioner i slutningen af det 18. århundrede."

Rapporten går så over til at opsummere nutiden med at citere de linjer, som er Charles Dickens indledning til bogen *A Tale of Two Cities*, der foregår i slutningen af 1800-tallet: "*It was the best of times. It was the worst of times... It was the spring of*

hope, it was the winter of despair... we were all going direct to Heaven, we were all going direct the other way..."

Det er umuligt at give rapporten fuld retfærdighed i en kort omtale. Men *Global Trends 2030 Alternative Worlds* er tilgængelig på nettet og kan også downloades gratis som e-bog fra National Intelligence Council på adressen <http://www.dni.gov/nic/globaltrends>. Her er også en del andre dokumenter i tilknytning til rapporten. Ud over selve rapporten eksisterer der også en officiel blog med adgang til en række dokumenter og kommentarer med relation til rapporten. Bloggen findes som www.gt.2030.com.

Frede Vestergaard er cand. polit. og journalist på Weekendavisen. Han følger især de samfundsmæssige konsekvenser af den økonomiske udvikling, ofte med særlig interesse for bl.a. energi og miljø.

I vor tid – med Bjøl

Uffe Østergård

Imponerende at nogen både har kunnet sanse og tænke så godt og så samtidig nå at skrive det ned

Erling Bjøl, **I min tid. Artikler og tilbageblik 1938-2011**, Politikens Forlag 2011 (390 s.)

Erling Bjøl er en institution i dansk udenrigspolitisk journalistik. En yderst vel skrivende institution. Så det er dejligt at han i sin høje alder, tilsyneladende uanfægtet af sit synshandicap, bliver ved med poste bøger ud, enten helt nyskrevne som *Den franske forbindelse* (til Danmark) fra 2008, eller opdateringer af ældre som hans fortræffelige *USA's historie* (2010). For ikke at tale om hans fascinerende erindringer fra 1993 og 1994 og hans teoretiske hovedværker *Hvorfor krig?* og *Hvordan fred?* fra 1998 og 2000. Alene disse bøger udgør en indsats, de fleste af os andre ville være stolte af have nået i et helt liv. Men det er kun toppen af et helt livs flittig skribentvirksomhed i aviser, tidsskrifter, bøger og enkelte kommissionsrapporter. Han begyndte nemlig tidligt at skrive i kraft af et studenterejob for United Press i 1938, mens han læste sammenlignende lit-

teratur på Københavns Universitet. Her lærte han journalistikkens grundtræk og samtidig at gøre sig forståelig for andre skandinaver via telefon.

Efter et studieophold i Stockholm, hvor han fulgte forelæsninger i statskundskab hos Herbert Tingsten, der var ved at lægge sidste hånd på sit store værk om det svenske socialdemokratis idéhistorie, blev han korrespondent for flere danske aviser i Stockholm 1942, oplæser i BBC's udsendelser fra London til Danmark og kom med de britiske tropper til Paris og København. Og så gik det slag i slag som udenrigskorrespondent for *Information* og *Politiken*, kun afbrudt af halvandet års studier, hvor han fik gjort sin magisterkonferens færdig. Vist på glimrende, vis selv om den legendariske professor Rubow valgte kun at rose ham for den gode udtale af citaterne fra de mange europæiske forfattere, han citerede i sin afsluttende forelæsning. Underforstået at han nok skulle forblive ved journalistikken.

Det gjorde han da også med stor succes, indtil han i 1963 blev ansat som landets første professor i international politik ved det nye Institut for Statskundskab i Århus. I mangel af faguddannede lod man ham forstå, men faktisk havde han jo fulgt forelæsninger i statskundskab ved Herbert Tingsten på et svensk statsstipendium. Og siden på et Nato-stipendium skrevet en velfunderet bog om den mislykkede italienske udviklingspolitik i Mezzogiorno (*Sol og sult* 1960). Denne bog var den direkte begrundelse for at ansætte ham i professoratet på betingelse af, at han skrev en disputats på to år. Det gjorde han i form af *La France devant l'Europe* (1966) om fransk europapolitik under den fjerde republik, en periode der præget af den hidsige debat om oprettelsen af en europahær – nedstemt i det franske parlament 1954 – underskrivelsen af Rom-traktaten i 1957 og de Gaulles magtovertagelse i 1958.

Disputats på fransk

Disputatsen skrev han samtidig med, at han underviste de første årgange af studerende i international politik og udarbejdede et antal kompendier om teorier i denne disciplin. Værket, som han skrev på fransk, er i fransk snarere end i amerikansk politologisk tradition og derfor stort set glemt i dag. Jeg læste bogen, da jeg studerede ved Collège d'Europe i Brügge i 1969. Det var den eneste

gang i studiet, hvor jeg havde fordel af at være dansk. Jeg kunne nemlig læse det grundige danske resumé og kom dermed for en gangs skyld foran de fransktalende studerende, der ellers altid kom lettere til tingene, trænede som de var i mundtlige exposéer på fransk til forskel fra min noget mere gumpetunge træning fra et dansk universitet, hvor man ikke lagde vægt på elegant mundtlig fremstilling.

Hele denne bogproduktion – og der er meget mere, såvel om international politisk teori, videnskabelige artikler og et omfattende verdenshistorisk forfatterskab om alt fra Romerriget til *Verdens historie efter 1945* i tre bind og *Vor tids kulturhistorie* ligeledes i tre bind (begge udkommet i 1978) – udgør imidlertid kun den ene side af Bjøls skræmmende store produktion. På mange måder lå hans største betydning i den dagsaktuelle journalistiske indsats, såvel ved skrivebordet hjemme som godt sansede reportager fra alle verdens brændpunkter.

Det er denne sidste side af hans forfatterskab, man får et omfattende indtryk af i det foreliggende udvalg af artikler skrevet mellem 1938 og 2011. Den sidste artikel er fra *Politiken* 10. juni 2011, den første en lang artikel om de Gaulle og det tredje Frankrig i *Gads Danske Magazin* september 1941, skrevet før det franske nederlag i juni 1940. Udgivelsen er kommet i stand på foranledning af Bjøls elev, chefredaktør for *Politiken*

LITTERATUR

Tøger Seidenfaden, inden dennes alt for tidlige død. Seidenfaden havde mange kvaliteter, men han udviklede aldrig det reporterblik og evne til at sanse stemningen på et nyt sted og formidle den til læserne, som Bjøl demonstrerer til fuldkommenhed i mange af artiklerne.

Spådomme, der holder

Det er selvfølgelig heller ikke de dårligste, Seidenfaden har udvalgt og forsynet med forbindende kommentarer. Og heller ikke primært de forkerte spådomme, der er kommet med. Men forbløffende meget står sig godt i dag, selv om vi nu ved, hvordan det gik. Det gælder såvel de kritiske reportager fra den franske krig i Algeriet som reportagerne fra Ungarn 1956, Tjekkoslovakiet 1968, Japan, Chile, Kina mv. Udenrigspolitisk interesserede, der har lyst til at fornemme hvordan almindelige mennesker levede, tænkte og handlede, og hvordan landskaber og byer har set ud, anbefales varmt at læse denne krønike om perioden fra Anden Verdenskrig til tiden efter afslutningen af den kolde krig og efter. Den periode som vi stadig i mangel af bedre kalder efterkrigstiden, fordi den var helt bestemt af Anden Verdenskrig, afkoloniseringen og konflikten mellem USA og Sovjetunionen. De politiske reportager afbrydes ind imellem af sansemættede stemningsbilleder og referater af interessante bøger. Selv en

indfølt og vidende redegørelse for den franske chanson tradition, som han er en stor kender og elsker af, er der blevet plads til.

Den omfangsrige bog kan fint stå alene, men det kan være en god idé at kombinere læsningen med Bjøls erindringer for biografisk stof samt for politisk baggrund at konsultere hans stadig læseværdige tre bind om *Verdenshistorien efter 1945* fra 1978, udsendt som opdatering af Grimbergs verdenshistorie. Imponerende at nogen både har kunnet sanse og tænke så godt og så samtidig nå at skrive det ned. Måske burde alle forskere begynde som journalistlærlinge. Det er et job, der kan føre til hvad som helst, hvis man blot husker at forlade det i tide og sørger for at lære noget til bunds. Men det gælder også universitetsgerningen, hvad Bjøl selv er et eksempel på, idet han forlod professoratet efter tyve år og slog sig ned i Paris med sin franske kone, Denise. Delvis af helbredsgrunde, men også som han lidt koket udtalte i et afskedsinterview, for at lægge afstand til Grundtvigs fædreland, der er præget af idealet om hjertets tale uden at lade tankerne passere hjernen først.

Det gør Bjøl ikke her, selv om han er blevet blidere og mindre utålmodig, bortset fra med amerikansk politik – og dansk.

Uffe Østergård er professor ved Department of Business and Politics, CBS.

Bognoter

Blum, William: **America's Deadliest Export: Democracy – The Truth About US Foreign Policy and Everything Else.** *Zed Books 2013, 304 s. ISBN: 9781780324456*

Siden Anden Verdenskrig har verden stolet på, at amerikansk udenrigspolitik motiver var gode og at USA's ønske om at sprede demokrati var agtværdigt, ja endog nobelt. Intet kan være længere fra sandheden, ifølge William Blums yderst provokerende bog. Blum er en af USA's ledende ikke-mainstream kommentatorer om amerikansk udenrigspolitik og skribent på det populære nyhedsbrev online *Anti-Empire Reports*. *America's Deadliest Export* er en systematisk fremstilling af de mange modsætninger og farer i amerikansk udenrigspolitik.

Chehabi, H. E. , Farhad Khosrokhavar og Clément Therme (red.): **Iran and the Challenges of the Twenty-First Century.** *Mazda Publishers 2013, 308 s. ISBN: 9781568592978*

17 essays om iransk indenrigs- og udenrigspolitik, festskrift for professor Mohammad-Reza Djalili, Genève. Et essay om den historiske baggrund for den Grønne Bevægelse, der går tilbage til Forfatningsrevolutionen 1905-1911. Om bevægelsens fornyende karakter men hidtidige fallit i kampen imod præstestyret, set i lyset af det arabiske forår. Om

fraktionskampene i det iranske regime og reformfolkene internt i regimet. Arzoo Osanloo beskriver, hvor svært det blev efter Mahmoud Ahmadinejads genvalg i 2009 at forsvare kvinders rettigheder og menneskerettigheder. Firouzeh Nahavandi udforsker manipulation af Irans politiske kultur af både Pahlavi monarkiet og den islamiske republik. Ali M. Ansari analyserer det seneste opsving i nationalismen, der udfordrer statens officielle ideologi. Narsi Ghorban påviser, at en af de største udfordringer for iransk økonomi i det 21. århundrede er at reformere energisubsidier, men den iranske ledelse står overfor to store forhindringer: Regeringen må være mere effektiv i gennemførelse af subsidie-reformer, hvis deres politiske og sociale omkostninger skal begrænses. Desuden kompliceres reformer af det politiske og økonomiske pres udefra, ikke mindst sanktionerne. Den dansk-iranske professor i islamske studier, Mehdi Mozaffari, fokuserer på et ofte overset aspekt af iransk udenrigspolitik, at den er styret af totalitær ideologi snarere end af nationale interesser. Andre af bogens essays ser på spændinger og 'kritisk dialog' mellem Frankrig og Iran, Irans strategi i Asien og om forholdet til Asien.

Døcker, Henrik: **Den skrøbelige fred. – det internationale samfund og retsstaten fra 1900 til i dag.**

Gyldendal 2012, 129 s.

ISBN: 9788771180206

Grundlaget for bogen af journalisten med stort kendskab til menneskerettigheder og folkeret, er spørgsmålet, hvordan undgår vi krig? Døcker gennemgår retsstaten i det 20. århundrede, de internationale fredsbestræbelser og beskriver dem, der har arbejdet for fredssagen – i stedet for krige.

Forfatteren tager afsæt i Røde Kors' fødsel, går over Folkeforbundet, de to verdenskrige, FN, afkoloniseringen, den kolde krig og frem til nutidens nationale og internationale terror. Bogen definerer de vigtigste begreber og præsenterer de internationale domstole, internationale og overnationale organisationer samt de vigtigste traktater med betydning for fredssagen og retsstaten.

Foreign Affairs: **Iran and the Bomb. Solving the Persian Puzzle.** *Foreign Affairs 2012, ISBN: 9780876095324*

Samling af artikler fra Foreign Affairs om Irans bestræbelser på at skaffe atomvåben og omverdenens kamp for at finde svar på den udfordring. Artiklernes forfattere spænder over hele det politiske spektrum. Det er kendte eksperter fra mange discipliner og lande, blandt andre Jahangir Amuzegar, Ehud Eiran, Richard Haass, Michael Led-

en, James Lindsay, Colin Kahl, Matthew Kroenig, Suzanne Maloney, Mohsen Milani, Ray Takeyh og Kenneth Waltz.

Gellately, Robert: **Stalin's Curse. Battling for Communism in War and Cold War.** *Oxford University Press 2013, 477 s. ISBN: 9780307269157*

Flere historikere har ment, at Stalins politik efter Anden Verdenskrig var bestemt mere af sovjetiske sikkerhedshensyn end af ideologien fra 1917-revolutionen. Den canadiske historiker Gellately påviser, at ideologiske hensyn blev ved med at spille en overordentlig stor rolle for Stalin i alle de 18 år, hvor han havde totalt uindskrænket og ubeskrivelig brutal magt fra 1935 til sin død i 1953. Bogen beskriver i den sammenhæng udviklingen fra 1943, da krigen vender til Sovjetunionens fordel, hvor Stalin konsekvent fører ekspansionspolitik, der sigter mod at bemægtige sig hele Østeuropa og dele af Centraleuropa. Det er fortællingen om masse mord, list og bedrag, hvor også Roosevelt og Churchill blev taget ved næsen af manden, som de kaldte 'Uncle Joe'.

Henriksen Waage, Hilde: **Konflikt og stormaktspolitik i Midtøsten.**

Cappelen Damm Akademisk 2013, 512 s. ISBN: 9788202408312

Introduktion til Mellemøstens turbulente historie fra en af Norges bedste mellemøstforskere, der bruger ret ukendt arkivmateriale for at

kaste lys over en række omstridte hændelser som oprettelsen af staten Israel, palæstinenserne flugt, seksdageskrigen, Suez-krisen og Oslo-fredsprocessen. Det ses i en bred historisk og politisk sammenhæng fra osmannisk tid over stormagtsspillet efter Første Verdenskrig og frem til det arabiske forår.

Holm, Mette og Mogens Lykketoft: **Burma/Myanmar – fortællinger fra et land i forandring.** *People's Press, København 2012, 197 s. ISBN: 9788771370195.*

Burma/Myanmar har forandret sig de seneste par, og for omverdenen og en stor del af burmeserne er denne forandring kommet som en overraskelse. Forandringsprocessen har inspireret Holm og Lykketoft til at skrive en bog om hvad Burma var – og hvad det (under navnet Myanmar) er ved at blive til. De skildrer de seneste tyve år gennem egne oplevelser og søger at forklare udviklingen med udgangspunkt i øjebliksbilleder fra livet i landet. Mette Holm foretog adskillige reportagerejser til Burma i 1990'erne, og Holm og Lykketoft har sammen besøgt landet i 2010 og 2012.

Jakobsen, Knud: **Danskeren bag bomben. Om tømmerlærlingen fra Holstebro, der hjalp atombomben til verden og bestemte, hvor den skulle kastes.** *People's Press 2013, 279 s. ISBN: 9788771089837*
Den fantastiske historie om en dansk

desertør, der var efterlyst af politiet i syv år, men stak af til Amerika, hvor han blev professor og var med til at udvikle moderne våben under Anden Verdenskrig. Det er journalisten Kurt Jakobsen, som har afdækket, at professoren og opfinderen, Charles Christian Lauritsen, stammede fra Holstebro. I USA begyndte han at bygge radioer og blev optaget på Californiens Tekniske Universitet, hvor han på to år fik en ph.d. i fysik, blev professor et par år efter og kastede sig over grundforskningen frem mod atombomben. Fysikeren Charles blev venner med Niels Bohr, rejste i pendulfart frem og tilbage mellem USA og England for at koordinere våbenudviklingen og var i krigens sidste år i inderkredsen omkring Robert Oppenheimer om bygningen af de første atombomber.

Lorenz, Einhart: **Willy Brandt. Deutscher – Europäer – Weltbürger.** *Kohlhammer Urban Taschenbuch 2012. ISBN: 9783170212459. Udkommet på norsk, forlaget Res Publica 2013*

Der gik et sus igennem forsamlingen, da Willy Brandt knælede ved monumentet over dræbte jøder i Warszawa i december 1970. Billeder af den tyske forbundskansler i symbolsk beklagelse overfor jøderne på vegne af det tyske folk, gik verden rundt. Det pryder forsiden på denne biografi, som er kaldt den bedste klassiske politiske biografi om Brandt. Det er historien om en ung mand, der voksede op med en enlig

mor i enkle kår og flygtede fra Hitlers Tyskland, men som blev en af Tysklands vigtigste politikere i det 20. århundrede. I 2013 er det 100 år siden, Willy Brandt blev født og 30 år siden, han kom til Norge.

Mälksoo, Maria: **The Politics of Becoming European. A study of Polish and Baltic Post-Cold War security imaginaries.** *Routledge 2013, 224 s.* ISBN: 978415851374.

Bogen samler teorier, der giver forståelse af Polens og de baltiske landes bestræbelser for at blive europæiske efter den kolde krig. Forfatteren opfordrer til gentænkning af europæisk identitet ud fra en kritisk analyse af postkolonialismen bag EU's udvidelse i Østeuropa. Hun henviser til teoretikeren Edward Said, da hun mener, at studier af EU er karakteriseret af orientalisme, fordi de sjældent spørger, hvem der traditionelt har været i stand til at definere europæisk identitet og hvorvidt den identitet bør præsenteres som en historisk proces snarere end en statisk kategori. Bogens centrale argument er, at den historiske erfaring med på en og samme tid at blive karakteriseret som i Europa men ikke helt i Europa skaber den aktuelle selvforståelse og opfattelse af sikkerhed i Polen og de baltiske lande. Ved at udforske denne basale betingelse af 'næsten europæiskhed' blandt udenrigs- og sikkerhedspolitiske eliter, vurderer bogen effekten på centrale sikkerhedspolitiske em-

ner, herunder relationer til Vesteuropa, Rusland og USA.

Parsi, Trita: **A Single Role of the Dice. Obama's Diplomacy with Iran.** *Yale University Press 2012, 304 s.* ISBN: 9780300169362

Er Obama administrationens diplomatiske bestræbelser over for Iran fejlslagne? Var Bush administrationens fokus på militær intervention, afvisning af forhandlinger og stræben efter regimeændring en bedre fremgangsmåde? Det er nogen af spørgsmålene, som denne bog søger at besvare med bl.a. en dybtgående analyse af Obamas tidligt fremstrakte hånd til Iran. Trita Parsi, mellemøstekspert med store erfaringer i Capitol Hill og i FN, har interviewet 70 højt placerede embedsmænd fra USA, Iran, Europa, Israel, Saudi Arabien, Tyrkiet og Brasilien, herunder USA's og Irans topforhandlere. Parsi afdækker den tidligere ukendte historie om amerikanske og iranske forhandlinger under Obamas første år som præsident, kalkuleringerne bag de to landes adfærd og de reelle grunde bag den blindgyde, som konflikten var i, da bogen blev udgivet sidste år. I modsætning til den dominerende holdning mener forfatteren ikke, at diplomati er prøvet fuldt ud. Vedholdenhed er nøglen under enhver forhandling, som hverken USA eller Iran tidligere har vist, understreger Parsi.

Prashad, Vijay: **The Poorer Nations: A Possible History of the Global South.** Verso 2013, 300 s. Forord af Boutros-Boutros Ghali. ISBN: 9781844679522

En global historie om perspektiverne om et globalt magtskifte fra nord til syd. I sin tidligere bog *The Darker Nations* fortalte Vijay Prashad den tredje verdens intellektuelle historie og analyserede Den Alliancefrie Bevægelses opkomst og fald. Denne bog følger op. Siden 1970'erne har landene i det globale syd kæmpet for at skabe politiske bevægelser. Prashad analyserer neoliberalismens fejltagelser samt opkomsten af BRIKS-landene, the World Social Forum, emnebaseerede bevægelser som Via Campesina, det latinamerikanske revolutionære genopsving, ja kort sagt bestræbelser på at skabe alternativer til det neoliberale projekt, som fremført militært af USA og dets allierede og økonomisk af IMF, Verdensbanken, WTO og andre af de magtfuldes instrumenter. Lige som *The Darker Nations* slog fast, at den tredje verden var et projekt og ikke et område, ser *The Poorer Nations* det globale syden som en term, der i praksis ikke refererer til et geografisk rum, men til rummet for skærpelse af protester imod neoliberalisme. I sit forord skriver FN's tidligere generalsekretær, Boutros Boutros-Ghali, at Prashad "har hjulpet med at åbne udsynet for de begivenheder, der gik forud for dagens globale situation og konflikter."

Pejcinovic, Lacy: **War in International Society.** Routledge 2013, 248 s. ISBN: 9780415629997

Bogen undersøger formålet med krig som social institution. Fokus er, hvad tænkningen om krig som social institution og mekanisme for orden betyder. Det fremhæves, at siden terrorangrebet på USA 9/11 er emnet krig blevet stadig mere relevant. Krig blev længe set som en disciplin i internationale relationer, når det gjaldt at sikre orden, men at acceptere krig som en 'institution' er problematisk for mange, hedder det. Hvordan kan vi forstå en praksis, som associeres med sammenbrud, destruktion og uorden som noget, der kan bidrage til orden og sameksistens? Denne bog plæderer for, at forståelse af grundelementerne for krigens karakter som en institution i det moderne internationale samfund kan give os vigtigt indblik i formålet, hvis der er noget sådan, med krig i nutidens internationale relationer.

Sand, Shlomo: **The Invention of the Land of Israel. From Holy Land to Homeland.** Verso 2013, 304 s. ISBN: 9781844679461

Den israelske historieprofessor, Shlomo Sand, skabte intens debat med bogen *The Invention of the Jewish People*. I denne nye bog dekonstruerer han ældgamle legender om det hellige land og dissekerer begrebet 'historisk ret' til en statsdannelse, opfundet i det 19. århundrede. Han

ser videre på etablering af staten Israel og hvilke iboende farer, der ligger i det ideologiske grundlag for den israelske stat.

Smith, Amanda M: **Thought Reform and China's Dangerous Classes: Reeducation, Resistance, and the People.** Rowman & Littlefield 2012, 268 s. ISBN: 9781442218376.

Bogen udforsker historier om tyve og prostituerede i fortællingen om transformationer i måden, Kina forstår social kontrol, politisk afvigelse og omformning af tankesæt. Den trækker på et bredt spektrum af breve, dagbøger, romaner, film, memoarer, vandrehistorier, pressehistorier og klassificerede regeringsdokumenter. Smith tager læseren med på genopdragelsescentre, der har fungeret som laboratorier om udviklingen af samspillet mellem ændring af tankesæt, arbejde og individ tilbage i historien. Læseren tages med fra landområder til forskellige bysamfund og endelig til Beijing i afdækningen af opkomsten og ændringer af begrebet om 'folket' op igennem historien. Der rettes især fokus på, hvilken rolle marginaliserede har spillet i defineringen af begrebet 'folket'. Kinas 'farlige klasser' har op igennem historien været prostituerede, tiggere, småkriminelle og

andre 'lumpenproletarer', som kommunister har set som trusler imod samfundet og revolutionen.

Marshall, Andrew Gavin: **In the Arms of Dictators. America the Great Global Arms Dealer.** *The People's Book Project 2013, 40 s. Kun online. Kan downloades gratis: www.andrewgavinmarshall.com*

Den lille online bog slår fast, at verdens største militærmagt ikke bare stoler på mindre staters 'goodwill' eller truer med magtanvendelse for at bevare sin dominans. USA har igennem tiden skabt et stort og komplekst netværk af imperial protektion: Gennem økonomisk og militær hjælp (at tillade favoriserede regimer at kontrollere deres egne befolkninger og føre stedfortræderkrige), militær og politisk træning samt mange andre programmer, som er koordineret imellem Pentagon, State Department og United States Agency for International Development (USAID). Våbensalg er en afgørende metode, hvor igennem USA – og andre magtfulde nationer – udøver hegemoni ved at bevæbne nøgleallierede og dermed direkte og indirekte holde gang i borgerkrig og konflikter samt kanalisere penge ind i verdens store våbenfabrikanter.

Det Udenrigspolitiske Selskab

er en almennyttig, uafhængig forening, grundlagt i oktober 1946. Selskabets formål er at fremme kendskabet til og interessen for udenrigspolitiske spørgsmål. Selskabet tager ikke stilling til noget politisk problem. Kun redaktion og forfattere

hæfter for de i Selskabets publikationer offentliggjorte meninger. Som medlem kan optages enhver, hvis medlemskab skønnes gavnligt for Selskabets formål. Institutioner og virksomheder kan optages som kollektive medlemmer.

Selskabets protektor

Hans Kongelige Højhed
Kronprins Frederik

Selskabets æresmedlem

Uffe Ellemann-Jensen

Selskabets bestyrelse

Merete Ahnfeldt-Møllerup,
arkitekt, p.hd.
Victoria Bernstorff, *B.A.*
Ingelise Bogason, *cand.mag.*
Michael Ehrenreich
Uffe Ellemann-Jensen,
tidl. minister
Peter Foss, *formand Foss A/S, civ.ing.*
Lykke Friis, *MF, Selskabets formand*
Troels Frøling, *generalsekretær*

Christian Herskind,

adm. direktør, cand. jur.

Kjeld Hillingsø, *generalløjtnant*

Zubair Butt Hussain, *cand.polit.*

Anne Knudsen, *chefredaktør, dr.phil.*

Suzanne B. D. Lassen

Steen Langebæk, *landsretssagfører*

Anna Libak, *journalist*

Mogens Lykketoft, *MF,*

Folketingets formand

Samuel Magid, *cand.jur.*

Siegfried Matlok, *chefredaktør*

Ida Nicolaisen, *seniorforsker*

Herbert Pundik, *journalist*

Mikkel Vedby Rasmussen, *professor*

Vibeke Sperling, *journalist*

Niels Thygesen, *professor, dr.polit.*

Selskabets bibliotek

er et specialbibliotek inden for udenrigs- og international politik i bred forstand med begrænset offentlig adgang.

Bibliotekets samlinger omfatter

- Danske og udenlandske tidsskrifter
- Diverse håndbøger og bibliografier.

Besøg efter aftale på tlf. 3314 8886.

udenrigs

68. årgang

Grundlagt af Erik Seidenfaden og Steen Gudme

Udkommer april, august og december

Redaktionen af dette nummer sluttet 26.04.2013

Abonnementspris 250 kr., institutioner 400 kr.

Udgiver

Det Udenrigspolitiske Selskab

Amaliegade 40 A, DK-1256 København K

Telefon 3314 8886, fax 3314 8520

E-mail udenrigs@udenrigs.dk

www.udenrigs.dk

Redaktion

Vibeke Sperling (ansvarshavende)

Brita Vibeke Andersen

Redaktionskomité

Ib Faurby

Nanna Hvidt

Anna Libak

Mette Skak

Anna von Sperling

Martin Selsøe Sørensen

Frede Vestergaard

Uffe Østergård

Direktion

Klaus Carsten Pedersen

Sekretariat

Brita Vibeke Andersen

Produktion

Skagen Bogtrykkeri og Rounborgs grafiske hus

Omslagsill.: Per Marquard Otzen

ISSN 1395-3818